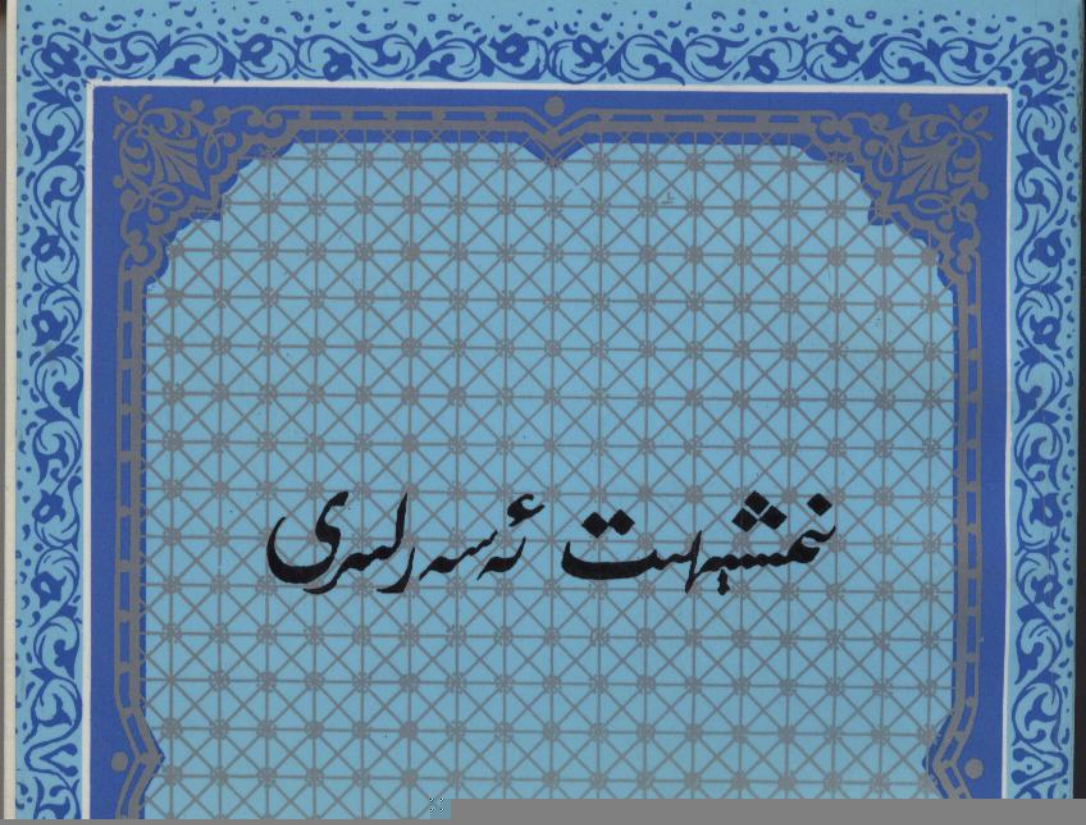
نقشبندیہ اویسیہ

مۇندەرىجە

مۇھەررىردىن ..... (1)
شېئىرلار ..... (1)
يۇرتۇمغا خەت ..... (2)
ئۆيگە خەت ..... (3)
ئۆمۈر خاتىرەمدىن ..... (4)
بىلىم ئىشقىدا ..... (11)
باي ناھىيىسىنىڭ ھەسرەتلىك ساداسى ..... (14)
دۇنياغا بىر نازارەت ..... (16)
ئاخىرقى ئۇنۇق بىزنىڭ ..... (18)
ئۇكام ساڭا ..... (20)
بۇيۇك جۇڭگو ..... (23)
قىزىم يىغلىماڭ! ..... (26)
ئۇنۇتما! ..... (32)
گېزىت ..... (38)
ئوقۇغىلى كەتكەن ئىنىمغا خەت ..... (40)
ئىلىمگە ئىلھام ..... (43)
ئاسارەتتە تۇرۇپ قالغانلارغا خىتاب ..... (45)
ياشلاردىن ئىلتىماس ..... (47)
ئورماندىن گۈلباغ ..... (50)
ئىلىم ئۆگەن ..... (53)
ھەپسىدە كەتكەن دوستۇم ل. مۇتەللىپكە ..... (54)
ئالدىدا ..... (59)

جىنايەتتىن شىكايەت ..... (65)
ۋەتەن قۇربانلىرى خاتىرىسىگە ..... (69)
دوستلىرىمغا ..... (72)
ئويغان ..... (77)
ۋەتەن مۇھەببىتى ..... (80)
قەبرىدىن ئاۋاز ..... (82)
خاتا ..... (86)
غەلەت ..... (88)
جاۋابىم ..... (91)
قارلىقنامە ..... (95)
ئالدىدا ..... (97)
خەت ..... (100)
قەلەمنىڭ توۋسى ..... (102)
ئايرىلدىم ..... (106)
غەزەل ..... (109)
سەپەردىكى يارىمغا ..... (112)
مەرسىيە ..... (116)
ئالدىدا ..... (122)
رەھبەر خاتىرىسىگە ..... (127)
مەكتەپ ئىلھامى ..... (131)
لەززەت ئالغاندا ..... (133)
بىر دىلبىرىمگە ..... (142)
ئۇسسۇل ..... (146)
قېيىنچى بوۋاي پىلك (باللادا) ..... (150)
قىز ..... (157)
مۇھەببەت سەۋداسى ..... (164)
چىقسام ناگاھ ئىشىككە ..... (167)
بەخت تويى ..... (172)

ئالدىدا ..... (174)
مۇھەببەت ئىپادىسى ..... (179)
سېغىنىدىم ..... (182)
ئۇچرىشىش ..... (188)
ئۇنتۇلماس كۈن ..... (191)
ئېچىلغاي گۈلۈم ..... (194)
ئالەم يولۇچىسىغا ..... (196)
تارىم قىزى ..... (203)
مەن سەن بىلەن ..... (206)
كۆرگەزمىدىن خاتىرە ..... (208)
ئايدىڭ كېچە ..... (218)
ھورۇن بىلەن رەنا ..... (220)
بىر نومۇر ..... (222)
كۆرگۈم كېلۈر ..... (224)
يېڭى شىنجاڭىم مېنىڭ ..... (227)
يۈرەك سۆزى ..... (228)
بىزنىڭ جەڭچىگە ..... (232)
ئەسلەيمەن ..... (235)
تەرجىئى بەند ..... (237)
داغ قوندۇرمايمەن يۈزۈڭگە ..... (242)
ئۇمىدىم ..... (245)
خوتەن كىشمىشى ..... (248)
پېقىرنىڭ ئىقرارى ..... (249)
رۇبائىي ۋە پارچىلار ..... (252)
مەڭ ئۆي ۋە پەرھاد - شېرىن (دىستان) ..... (261)
لەيلى ۋە مەجنۇن (ئوپېرادىن پارچە) ..... (345)
چۆچەكلەر ..... (372)
موللا تاپقاق ئاخۇنۇم ..... (373)

ئىلان مۇڭگۈزى ..... (399)
شىتىلە بىلەن پىتىلە ..... (431)
زەرەك بىلەن زەرىككەك ..... (437)
دات ..... (445)
ئۇچقان ئادەم ..... (460)
ھۈنەرنىڭ خاسىيىتى ..... (465)

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ ئاساسچىلىرىدىن بىرى، داڭلىق شائىر ۋە جامائەت ئەربابى ئارمىيە ئېلى سايرامى 1906 ـ يىلى باي ناھىيىسىنىڭ سايرام يېزىسىدا ئېلى ئاخۇن ئىسمىلىك مەرىپەتپەرۋەر دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. 1922 ـ يىلدىن 1930 ـ يىلغىچە باي ۋە كۇچا ناھىيىلىرىدىكى مەدرىسىلەردە ئوقۇغان. بۇ مەزگىلدە ئۇنىڭ خەلق قوشاقلىرى شەكلى بىلەن يازغان «بازار ۋە مازار» ناملىق تۇنجى شېئىرلار توپلىمى قول يازما ھالىتىدە خەلق ئىچىدە تارقالغان. 1930 ـ يىلى شۇ زامانىنىڭ داڭلىق ئىلىم مەركىزى — قەشقەر «خانلىق مەدرىسى» گە كىرىپ ئوقۇغان. ئۇ بۇ مەكتەپتە ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى، ئەرەب، پارس تىلى ۋە ئەدەبىياتىنى ئەستايىدىل تەنقىد قىلىپ ئۆگەنگەن ھەمدە ئۇ «مادارا ئەزىم» («چوڭ ياراشتۇرۇش») ناملىق شېئىرلار توپلىمى بىلەن مۇھەببەت تېمىسىدا يېزىلغان «ئەنۋارۇلھۇدا» («ھەقىقەت نۇرلىرى») ناملىق قەسىدىسىنى مەيدانغا چىقىرىپ، جامائەتچىلىككە تالانتلىق شائىر سۈپىتىدە تونۇلغان.

1933 ـ يىلى قەشقەردە جەن شۇرىنىڭ مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى دېھقانلار قوزغىلىڭى پارتلىغاندا ئارمىيە ئېلىمۇ بۇ قوزغىلاڭغا ئاكتىپ قاتنىشىپ، بىرقېتىملىق جەڭدە ئېغىر يارىلانغان. دوختۇرخانىدىن چىققاندىن كېيىن يازغان شېئىرلىرىنى «نەمشېھىت» (يىرىم جان) دېگەن ئەدەبىي تەخەللۇسى بىلەن ئېلان قىلغان.

نەمشېھىت ئۆزىنىڭ 43 يىللىق ئىجادىي ھاياتىدا نۇرغۇنلىغان شېئىرلارنى، باللادا، داستان، ئوپېرالارنى يازدى.

شائىر ئازادلىقتىن بۇرۇن يازغان «بىلىم ئىشقىدا»، «بۇيۇك

جۇڭگو»، «قىزىم يىغلىماڭ»، «ئۇنۇتما»، «گېزىت» قاتارلىق شېئىرلىرىدا جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا ۋە فاشىستىك مۇستەبىتچىلىككە قارشى كۈرەش قىلىش روھىنى ھەمدە ۋەتەننى ئۇلۇغلاش ۋە ئۇنىڭدىن پەخىرلىنىش، ئەركىنلىككە تەلپۈنۈش ھېسسىياتىنى مەركەزلىك ھالدا ئىپادىلەپ خەلقنىڭ ئازادلىق ئۈچۈن بولغان كۈرەشلىرىگە ئىلھام بەردى.

ئۇ يەنە ئەسىرلەردىن بۇيان ئۇيغۇر خەلقى ئارىسىدا ئېغىزدىن ئېغىزغا ئۆتۈپ، قەلبدىن - قەلبكە كۆچۈپ ئۇزۇلمەي داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان «مەڭ ئۆي ۋە پەرھاد - شېرىن» توغرىسىدىكى رىۋايەتلەرنى توپلاپ «مەڭ ئۆي ۋە پەرھاد - شېرىن» داستانىنى يازدى. بۇ داستان 1945 - يىلى «ئاقسۇ گېزىتى» دە ئېلان قىلىنغاندا خەلق ئىچىدە خېلى كۆچلۈك تەسىر قوزغىغانىدى. شائىر داستانىنى قايتا - قايتا ئىشلەپ ۋە تولۇقلاپ 1948 - يىلى ئۆز خىراجىتى بىلەن كىتاب قىلىپ باستۇرغان. «مەڭ ئۆي ۋە پەرھاد - شېرىن» داستانى مەزمۇنىنىڭ يېڭى ۋە موللىقى، قۇرۇلمىسىنىڭ ئىخچام ۋە مۇكەممەللىكى، بەدىئىي سەۋىيىسىنىڭ يۇكسەكلىكى، شەكلى ۋە ئۇسلۇبىنىڭ ئۆزگىچىلىكى بىلەن بۇگۈنكى كۈندىمۇ كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلماقتا.

نەمىشېھىت ئازادلىقتىن بۇرۇن ئاقسۇدا ئىشلەپ ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىپ يۈرگەن مەرگىلدە «لەيلى - مەجنۇن» داستانىنىڭ خەلق ئىچىدىكى بىرنەچچە خىل ۋارىيانتلىرىنى توپلاپ، شۇ ئاساستا «لەيلى - مەجنۇن» ئوپېراسىنى يېزىپ چىققان ۋە بۇ ئوپېرا سەھنىلەردە ئوينىلىپ تاماشىبىنلارنىڭ قىزغىنلىشىنى قوزغىغانىدى. ئەپسۇسكى، بۇ ئوپېرانىڭ تولۇق نۇسخىسى «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» نىڭ قالايمىقانچىلىقى ئىچىدە يوقىلىپ كەتكەچكە، توپلامغا ئوپېرانىڭ پەقەت ئۇچ پەردىسىنىلا كىرگۈزۈشكە مۇيەسسەر بولالىدۇق.

ئازادلىقتىن كېيىن شائىر نەمىشېھىت شېئىرىيەتتە ئۆزىگە خاس ئۇسلۇب يارىتىپ، قايناق ھېسسىياتقا، باي پەلسەپىۋى پىكىرگە، ئۆتتەك قىزغىنلىق ۋە ئۇمىدۋارلىققا تولغان شېئىرلىرى بىلەن كىتابخانلار قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالدى. ئۇنىڭ «ئالدىدا»، «سېغىنىدىم»، «يۇرەك سۆزى»،

«ئۇسسۇل» ، «تارىم قەزى» قاتارلىق شېئىرلىرى خەلقىمىزنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى ئۇرغۇتۇپ، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرى ئۈچۈن جەڭ دۇمبىقىنى چالدى. ئۇ ئۆزىنىڭ شېئىرلىرىدا ئازاد يېڭى دەۋرنى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى، ئەمگەكچى خەلقنى كۈيلىدى.

ئازادلىقتىن كېيىن نەمشېھىتنىڭ شېئىر ئىجادىيىتى ئىدىيەۋىلىك ھەم بەدىئىيلىك جەھەتلەردە يېڭى تەرەققىياتقا ئېرىشتى.

ئۇنىڭ كۆپلىگەن شېئىرلىرى خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىنىپ، «شېئىرىيەت» ، «يەنخې» ، «شىنجاڭ مىللەتلەر ئەدەبىياتى» قاتارلىق ژۇرناللاردا ئېلان قىلىندى. 1981 ـ يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى خەنزۇچە «نەمشېھىت شېئىرلىرىدىن تاللانما» نى نەشر قىلدى.

نەمشېھىت ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى قىزغىن سۆيەتتى، خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى ئۆز ئىجادىيىتىگە مەنبە قىلاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىجادىي ھاياتىدا كۆپلىگەن خەلق قوشاقلىرىنى، خەلق چۆچەكلىرىنى توپلاپ رەتلىگەنىدى. بىز شائىرنىڭ ئازادلىقتىن بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئەسەرلىرىنى رەتلەش، تولۇقلاش جەريانىدا ئۇ رەتلەپ نەشرگە تەييارلىغان بىر قىسىم خەلق چۆچەكلىرىنى ئۇنىڭ ئىجادىي ئەمگەكلىرى قاتارىدا توپلامغا كىرگۈزدۇق.

ئىشىنىمىزكى، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاتاقلىق شائىرى، جامائەت ئەربابى نەمشېھىتنىڭ ئەسەرلىرى كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشىدۇ.

شېئىرلار

يۇرتۇمغا خەت

مىڭ پىغان - يۈزمىڭ پىغان بېشىمغا چۈشتى ئىپتىراق[1]،
ئولتۇرۇپ قان يىغلىسام، بولماس يېتىپ يول كۆپ يىراق.
كۆيدۈرۈپ كۈل قىلدى جانۇ - تېنىمنى ئوتلۇق پىراق،
ئەمدى پۈرقەت ئوتىغا كۆيمەككە تاقەت بولدى تاق.

ھەددىدىن ئاشتى سېغىنماق - جاندىن ئۆتتى ئىشتىياق،
خانۇ - ماندىن ئاجرىغانىنىڭ تەلىپى بولمايدۇ ساق،
ئىككى كۆزنىڭ چەشمىسىدىن ئاقار ھامانۇ قان بۇلاق،
كۆزگە زىنداندەك كۆرىنەر گۈل - چىمەنده سايرىماق.

ھەر كىشى ئايرىلمىسۇن، ئەۋلاددىدىن - ئەلدىن يىراق،
جۈپتى قىل يارەب مۇسەللىم ھەرگىزمۇ قىلما زادى تاق،
«ئاھ! ...» ددىم مەن دوستلىرىم چۈشتى بېشىمغا ئوت - پىراق،
ئەل پىراقۇ، ئەل پىراقۇ، ئەل پىراقۇ، ئەل پىراق.

1929 - يىلى مىلادىيە
1347 - ھىجرى 2 - ئاي، قەشقەر

---

① ئىپتىراق — جۇدالىق، ئايرىلىش

ئۆيگە خەت

ھەي ئاتام بىرلەن ئانام ئەھۋالىمىز بولدى خاراپ،
كەلسە بايدىن ئەگەر، «كەلدى!» دەپ قولغا قاراپ؛
نە سەۋەبتىن خەت يازمىدىڭلار يا كۆڭۈل ئاغرىقمىدۇر؟!
ياكى قەغەز ئالمىدىڭلار سەككىز - ئون پۇلنى ئايلاپ! ...

نە ئۈچۈن خەت يازمىدىڭلار يا كۆڭۈل ئەنسىزمىدۇر؟!
ئەۋەتسىلە بولماسمىدى بىر پارچە خەت ھالىم سوراپ.
ياكى مەندەك پەرزەنتلىرىنى ئونتۇپمۇ قالدىلىمۇ؟!
نە سەۋەبتىن خەت يازالماي چالدىلا غەمدىن راۋاپ؟!

1929 - يىلى
1347 - سىنە ھىجرى 2 - ئاي، قەشقەر

ئۆمۈرخاتىرەمدىن

دەۋرى ئىلكىدە بۇ جانىم،
بۇلبۇل ىبناۋا بولدى.
سەيرى ئەتمەككە بۇ جانىم،
شەيدائى ھاۋا بولدى.

بىرمىڭ ئۇچيۈز ئەللىككە،
قوشتۇق يانا ئىككىنى.
بۇ يىل يۈرتىمىزدا،
چوڭ پۈتمەس بالا بولدى.

قەشقەر يېڭى شەھىرىدە،
دۇشمەن بىلەن جەڭ قىلماق.
باش ۋەكىل نىڭ ① ئەمرى دەپ،
مىلتىقنى ئاتا بولدى.

سوقۇش بولدى ئون ھەپتە،
قانلار ئاقتى ھەر سەپتە.
مەن ئالدىدا ئوڭ سەپتە،
ئەسكەردىن جۇدا بولدى.

① قەشقەردە قۇرۇلغان يەرلىك ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت رەئىسى شۇنامدا ئاتالغان

يوق بولدى ماڭا سىددىق①،
قولۇمدا ئىككى مىلتىق،
گەرىكەلسە يېقىن دۇشمەن،
كۆكرەكنى يارا بولدى.

جەڭ ئوتى قىزىپ كەتتى،
ئەقلىممۇ ئېزىپ كەتتى،
سوقۇشمۇ؟ ! تاماشامۇ؟ !...
ئىش ئەمدى خاتا بولدى.

پەيشەنبە كۈنى كەچتە،
سائەتمۇ ئىدى بەشتە.
سارايڭ لەگزىگە ئەگىشتە،
دۇشمىنىم ئاتا بولدى.

تەككەن ئىدى گەردەندىن،
ئۆتۈپ چىقتى دەنداندىن②.
پارچىلىۋەتتى ئىچكىمنى،
جاندىن ئايرىلا بولدى.

ئوق تەگدىيۇ ھۇش كەتتى،
دوستلارغا خەۋەر يەتتى،
«ئۆلگەن» دەپ گۇمان ئەتتى،
گۆرگە ئۈزىتا بولدى.

---

① سىددىق — ئىشەنچلىك، راستچىل، سەمىمىي، ھەقىقىي دوست
② دەندان — چىش

«جېنىڭنى ئالارمەن دەپ»
قابىز① كەلدى بىر ياندىن،
ھەق ئېتىنى «جېنى تۇرسۇن»
دەپ رەھمى نادا بولدى.

ھەقنىڭ يارلىغى يەتتى،
قابىز پەيلىدىن قايتتى،
يېنىمدىكى دوستلارغا،
جېنىمدىن سادا بولدى.

ئەڭ ئاخىرقى ئۆمرۈم دەپ،
(ئىلاللەنى) ياد ئەيلەپ،
خىقىرىغان نەپەس يۈردى،
ئۆلگىنىم خاتا بولدى.

دىللاردىن بولۇپ ژولقان،
ياسىن پاتمە قۇرئان،
ببغىشلاپ ماڭا شۇئان،
شەپقەتلەر ياغا بولدى.

دوستلار دىللىرى زارى،
قېنىم توختىماي جارى.
ھەركىمنىڭ سۆيەر يارى،
شۇندا ئايرىلا بولدى.

① قابىز — قەبزى قىلغۇچى، جان ئالغۇچى، ئەزرائىل

ئاردا هايال ئۆتمەي،
كۆتەردى مالال بولماي،
تېزلىك بىلەن دوختۇرغا،
يەتكۈزۈپ ئادا بولدى.

جېنىم بولدى ژەيرانە،
كەلتۈردى شىپاخانە،
«ھەقنىڭ ئەمرى شۇنداق» دەپ،
سەبرى بىلەن ياتا بولدى.

گەژگەمدىن تەگكەن ئوق،
ئۆڭگەرچەك ئىدى يۇرتۇق،
شۇڭلاشقا بەرگەن سۇ،
كانايدا تۇرا بولدى.

يۇرەك ئۆرتىنىپ پۈتتى،
تەندىن ماغدۇرۇم كەتتى،
ئەجەل شەربىتى ئەمدى،
راستلاردىن داۋا بولدى.

دوختۇرلار بولۇپ ھەيران،
ئىزدىشىپ ئامال ھەريان،
تاپماستىن بىرەر دەرمان،
قارىشىپ تۇرا بولدى.

ئۇمىد ئۈزدىلەر جاندىن،
سۆزلەشمەكتە ھەر ياندىن،
«بىچارىنىڭ تۇپرىقى،
غۇربەتتە قالا بولدى.»

شۇ ئاردا بىر دوختۇر،
كۆپ جىددىي جەھەت ئەيلەپ،
ماشىنىغا سۇت ئېلىپ،
كانايغا قۇيا بولدى.

سۇت بەرگەچ بىرئاز ئارام،
غەم - قايغۇ بولدى تامام،
دورا بىلەن شەربەتتىن،
روھىم ياشىرا بولدى.

باغرىم بولدىلەر بەريان①،
دەردىم ئىدى يۈز چەندان،
يوق بولغاچ توققۇز دەندان،
چاينىماي يۈتا بولدى.

كۆپ ئاقتى مېنىڭ قانىم،
چىقىپ كەتتى يېرىم جانىم،
ئەمدى: «نىمشېھىت» ناملىم،
تارىختا قالا بولدى.

كۈنلەرمۇ ئۆتىۋەردى،
ھەپتىلەر پۈتىۋەردى،
مەن دوختۇردا يانقانغا،
ئىككى ئاي راسا بولدى.

سوقۇشمۇ بولىۋەردى،
ئادەملەر ئۆلىۋەردى،

---

① بەريان — كاۋاپ

كىملەر دوست ۋە كىم دۇشمەن،
بايقىماي ئانا بولدى.

دۇشمەنلەر بولۇپ بىر ئۆت،
خەلقلەرنى قىلدى نابۇت،
يامۇل ئىچىدە ساۋۇت[1]،
كىمگە پادىشاھ بولدى.

دۇشمەنلەر چىقار ئوقتەك،
ئەسكەرلەر قاچار دۇتتەك،
خالىغانچە خەقلەرنى،
ئايىماي بۇلا بولدى.

يۇرتلارنى قىلىپ ۋەيران،
خەلقلەرنى قىلىپ سەرسان،
مېلىنى بۇلاپ يەكسان،
يېگۈى شەھەرگە يانا بولدى.

ئارقىدىن كېلىپ ئەسكەر،
قولىدا قەلەم دەپتەر،
كىم ئاش بەردى، كىم ئات — دەپ
دۇشمەنگە يازا بولدى.

— دۇشمەنگە تەرەپسەن! — دەپ،
— ئات ئۇلاق بېرىپسەن! — دەپ،
— دىنىڭدىن چىقىپسەن! — دەپ،
دارلارغا ئاسا بولدى.

---

① ساۋۇت — ساۋۇت دامۇللاھاجى باش ۋەكىل

بىرسىدىن بۇلانغانلار،
بىرسىدىن تالانغانلار،
زۇلمىدىن تولا جانلار،
زىندانىدا ياتا بولدى.

هىجرىيە 1352 - يىل، شەئبان ئېيى
1933 - يىل، قەشقەر.

بىلىم ئىشقىدا

جاھان رەنالىرى ئىچرە، بىلىمدەك بىر گۈزەل يار يوق،
بىلىمدىن ئۆزگە تۇنقان يار، بولۇر ئۇ گاھىدا بار ـ يوق.

قارا قاشلىق تۇلۇن ئايلار ساڭا بىر نەچچە كۈن يولداش،
ئەگەر سەن پۇلدىن ئايرىلساڭ سېنى تاشلايدۇ ھېچ ئار يوق.

كىرىپ نەپسىڭنىڭ كەينىگە، بىلىمدىن ئۆزگە يار تۇتساڭ،
بېشىڭغا چۈشسە بىر كۈنلەر، ئۇ چاغدا سەن كەبى خار يوق.

قۇلاق سالساڭ مۇھەببەت ئەھلىنىڭ پەريادى ـ ئاھىغا،
يۈتۈپ زەردەپ پىراقتىن دات دېمەكتىن باشقىچە زار يوق.

تەپەككۇر ئەيلىسەڭ ئىشقى ئەسەرلەرنى ئوقۇپ ھەردەم،
قارىڭغۇ دەر يورۇق دۇنيانى ھەم ئالەم كەبى تار يوق.

يۈرۈپ مەنمۇ گۈزەل ئىزلەپ جاھالەتكە ئەسىر بولغان،
خالايىق ئالدىدا يۈرسەم، مېنىڭدەك بەلكى ئەغيار يوق.

ھاياتىمغا رەقىبلەر خاتىمە بەرمەكچى بولغاندا
قىلىپ تەۋبە بولۇپ ئازاد، دېدىم:
ـــ بۇ يولدا زىنھار يوق.

پاراغەت ئىستىسىڭ ئەسلا بىلمىدىن ئۆزگە يار تۇتما!...
سېنىڭ قەدرىڭنى ساقلاشتا بىلمەدەك ياخشى ھەمكار يوق.

ھاياتلىقتا بىلىم قانداق كىشىنىڭ يولدىشى بولسا،
قەيەرگە بارسا باش قاتماس بىلمەدەك ئاڭا غەمكار يوق.

بىلىمسىز ساق تېنىڭ ھامان مەجرۇھلاردەك ناله - پەريادتا،
جاھان ئىچرە بىلىمسىزنىڭ دىلىدەك ئەسكى بىمار يوق.

بىلىمگە ئاشنا بولساڭ ئوقۇش ئىشقىدا بول، بۇلبۇل،
ئۆگەنمەككە مائارىپ باغچىسىدەك ياخشى گۈلزار يوق.

بۇكەڭ دۇنيانىڭ قانداق پۇچمىقىغا باش تىقىپ ياتساڭ،
بىلىم تارتىپ چىقار مەيدانغا ھېچبىر كىمگە ئەخبار يوق.

بىلىم روھى ئۇزۇق ئىنسان ھاياتىغا ئەگەر بىلسەڭ،
بىلىمنىڭ قەدرىنى بىلگەن ئۆلمەس بۇڭا ئىنكار يوق.

چاپان ھۇرمەتلىرى ھېچ چاغ چاپاندىن ئايرىلىپ قالماس،
كېتەر پۇلدىن يىغىلغان ھۇرمىتىڭ پۇل بىرلە ئەسرار يوق.

چاپان بىرلە ئۆزۈڭنى پارقىراتساڭ بىر بوياقچىسەن،
بىلىم ئەسىرى بۇگۈن سىرلىق چاپانلارغا خېرىدار يوق.

بۇلاردىن قولغا كەلگەن ئابروي جىنلار چۈشى ئوخشاش،
خىيالى بۇ تىلەكتە سېنىڭدەك باخشىغا جىندار يوق.

گۈمان قىلما پەلەكنى ھەر قاچان بەختىڭگە چۆرگىلىمەس،
بۇگۈن باي، ئەتە سەندەك ھېچ گاداي يوق، بەلكى قەرزدار يوق.

بىلىمدىن چەتتە كۆرگەن دۆلىتىڭ جانىڭ جاپاسىدۇر،
جاپا قىلماقتا جېنىغا بىلىمسىزدەك زور ستەمكار يوق.

بىلىمدىن ھەممە ئىش مەيدانغا چىققان ئەسىردۇر بۇ،
بىلىش لازىم بىلىمسىزلەرگە بۇ ئەسىردە خەۋىدار يوق.

بىلىمدىن باتىنىڭ① نۇرلانمىسا، كۆڭلۈڭ قاراڭغۇ تۇن،
قۇياش نۇرىغا مۇنكىر② شەپەرەكلەرگە مەدەتكار يوق.

زېمىننى توپ قىلىپ ئويناشنى سەن چاخچاق گۇمان قىلما!...
ھەقىقەتتۇر بۇگۈن ھەر ئىش، كەمەك③ تەك جادۇ ـ ھەييار يوق.

ئەجەبلەنمە بۇلار كۆڭلى بىلىم نۇرىدا نۇرلانغان،
شونىڭچۇن كۆكتە، سۇدا، تاغ، دېڭىزدا يۇرسە دىشۋار يوق.

بىلىمدىن تاغنى باغ قىلىشتا ھېچقانداق جاپا كۆرمەس،
ھەسرەتتىن قان يۇتاردا نادان كىشىلەردەك جاپاكار يوق.

جاھىللار كۆڭلى تۇن ئوخشاش، ئۇنى پەرق ئەتكىلى بولماس،
قارا تۇنگە شەپەرەكدىن بۆلەك ئەسلا تەلەپكار يوق.

ئۆزۈڭ ھەم «نەمىشېھىت» بۇ پىكرىڭنىڭ تەستىقى بول قۇربان،
بىلىمدىن يۈز ئۆرىگەنلەردەك قاتتىق گۇناھكار يوق.

1936 ـ يىل فېۋرال، باي

---

① باتىنىڭ — ئىچكى دۇنيايىڭ.
② مۇنكىر — بۇ يەردە ئۆچ قارشى، دېگەن مەنىدە.
③ كەمەك — قەدىمكى ئىران شاھلىرىدىن جەمشىتنىڭ ھەييارى.

باي ناهيىسىنىڭ هەسرەتلىك ساداسى

كەل ئەي بادى سابا ① ئەرزىمنى ئاڭلا! بىناۋا بايمەن،
نىتەي هەسرەت بىلەن قان يىغلىماققا مۇپتىلا بايمەن.

بۇ ۋەتەن تۇپرىقىدا مەنمۇ بىر كىشىلىك ئورۇن ئالغاچ،
تاۋارىخ سەھىپىسىگە يېزىلىشقا ئاشنا بايمەن.

دەرىخا دەردۇ ھالىم سورىغىلى ھېچبىر كىشىم يوقتۇر،
ئېنىڭچۇن ھېچبىر گېزىتلەردە ئېتىم يوق، بىۋاپا بايمەن.

ھەمىشە خىزمىتىم كۆپكە يېتىشلىك، ئات كۆتەرگەنمەن،
يېرىدىن، ئۆيىدىن ئايرىلغان يېتىملەرگە ئاتا بايمەن.

تېخى ھەر نەۋئى مەدەنگە مېنىڭ قۇچاقلىرىم تولغان،
زېمىن ۋە تاغۇ ـ سۇلەر كەڭرىلىكتە پۇر باھا بايمەن.

تاپاخور② ئەيلىمەككە مەندە ئوتتۇز جايدا مەكتەپ بار،
مائارىپقا ئىئانە ئەيلىگەن، كۇندە راسا بايمەن.

ئېچىلدى مەندىمۇ دارىلمۇئەللىم ئىككى يېرىم ئاي،
قىرىق بەش تەن مۇئەللىمنى قىلغان ئەلگە ئاتا بايمەن.

---

① بادى سابا — سۇبھى شامىلى، سەھەر شامىلى
② تاپاخور — پەخىرلىنىش ـ پەخىرلەنمەك.

ئوقۇشقا ياردەم ئەيلەپ چىقاردىم نەچچە مىليون پۇل،
گېزىتكە يازدۇرالماستىن ئۆتۈپ كەتكەن خاپا بايمەن.

ئىئانە پۇللىرىمنىڭ كۆپرەكى ئالتۇن ـ كۈمۈش پۇلدۇر،
بۇ پۇللار نامىنى ھېچ كۆرمەيسەن، كۆڭلۈم قارا① بايمەن.

گېزىتتە نەشرى ئەتمەكتىن جاھانغا پاش ئەمەس مەقسەت،
ۋەلېكىن ئەل قاتاردا ئېتىم يوق بىئاتا بايمەن.

ماڭا «شىنجاڭ» ، «يېڭى ھايات» ، «ئىلى» ، «چۆچەك خەۋەرلىرى»
يەنە «ئاقسۇ ئۇچۇرى»②دا ئورۇن يوق بەك خاپا بايمەن.

سەۋەب كىمدىن، قەيەردىن ماڭا ھېچكىم بىر ئورۇن بەرمەس،
ئېنىقچۇن ئۇيقىدىن بېشىم كۆتەرمەستىن ياتا بايمەن.

1936 ـ يىل ئىيۇل، باي

---

① قارا — بۇ يەردە گۇمان مەنىسىدە ئىلىنغان
② قوش تىرناق ئىچىدىكىلىرى شىنجاڭ ھەم شۇ چاغدىكى ژىلايەتلەرنىڭ گېزىتلىرىنىڭ نامىلىرى

دۇنياغا بىر نازارەت

قىلسام تۇرۇپ ئورنۇمدىن،
دۇنياغا بىر نازارەت.
ھەردەم ئۆتۈپ تۇرىدۇ،
نەچچە تۇرلۈك ئالامەت.

يەئنى جاھانگىر جاللات،
ھەر يەرگە كۆزلىرىنى،
چەكچەيتىشىپ ئالايتىپ،
تۇرغان ئىمىش بۇ سائەت.

شۇ جۇملىدىن ياپونلار،
ئوتلۇق زەھەر قولىنى.
جۇڭگوغا سوزغىنىدا،
بولدى ئەجەپ قاباھەت.

بۇ ئىش شۇم ياپونىنىڭ،
كۆرسەتتى ئىنقىرازىنى.
بۇ ئىشقا ئەجەپلەنمە،
يېقىن ئاڭا قىيامەت.

دېمەك ئاڭلا! بۇرادەر،
خەلق ماقال سۆزىنى.

تەمسىل ئۇچۇن ئىشلەتكەن،
باردۇر بۇندا پاساھەت.

يەئنى ئەگەردە چاشقان،
ئۆلمەكنى ئارزۇ قىلسا
چىشلەپ مۇشۇك قۇيرىقىن،
تارتىشنى قىلار ئادەت.

تەھقىق ياپون جاھانگىر،
بۇ سۆزگە بولدى تەمسىل،
دۇنيادا كۇن كۆرۈشكە،
ئەمدى قىلالماس تاقەت.

ئوتەي تېغىدا يانقان،
جۇدي جاناپلىرىنى.
كۆردۈڭمۇ ئەي جاھانگىر،
بەرىدىمۇ ساڭا راھەت؟!...

1939 ـ يىل، ئاقسۇ

ئاخىرقى ئۇتۇق بىزنىڭ!

مەملىكىتىمىز ئازادلىقىنى قولغا ئېلىشقا،
ساغلام، باتۇر ئوغۇل ـ قىزىمىز راسا تىرىشتى.

باسقۇنچى، مىللىتارىست ياپون سامۇرايلىرى،
تەڭ كېلەلمەي قۇيرۇق تىكىپ تازا قېچىشتى.

خائىن ـ سانقۇن ژاڭ جىڭۇېيدەك دۇشمەن كۆچىكى،
ئۇلۇغ ۋەتەن نومۇسىنى ساتماق بولۇشتى.

كىملەر كىرەر ئارقىسىغا ئۇ قارا يۈزىنىڭ،
يالغۇز ئۆزى دۇشمەنگە تىزىنى پۈكتى.

جۇڭگودا ئۇنداق سانقۇنغا ھەرگىز ئورۇن يوق،
جۇڭخۇا خەلقى بىرلىك سەپكە گاڭدەك ئۇيۇشتى.

قورقمايمىز بىز دۇشمەنلەرنىڭ ياۋۇز ئوقىدىن،
پولات مۇسكۇل جەڭچى باللا ئالغا بېسىشتى.

ئالدىنقى سەپ مەيداندىكى قەھرىمانلارنىڭ،
قېنىلچ، مىلتىق قوللىرىدا جەڭگە كىرىشتى.

خوتۇن ـ قىزلار قوللىرىدا ئەرلەرگە ئوزۇق،
يەتكۇزۇشۇپ ھەممە سەپتە مەدەت بېرىشتى.

«ئازادلىق!» دەپ جۇشقۇن قىزلار ئەرلەر بىلەن تەڭ،
دۇشمەنلەرنى ئۆز گۆرىگە تەڭ ئىتتىرىشتى.

تۆت يۈز ئەللىك مىليون ئەلنىڭ بىرلىك سېپى،
ئازاد ۋەتەن قۇرۇش ئۈچۈن قولمۇ قويۇشتى.

يۈزلەپ ـ مىڭلاپ جەڭگە چىقسا ياپون ئەسكىرى،
«چاشقان تۆشۈكى ساراي» بولۇپ جاننى بېرىشتى.

ھارماي ـ تالماي ياردەم قىلدى دوستىمىز سوۋېت،
بۇ ياردەمگە جۇڭگو خەلقى رەھمەت ئېيتىشتى.

كۆچىمىز ئاشتى تەجرىبە بىلەن ئۆچ يىل ئىچىدە،
ئارقا سەپنىڭ ياردىمىگە ئۇلار ئېرىشتى.

ھارام تۇرمۇش، قۇللۇقنى بىلمەيمىز بىزلەر،
شۇڭلاشقا ھەممە بىردەك جاننى تىكىشتى.

قانخور ياپون فاشىستلارنىڭ ئالۋاستىلىرى،
«ئۆچ ھەپتىلىك مۆلچەر»نى دالۋاي قىلىشتى.

ئۆچ يىلنى زەپەر بىلەن ئۆتكۈزدۇق بىزلەر،
ۋەھشى دۇشمەن قۇتۇلغۇسىز ھالغا چۈشۈشنى.

بۇ ئۆچ يىللىق غەلىبىنى كۆرگەن خەلقلەر،
ئاخىرقى ئۇتۇق بىزنىڭكى، دەپ جەزمى قىلىشتى.

1940ـ يىل 1ـ ئاۋغۇست، ئاقسۇ.

ئۇكام ساڭا!

سالام يوللاي ۋەتەن ئۇچۇن جان كۆيدۇرۇپ،
ئىشلەۋاتقان قىزغىن روھلۇق ئۇكام ساڭا!

چىن كۆڭۈلدىن بەلنى باغلاپ خەلق ئۇچۇن،
تىنماي ئىشلە نىشانسىزلىق ھارام ساڭا!

شەخسىي ئىشىڭ ۋەتەن - ئەلگە بېغىشلانسۇن،
پەن - مەرپەت ئىشلىرىگە قىل جان پىدا!...

ئېغىرچىلىق - قىيىنچىلىق تالدۇرمىسۇن،
ھاردىم دېيىش زور ئېيىپتۇر ئۇكام ساڭا!

خەلقىمىزنىڭ كۆتكىنىنى ئادا قىلىش،
ئىجاد قىلىش، مېھنەت قىلىش قەرزدۇر ساڭا!

ئەۋلادلارغا نەمۇنىلەر قالدۇرۇشقا،
ئۆمۇربويى ئىشلىگىنىڭ راھەت ساڭا!

ھەركىم ئەگەر ئىستىقبالغا سېلىپ نەزەر،
ئىش باشلىسا ئۇ، بولغۇسى ئۇستاز ساڭا!

ئوتلۇق يۈرەك قەلبىڭ تازا بولسۇن ھامان،
ۋىژدانلىق ئەر مەزلۇم ئەلگە چوڭ بىر پانا!...

كېلەچەكنىڭ مېھمانلىرى ئەستە بولسۇن،
قالدۇرغىنىڭ ئۇلار ئۈچۈن ئارتسۇن يانا!

ئاناڭمۇ ھەم ساڭا بەرگەن سۈتلىرىگە،
رازى بولسۇن كۆتكىنىدەك ئىشلە ئوكا!

خۇشال بولسۇن سېنىڭ ئۆسكەن ئايماقلىرىڭ،
ۋەزىپەڭنى جان كۆيدۈرۈپ قىلغىن ئادا.

تەكەببۇرلۇق، ئىككى يۈزلۈك، يالغانچىلىق،
مەغرۇرلۇقنى سەن ئۆزۈڭگە ھېچ يولاتما!

قىزغىن روھلۇق، ئۆتكۈر كۆزلۈك، چىدامليق بول،
ئۇنۇتمىغىن ئەلنى دائىم ئەستە ساقلا!

بۇ سۆزۈمنى ئىش يۈزىدە كۆرسىتىشتە،
«سۆزى باغدا، ئىشى تاغدا» بولۇپ قالما!

كونا تۈرمۇش ئادىتىنى ئارزۇ قىلغان،
قۇرۇق مېڭە جاھىللارغا ئۈرگىن پەشۋا!

گۈللەپ ئۆتسۇن يۈرتىمىزدا مەدەنىيەت،
قانلار يۈتسۇن كۆرەلمەسلە ھەم ئىپلاسلا!

ئارزۇلارنى كۆڭۈل قويۇپ ئىشلىگەندە،
قەتئىي بولۇڭ كۈچلۈك بىلەك سىزدەك ياشلا!

بۇگۈن سېنىڭ بۇ شەرەپلىك خىزمەتلەرنى،
ئۆتەش ۋاقتىڭ سۈسلۇق قىلما سەن بۇ يولدا.

خەلق ئۈچۈن ئىشلەيدىغان يارانلارغا،
ئىلھام بولسۇن ئىلتىماسىم ئۆز ۋاقتىدا.

سېزىلسە ئەگەر خەلق ھاياتىنى قىرقىغۇچى،
يوقۇتۇشقا بىر مىنۇتمۇ سۈسلۇق قىلما!

يالغۇز ئەگەر نۇرغۇن دۈشمەن ئارا كىرسەڭ،
بومبا بولۇپ پارتلا ئۇنى تىتىپ تاشلا!...

قايناپ تۇرسۇن قىزىق قېنىڭ ۋولقانلاردەك،
پۇرسەت بەرمە ئالدامچىغا ئىنىم ئەسلا!

ئۆگىنىشتە تىرىشچانلىق يولۇڭ بولسۇن،
يەنچىپ تاشلا ئەگەر يولۇقسا توسالغۇلا!

چېلىش ـ كۈرەش مەيداندا جەۋلان قىلغىن،
ئارتتا قالغان ئوغلانلارنى ئالغا باشلا!

شۇ مەقسەتتە ئىشلەيدىغان بارلىق ئۆكام،
نىمشېھىتىنىڭ تىلىكى شۇ بېسىڭ ئالغا!...

1941ـ يىل 23ـ ئاۋغۇست، ئاقسۇ

بۇيۇك جۇڭگو

بۇيۇك جۇڭگو سېنىڭ بەش مىڭ يىللىق ئۇزۇن تارىخىڭ بار،
كۆمۈش سۇلار، ئالتۇن تاغلار سانسىز ئورمان باغلىرىڭ بار.
تۇرلۇك مەدەن، نېفىت، كۆمۈر ھېچ تۈگىمەس بايلىقىڭ بار،
يەر شارىنى تويغۇزغىدەك كەڭرى مۇنبەت تۈپرىقىڭ بار.

خۇاڭخې دەريا، جۇجياڭ بىلەن ياڭزىجياڭنىڭ شەرىبەت سۈيى،
تامچە ئىچسە كەتمەس ئۇنىڭ لەززەتلىرى ئۆمۈربويى.
جانغا راھەت، تەنگە قۇۋۋەت خېيلۇڭجياڭنىڭ تاتلىق سۈيى،
خەلقىڭ ئۇچۇن ئابى ھايات — ئېقىن دەريا سۇلىرىڭ بار.

گەر تەۋرەنسە تاغنى يۆتكەپ باشقا جايغا تاغ قىلغۇدەك،
سۇيى ئۇلۇغ دەريالارنى توسوپ ـ ئېتىپ توختاتقۇدەك.
يەردە يۇرۇپ، سۇدا ئۇزۇپ، كۆكتە ئۇچۇپ نام ئالغۇدەك،
باتۇر يۇرەك تۆت يۈز ئەللىك مىليون نوپۇس ئەللىرىڭ بار.

ئوياقلىشىپ يايراپ يۇرگەن تاغلىرىڭدا كېيىكلىرىڭ،
سېنى كۆيلەپ سايراپ تۇرغان چىمەنلىكتە بۇلبۇللىرىڭ.
ئازاد ـ ئەركىن ئۇزۇپ يۇرگەن سۇدا ئالتۇن بېلىقلىرىڭ،
مىليون سىرلار يوشۇرۇنغان قاتلام ـ قاتلام جايلىرىڭ بار.

بۇنى كۆرۈپ چىدىيالماستىن كۆپتىن بېرى تەييارلىنىپ،
بار ـ يوقىنى راسخوت قىلىپ قول ـ پۇتقىچە قوراللىنىپ.

غالجىرلىغان پەيلى بۇزۇق يىرتقۇچلىرى راست تاللىنىپ،
ئۆزىنى ئاتتى لۇگۇچياۋغا شۇم ئاياقلىق ياپون پاكار.

شۇنىڭ بىلەن سۇزۇك ھاۋا - يورۇقلىقنى باستى تۇمان ،
بۇلاپ - تالاپ، قىرىپ - چېپىپ سۇ ئورنىغا ئېقىتتى قان.
شۇنداق بىر ئاز ئىلگىرلىدى دەسلىپىدە قارا بوران،
ۋاقتىنچىلىك بىر قانچە جاي توردا بولۇپ قالدى شىكار.

دۇشمىنىڭگە يول قويۇشتى ساڭا ئۆگەي ساقلاندىلا،
يۇزۇڭگە داغ ئورنۇتۇشتى ۋەھشىلەرچە شۇئاندىلا.
ئادەم سۇرەت چېقىر كۆزلۈك، سىرىق كۆينەك ئاپەت - بالا،
ئىنسانلارنى ھايۋانلاردەك قۇللاشتۇرۇش مەقسىتى بار.

بوش كەتمىدى كۆكنى يېرىپ لۇگۇچياۋدا ئېتىلغان توپ،
سەندىن بۇيرۇق بولدى بىزگە:
— قارشى تۇرغىن، قوزغالغىن قوپ!
قانغا قان، جانغا جان تۇر ئورنىڭدىن! بولۇپ توپ - توپ!
ھەممە بىردەك قوزغال قارشى، تاغنى تەۋرەت ھەم كۆكنى يار!

دەرھال كۇرەش باشلىدۇق بىز، دۇشمىنىڭگە قارشى تۇرۇپ،
ئازادلىق دەپ پۈتۈن خەلقنى بىر نىيەتكە ئۇيۇشتۇرۇپ.
ئالدىنقى سەپ، ئارقا سەپتە گاڭ - پولاتتەك قورغان قۇرۇپ،
دۇشمىنىڭنى گۇم قىلىشقا قەتئىي كۇرەش ۋەدىمىز بار.

سۇندۇرالماس كۇچىمىزنى شەرقنىڭ يۈزۈز چايانلىرى،
تىز پۈكمەيمىز قانچە بولسا زەھەرلەشكەن پىلانلىرى.
تېخى مەھكەم بىرلەشتۇردى بىزنى ئۇنىڭ زىيانلىرى،
بىز يېڭىمىز بۇ كۇرەشتە خەلق كۇچى - يۆلەنچى بار.

خەلقىمىزنىڭ قانلىرىنى ژەھشىلەرچە ئېقىتسىمۇ،
گۈزەل ئاۋات شەھەرلەرنى بومبا بىلەن يەتتسىمۇ.
يەر - ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىپ، زەھەر تەمىن تېتىتسىمۇ،
پەقەت گەپ بىر، باش ئەگمەيمىز بىزدە بۈيۈك ئىشەنچ بار.

شۇ نىيەتتە، شۇ كۈرەشتە ئالتى يىلغا قەدەم باستۇق،
كۈرەش قىلىپ، غالىبىيەت مەنزىلىگە يېقىنلاشتۇق.
چىداملىق روھ، غەيرەت بىلەن تۇنقۇنلۇقتىن يىراقلاشتۇق،
يېڭىپ چىقىش ئۈچۈن بىزدە قەتئىي تۇلۇق ئىشەنچ بار.

1942 - يىل ماي، ئاقسۇ

قىزىم يىغلىماڭ!...[1]

قىزىم بۇچاغ يىغلايدىغان زامان ئەمەس،
قىز يىغلىسۇن، ئوغۇل كۆلسۇن ھېچكىم دېمەس.

تۇگەپ كەتكەن يىغلايدىغان قارا يىللار،
شەپقەت تۇزىنى تېتىمىغان تۇزسىز دىللار.

دەرۋەقە ئۇ چاغدىكى توزاقچىلار،
قىزغا قىيىن، ئۆزىگە ئويۇن مازاقچىلار.

خوتۇن - قىزنى ئۇ بىھايا «قانۇن» بىلەن،
يىغلىتاتتى ئۆيدە، تاپقان «زاكۇن» بىلەن.

ئوغۇللارغا: «ئېزىش» يولىنى ئۆگىتەتتى،
تاپتىن چىقسا، خەۋپلىك نىشان كۆرسىتەتتى.

قىزىم سىزدەك ئايالارنىڭ دەردىمۇ ھەم،
يالغۇز ئانا ئۈستىگە جىق يۈكلەيتتى غەم.

---

① 30 - يىللاردا ئىلغار ۋە ئىنسانپەرۋەرلىك ھەرىكەتلىرىنىڭ تۈرتكىسى ھەم تەسىرى ئارقىسىدا رايونىمىزدا، ئايالار ئىركىنلىكى، نىكاھ ئىركىنلىكى قاتارلىق ھەرىكەتلەر بىلەن بىللە خوتۇن - قىزلارغا زامانۋىي پەننى مەكتەپلەرنىڭمۇ ئىشكى ئېچىلىشقا باشلىغان ئىدى. شائىر بۇ شېئىرىدا ئوقۇش يېشىدىكى قىزلارنى يۇرسەتتى قولدىن بەرمەي تىرىشىپ بىلىم ئېلىشقا، كونىلىقنى تاشلاپ جەمئىيەتتە ئۆزىنىڭ رولىنى تاكىلىق ھالدا جارى قىلىشقا ئۈندەيدۇ.

ئېغىر تۇرمۇش ئاستىدىكى قىز - ئوغۇللار،
ئۇلاق بېقىش، تېزەك تېرىش، ئىش بىلەنلا!

مەشغۇللىنىپ مەكتەپ يۈزىن كۆرمەس ئىدى،
تۇرمۇش خەۋپى ئۇنى خۇشال قىلماس ئىدى.

ئانا سۆتى تېخى تەنگە سىڭمەستىنلا،
يېشى ئۇنىڭ ئون ئۇچلەرگە يەتمەستىنلا.

«تۆھمەت يېشى» بىر - ئىككىنى قوشار ئىدى،
تار قەپەزگە ئۇ قىز دەرھال چۈشەر ئىدى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ قىز باغدىن - باغقا قاچقان،
بەزىلىرى جاندىن تويۇپ تاغقا قاچقان.

ياكى ئاتا قىزغا بىرئاز رەھمى قىلغاي!...
ياكى ئانا بىرىپ ئۇنىڭ ھالىنى سورىغاي!...

ياكى يېگىت دىلىنى بىرئاز يۇمشاتسىچۇ؟!
ياكى «قانۇن» ئۇندا بىرئاز يول تاپسىچۇ؟!

ئالغان يېگىت پۇل خەجلىگەن، قىلمايدۇ غەم،
يۈرت - مەھەللە توي ئويىنىغان ئۇرمايدۇ دەم.

قانداق قىلسۇن تۆت تەرەپكە باشنى ئۇرۇپ،
تىنماي يىغلار يۈرەك - باغرى قانغا تولۇپ.

ئاسمان ئېگىز، يەر ئۇنىڭغا قاتتىق كەلگەن،
چىداش بەرسە جان ئۇنىڭغا تاتلىق كەلگەن.

بەزىلىرى ئاخىر جاندىن تويار ئىدى،
ناھەقتىنلا سىرتماق سېلىپ ئۆلەر ئىدى.

ياكى دەريا، كۆل قۇدۇققا ئۆزىن تاشلار،
خەنجەر ئېلىپ ... ئۇچەي باغرىن چۇۋۇپ تاشلار.

ھەي بولمىغۇر كۆپ ئۇچرايتتى ئەھۋال بۇنداق،
كىم غەم يېسۇن؟! جاۋاب ئاسان «تەقدىر شۇنداق!...»

* * *

تۇققان ئانا قىز كەلگۈسىنى بىلەر ئىدى،
قىزىغا «بەخت» خۇدايىمدىن تىلەر ئىدى.

— كۆپ پۇلى بار بايغا ئېسىپ ئەيلىگەي، — دەر،
— قىينىچىلىق تۇرمۇشنى ھېچ كۆرمىگەي! — دەر.

— تويلىقىغا كەلگەي نەچچە كالا — مالدىن،
بەتىنكەيۇ، دۇخاۋا ھەم بورتمە شالدىن.

دۆلەت - راھەت كۆرۈپ ئۇنىڭ كۆزى تويغاي،
ئىچكىرى ئۆينىڭ تۆرىگىلا «خېنىم» بولغاي.

رەنجى - غەم، دەرد - ئەلەمنى ھېچ كۆرمىگەي،
يېمەك - ئىچمەكتىن باشقىنى ھېچ بىلمىگەي.

ئېسىپ بولسۇن، ئالتۇن ساپاق، ئالتۇن ئۈزۈك،
دوپپا قاداق بىلىكىگە قوش بىلەيزۈك.

غۇلاچ تاتما، گۈيەك ئاسقان چۈمبەل بىلەن،
سۆسەر تۇماق، ئەتلەس كۆينەك، تامبال بىلەن.

ئۆمرى ئىچرە تاشقىرىغا بىر بار چىقسا.
دوست ـ دۇشمەننىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتسە توغرا.

قالماس ئىدى شۇ دۇنيادا بىزدە ئارمان،
نېسىپ ئەتسۇن بۇ تىلەكنى ئىگەم راخمان.

تەقدىر يەنە بۇ ئۇمىدنى يوق قىلىدۇ،
كىمگە نېسىپ بولۇشىنى كىم بىلىدۇ؟!...

ئالغان يىگىت بىر تەرەپكە كېتەرمىكىن؟!...
قېينانىدىن ئازار ـ كۈلپەت يېتەرمىكىن؟!...

ئۇچ خوتۇنلۇق ئەرگە تېگىپ قالمىغدى؟!...
گۈلدەك يۈزى خازان بولۇپ سولمىغدى؟!...

بۇنداق ئويلاپ مېھرىبان ئانا ئېغىر غەمدە،
چوڭقۇر خىيال باسقان ئۇنى ھەر قەدەمدە.

گاھى تەدبىر ئۇنى كۆككە ئۇلاشتۇرغان،
تەقدىر ئۇنى غەم چۆلىگە ئۇلاقتۇرغان.

ھېچبىر ۋاقىت بىر ئۇمىدتە تۇرالمايدۇ،
ياكى ئويلاپ بىرەر يولنى تاپالمايدۇ.

باي ـ غوجامدىن ئۇنىڭ كۆڭلى خارلىنىدۇ،
يوقسۇللۇقتىن دىلى تېخى زارلىنىدۇ.

قىزىم ئەمدى ئوندىاق زامان يىراقلاشتى،
خەلق ئويغىنىپ ئالغ سېزىمى تۇراقلاشتى.

ئاڭلىغانسەن بۇندىن توققۇز يىللار بۇرۇن.
يېڭى ھايات ئۆلكىمىزدە ئالدى ئورۇن.

شۇندىن بۇيان يۇقىرىقىدەك دەھشەت زامان،
گۇمران بولدى زەربە يېدى جۇت ـ شۇئرغان.

كۆرگەنسەن ئۆي يېنىدا چىغىر يولنى،
چوڭ قەدەملەپ ئۆتىۋاتقان قىز ـ ئوغۇلنى.

گۇس ـ گۇس چامداپ ماڭغىنىغا قارىغانسەن،
«قەيەرلەرگە بارىدۇ؟!» دەپ سورىغانسەن.

«ئوقۇش ئۈچۈن بارىدۇ» قىزىم ئاڭلا!...
جەمئىيەتنى گۈللىتىدۇ بۇگۈن ئاڭلا...

شۇنىڭ ئۈچۈن غەم قىلمىڭىز ھالىڭىزغا،
بەخت ئىشىكى ئوچۇق سىزدەك مىليون قىزغا...

ئويدە گاھى بۇندىن سۆزلەر قىلىشقاندۇ؟...
«قىز ـ ئايالنىڭ بەختى بۇ!...» دەپ ئېيتىشقاندۇ.

لېكىن نەدىن كەلگىنىنى ئېيتتىمىكىن؟
بۇ تۇرمۇشنىڭ قىممىتىگە يەتتىمىكىن؟...

بىلىڭ بۇ ئىش ئىنقىلابنىڭ مۇيەسسەر،
سىز، بىز ئۈچۈن ھاياتلىقنىڭ جىلۋىسىدۇر.

سىز غەم يېمەڭ ھېچبىر ۋاقىت يېتىم ئەمەس،
بۇيۇك ۋەتەن پەرزەنتىنى يېتىم دېمەس.

ئۆزىڭىزنى دەۋرى بالىسى — بەختلىك بىلىڭ!...
بۇ ۋاقىتتا بىكارلىقنى ھارام قىلىڭ!...

ئېغىز گەپكە كەلگەن ھامان ئۇقۇڭ قىزىم،
يۈكسىلىشىڭ ساھەسىدە بىسىڭ ئىزىم.

ئالغا ئاتلاڭ بەلكى بىزدىن نەچچە چەندان[1]،
دەشت ـ بىنەملەر بولۇپ كەتسۇن كۆكۈل مەيدان.

تۇپتۇزلەنسۇن ئېتىزلىقلار ـ ئەگرى قىرلار،
گۈلدۈرلىسۇن ئېتىزلاردا تراكتورلار.

بۇ ھەدىيە ئۆلكە چېچەك ـ مۇنچاقلىرى،
قوبۇل قىلىڭ بارلىق مىللەت قىزچاقلىرى.

1943ـ يىل فېۋرال، ئاقسۇ

① چەندان — ھەسسە

ئۇنۇتما!...

دوستۇم ئون يىل بۇرۇنقى،
كۆنلىرىڭنى ئۇنۇتما!
تاڭ ئاتقىچە يىغلىغان،
تۈنلىرىڭنى ئۇنۇتما!

مۇستەبتلەر ئالدىدا،
ئىتتىنن بەتەر خار ئىدىڭ.
ھەقسىز ئىشلەش يېرىدە،
كېچە - كۈندۈز بار ئىدىڭ.

كۆنلەر بويى ئاچ يۈرۈپ،
پارچە نانغا زار ئىدىڭ.
قاينىقسۇمۇ كۆرمىگەن،
چاغلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئوقۇش يېشى ۋاقتىدا،
قىمارۋازغا قېتىلغان.
ئۇنتۇرغاننى تۆلىيەلمەي،
ئات - كالىدەك سېتىلغان.

گۇناھسىزلىق «گۇناھ!» دەپ،
ناھەقتىنلا ئېتىلغان.

ئېچىلمىغان غۇنچىدەك،
باللىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئېسىڭدىدۇر بۇرادەر،
تۇتقۇنلىقتا تۇرغۇنۇڭ.
تولا يىغلاپ «ئاھ!...» ئۇرۇپ،
چاچ ـ ساقالنى يۇلغۇنۇڭ.

كېچىپ بۇنداق ھاياتتىن،
تىرىك گۆرده بولغۇنۇڭ.
قولۇڭ ئارقا باغلانغان
داغلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئۇ كۈنلەردە، دەر ئىدى:
«ئالۋاڭ دېگەن گالۋاڭغا!»
يېتىشمەيتتى ئون توخاڭ،
بىر تۇخۇملۇق ئالۋاڭغا.

رەھىم ـ شەپقەت قىلمايتتى،
ئاچ ـ يالىڭاچ قالغانغا.
دەرمانى يوق دەردلەرگە،
پانقىنىڭنى ئۇنۇتما!

قارا كۈنلەر يۈرەكنى،
زەردابقا قىلىپ ئېقىتقان.
«خوش تەخسىر!» دىن چىقسىلا،
قامچىدىن قان تېمىتقان.

مۇجۇپ زەھەر چاڭگاللار،
ئىككى پۇكلەپ يىقىتقان.

تىرىك تاپقا كىيدۈرگەن،
تونلىرىڭنى ئۇنۇتما!

دۈەيلىشىپ تۇرۇشقان،
چاققان زەھەر چاياندەك.
شۇنىڭ ئۈچۈن چىرايلار،
بولۇپ قالغان سامانەك.

بىر ئاز پۇرسەت تېپىلسا،
يېتىپ ئېلىش ھايانەك.
ساق تېنىڭنى «كېسەل!» دەپ،
يانقىنىڭنى ئۇنۇتما!...

غەم يۈكلىرى ئاستىدا،
بولغان بېلىڭ ئىككى مۈك.
تەييار ئىدى رۇسلانساڭ،
ئىككى پۇتقا بىر ئۆتۈك.

قورقۇنۇچتا دەز كەتكەن،
يۈرەكلىرىڭ دەككە ـ دۈك.
كامالەكتەك پۈكۈلۈپ،
يۈرگىنىڭنى ئۇنۇتما!

يەر ئاغزىنى ئاچاتتى،
باقساڭ سېنى يۇتۇشقا.
كۆككە باقساڭ تۆۋەنلەپ،
چۈشكەن سېنى بېسىشقا.

جۇدۇن ـ چاپقۇن، شامالار،
سېنى ئوڭدا قويۇشقا.

دەھشەت تۇمان ئىچىدە،
قالغىنىڭنى ئۇنۇتما!

بوققان زۇلۇم ئەتراپىنى،
قىمىرلاشقا ماجال يوق.
ئەجدىھانىڭ ئاغزىدىن،
قۇتۇلۇشقا ئامال يوق.

قانات — قۇيرۇق يۇلۇنغان،
ۋاقىت يەتسە ھايال يوق.
تەقدىرنىڭنى «شۇنداق» دەپ،
تۇرغىنىڭنى ئۇنۇتما!

ئىسسىق قانىنى سوۋۇتۇپ،
جان بوغۇزغا يەتكىچە.
پۈت ـ قولۇڭنى بوغۇشلاپ،
كانايغا تىغ تەككىچە.

«بىسمىللا» نى دەپ بولۇپ،
«ئاللاھۇ ئەكبەر» نى ئېيتقىچە.
«ئازادلىق!...» دەپ قوزغالغان،
چوڭ دولقۇننى ئۇنۇتما!

جاللاتلارنى يېقىتىپ،
يەر بۆشۈككە بۆلىگەن.
كېلىپ سېنى قولتۇقتىن،
ئىككى قوللاپ يۆلىگەن.

كۆز يېشىڭنى تازىلاپ،
چاڭ ـ تۇمانىنى پۈلىگەن.

تىلەكلەرنى ھەل قىلغان،
دوستلىرىڭنى ئۇنۇتما!

بەختىڭگە بەك مۇڭاپىق،
دوستلارغا جانۇ ـ دىل ئۇ،
تىنچلىقنى ئورنىتىشتا،
دۇشمەنگە ئەزرائىل ئۇ.

ساڭا ئەجەپ مۇلايىم،
ئۇنىڭغا شىر ۋە پىل ئۇ.
كۆيۈپ پىشار چاغدىكى،
سايىۋەننى ئۇنۇتما!

قىش ـ ياز دېمەي بېغىڭدا،
بىر دەك ئىچىلسا گۈللەر.
ئىرپان سۈيىگە سىرايپ،
بولسا ھەر قىز ـ ئوغۇللار.

تۇزلەنسە ھارۋاڭ سۇنغان،
ئوي ـ دۆڭ ئەگرى يوللار.
تۇز يولدا مەغرۇرلىنىپ،
مېڭىشىڭنى ئۇنۇتما!

ئون يىل ئىچىدە ئۆلكەم،
ئۆسۈش تەرەپكە ئۆتتى.
ئەكس تەرەققىياتلەر،
قايتماس تەرەپكە كەتتى.

ۋەھشى ـ ياۋۇز قاۋانىڭ،
زىندانلىرى بۇزۇلدى.

تەڭلىك توختام تۈزۈلەر،
كۈنلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ھازىر سېنىڭ چېلىشىڭ،
ئۇچ يەتتىگە ئۇلاشتى.
دۈشمىنىڭمۇ ئامال يوق،
كۈندىن - كۈنگە سولاشتى.

ئاخىرقى ئۆمرى قىستاپ،
ئەجەل ھىدىن پۇراشتى.
غالىبىيەت ئاساسىن،
قۇردۇڭ بۇنى ئۇنۇتما!

يېقىن قالدى دۈشمىنىڭ،
گۆر ئىچىگە مۆككىسى.
يا بولمىسا باللىرىڭ،
ئۇچەي قارنىن تۆككىسى.

ياكى دېڭىز قەھرىگە،
بېرىپ ئاستىن چۆككىسى.
شانلىق زەپەر سەندىدۇر،
يېقىن قالدى ئۇنۇتما!

1944- يىل يانۋار، ئاقسۇ

گېزىت

ئەل ئىچىرە مەشھۇر نامىمدۇر گېزىت،
جېنىم ھەم تېنىم، قانىمدۇر گېزىت.

مەسئۇلىيىتىم تاغدىنمۇ ئېغىر،
ئىشلىمىسەم ئۇنى قانمايدۇ بېغىر.

كۆزلىگەن نىشان ئاساندىن ئېگىز،
مەنزىلىم ھاۋا قۇرۇق ھەم دېگىز.

ئىنقىلاب يولى ماياكىم مېنىڭ،
شامالدىن تېزدۇر ئاياغىم مېنىڭ.

ئەلگە خەۋەرچى، ئۇزاق سەپەرچى،
دۇنيادا مەشھۇر خالىس بىر ئەلچى.

ئىنسانلار ئۈچۈن مەدىنىي ئوزۇق،
دۇشمەن كۆكسىگە بولىمەن قوزۇق.

يىراق - يېقىننى ئاڭلىشىم بىردەك،
ياخشى - يامانىنى تاللىشىم بىردەك.

قەيەرگە بارسام مۇبارەك قەدەم،
ھۇرمەتلەپ ئالار كۆرگەن ھەر ئادەم.

دوستلارغا تۆھپە، دۈشمەنگە خەنجەر،
بۇ دىلغا ئارام، ئۇ دىلغا نەشتەر.

بىرىمەن ئەلگە كۆپلىگەن ئىلھام،
تۈمەنلەپ خەۋەر، مىليونلاپ ئىنئام.

راستچىللىق ماڭا ئادەت ھەر چاغدا،
يالغانچىلارنى قويمەن داغدا.

بۇرۇن غەپلەتكە خەلقىم پۇركەنگەن،
ئالغا بېسىشنى مەندىن ئۆگەنگەن.

باشلايمەن ئەلنى يېڭى قۇرۇلۇشقا،
بەخت ـ سائادەتلىك يېڭى تۇرمۇشقا.

ساداقەتلىكنى كۆڭلۈمدە تۇتۇپ،
پۈتۈن خەلقنە ئۈنى ئوقۇتۇپ.

شۇ بىلەن خەلقنى قىلىمەن بەختلىك،
دۆلەتنەن ھەمدە تاجۇ ـ تەختلىك.

دىيانەت بىلەن ئاجرىتىپ تونۇش،
پۈتۈن ئىشلاردا نومۇسچان بولۇش.

تەلىماتىمدۇر مەندىكى ھۇنەر،
ۋەتەنگە، خەلقە يۇرتقا كۆيۈنەر.

1944ـ يىل مارت، ئاقسۇ

ئوقۇغىلى كەتكەن ئىنىمغا خەت

چىمەنلىكتە بۇلبۇل ئەركىن سايرىشىپ كەتسۇن،
ئانا ژەتەن قۇچىقىدا يايرىشىپ كەتسۇن،
چوغلۇق دىلغا باھار بۇلۇتى ئەتىرلەر سەپسۇن،
ئىرپان سۈيى ئەلەمزادىلەر قەلبىگە يەتسۇن،
ئوقۇش ئۈچۈن كەتكەن ئىنىم مۇرادىغا يەتسۇن.

ئىلمۇ - ئىرپان دولقۇنلىرى مەۋج ئۇرماقتا،
تەشنا لەۋلەر بەھرىلىنىپ سىراپ بولماقتا،
شۇم قۇش ئۇۋۇسى بىر تەرەپتىن چۇۋۇلماقتا،
ئوقۇش - ئۆگىنىش خەلقىمىزگە زۆرۈر بولماقتا،
قانلار يۇتۇپ شەيتان لەئىن دوزاخقا كەتسۇن.

ئۆلكەم ئىدى ئون يىل بۇرۇن مەيدە ئاغرىقچان،
خەلقىمىزمۇ ھەيكەل بولۇپ قالمىغانتى قان،
شۇم بويىلار تېگىدە بېسىلىپ قالغانتى رەيھان،
بولمىغان نان ياكى تەندىن چىقمىغان بۇ جان،
تازىلانغان بۇ ئىللەتلەر قايتىپ كەلمىسۇن.

ئۇ كۈنلەردە قۇرۇق سۆڭەك گەۋدىلىك دېھقان،
چۈنكى خەلقىنىڭ كۆپى كېسەل، قالغىنى نىمجان،
ئەڭ يۇقىرى دورا بولۇپ «كىرگۈزەتتى جان...
يالپۇز بىلەن يۇمغاقسۇت، ئارپا بېدىيان.....»
كۆز كۆرمىسۇن، ئىبرەت ئۈچۈن قۇلاق ئىشىتسۇن.

ئۇزاق ئۆتمۇش مۇدھىش ئىدى، شۇنداق بەك يامان،
ھالسىز بەدەن، قانسىز چىراي سارغايغان سامان،
كۆزىمىزگە تار كۆرۈنگەن كەڭرى بۇ جاھان،
ئېسىت!... بىزنى ئەزگەن ئىكەن شۇم دەھشەت زامان،
كۈلى ئۆچسۇن كۆككە مەڭگۈ، ئەمدى كەلمىسۇن.

زۇلۇم شۇنداق چەككە يەتكەن، مەن ئىدىم بىتاپ،
تۇيۇقسىزدىن ئەلدىن كەلدى:
— ئويغان! — دەپ خىتاب،
ئەل ئويغاندى، جانلار ئازاد بولدى بىھېساب،
ياڭرىدى دىل، خەلق قۇردى بىلىمگە شىتاب،
دېدى خەلقىم چىن كۆڭلىدىن:
— ھۇرلۇك ياشىسۇن! —

جاھالەتنىڭ ئىشىكىنى چېقىپ تاشلىدى،
ئوقۇش ئۈچۈن ھەممىمىزگە كەڭ يول باشلىدى،
خەلقىمىز شاد، دۈشمەنلەرنىڭ كۆزىن ياشلىدى،
نادانلىقنىڭ تورلىرىنى يىرتىپ تاشلىدى،
بۇ يول بىلەن بارلىق خەلقىم مەقسەتكە يەتسۇن.

ئوقۇ ئىنىم، مىنۇت چېغىڭ بوشقا كەتمىسۇن!
جەمئىيەتنىڭ كۈتكەنلىرى بىكار كەتمىسۇن!
ھورۇنلۇقتىن ساڭا كېيىن ئەلەم يەتمىسۇن!
خىجىللىقتا يەرگە پېتىپ، بېشىڭ قاتمىسۇن،
تىرىشچان بول! خەلق ساڭا رەھمەتلەر ئېيتسۇن.

جەمئىيىتىم ئايرىدى ساڭا بىر بۆلۈم خىزمەت،
مۇمكىن ئەمەس ئورۇندىماي، ئاڭا قىل دىققەت!

قايتماس روھ بول! كۆرەش ئۈچۈن توپلىغىن غەيرەت،
مەيۈسلەنمە، تاغ - داۋاندىن ئاتلا! قىل جۈرئەت،
ئالى غايەڭ خانتەڭرىدىن ئۈستۈنرەك بولسۇن.

مەخسۇس ئەمەس بۇ ئېيتقىنىم ئىنسانغا تامام،
قۇلاق سالسۇن ئوقۇش ئۈچۈن بارغان خاسئام،
تەسىرلەنسۇن بارچە مىللەت پەرزەنتى ئۈكام،
ياش يۈرەكلىك قېرى ئاكاڭ يوللايدۇ سالام...
ئەل خىزمىتى كۆڭلۈڭلەردە يىلتىزلار تارتسۇن.

1944- يىل ماي، ئاقسۇ

ئىلىمگە ئىلھام

يۈرەكتە داغۇ ھەسرەت، دىلدا «ئازادلىق» تەمەننا سى،
نەدۇر ئازاد دېسەم، كۆكسۈمدە بار «قۇللۇق» نىڭ تامغاسى.

ھاياتىم ھالال ئەمگەك ۋەتەن ھەم ئىدى مىراسىم،
كېلىپ بىر مۇتەھەم قىلماقتا خوجايىنلىق دەۋاسى.

ھاللال ريسقىمنى ئەركىنلىكتە مىننەتسىز يېيەلمەيمەن،
تۇرالمايدۇ بىر تۇخۇمغا تەڭ ئون توخامنىڭ ھەممە ئەزاسى.

ئەگەر بىركىم بۇ زۇلۇمدىن مىڭ تۈمەنلەپ زارلەر قىلسا،
چاتاق يوق تېخى ئاشماقتا ئۇنىڭ سەيلە تاماشاسى.

يېگۈزمەي تارتىۋالغان پۇل ۋە مالىار زاى كىمنىڭكى؟!...
ۋە يا ئەمگەك بىلەن تاپقانمۇ گومىنداڭنىڭ ئىپلاسى!

زۇلۇمنىڭ قامچىسىدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆتەرگەن يوق،
بۇ سۆزنىڭ ھەقلىقىغە شاھىدىم ئىنسانىي دۇنياسى.

قەبىھ دۇشمەنگە قارشى سەن كۈرەشكە چىقمىساڭ ئەسلا،
يۈز ئەللىك يىل ئۆمۈر كۆرۈشكە بارمۇ تەڭرىنىڭ ئىمزاسى؟!

قورال تۇتماي، كۈرەش قىلماي پەقەت ئەركىن ياشىيالمايسەن،
جاھان بازاردا شۇنداقلا ئازادلىقنىڭ سەۋداسى.

قاراقاش ئورنىغا ئەمدى قېلىچنى ياخشىراق سۈيگىن،
ھايات ئۇ، ھەرگىز ئۆلمەيدۇ، كۆرەشكە بولسا ئىخلاسى.

ئېلىك، يۈرتۇڭ، ھاياتىڭ ھەمدە ئۇلادىڭنى قايغۇرماي،
قورساق تويغانغا شۈكرى ئېيتساڭ بولۇرسەن ھەممىگە ئاسى.

كېسىپ - چاپ، دۈشمىنىڭنىڭ بېشىنى قويما يۈرتۇڭدا!.....
بۇڭا تەكلىپ قىلۇر قەلبىڭدە ۋىجدانىڭنىڭ شولاسى.

ئۇ، بەدبەخلەرنى ئىنساپقا كېلدۈ، دەپ ئويلىما ھەرگىز،
كۆرەش قىلماق بۇ كۈندە بولدى ھەممە ئىشنىڭ ئەلاسى.

دىلىڭغا ئەسلا نۇقسان يەتمىسۇن تۇرلۇك گۇمانلاردىن،
گۈلۈڭنى سولدۇرمىسۇن ھەرگىز ئۇلارنىڭ پىتنە - ئىغۋاسى.

ئەگەر ئۆلسەڭ شېھىت سەن، ھايات قالساڭ ئېتىك غازى،
بۇدۇر ھەقنىڭ كالامى، نىمشېھىتنىڭ ساڭا ئىماسى.

1945- يىل نويابر، غۇلجا

ئاسارەتتە تۇرۇپ قالغانلارغا خىتاب!

كۆزۈڭ ئاچ، دەۋرى غەپلەت ئۆتتى، كۈرەش ئەمدى جاناننىڭ،
دېمەكە كۈرەش بىلەن كەلدى، يۈرەككە دەردكە دەرمانىڭ.

ئۇزۇن يىللار قارا زۇلمەت - تۈمان ئاستىدا زارلاندىڭ،
ئېنىقكىم كوھىقاپقا كەتكۈسىدۇر ئەمدى شەيتانىڭ.

ئېسىڭدە بارمۇ؟! «دىن» شۇ دەپ ئۇچ مەسلەككە باش ئېگىپ،
شۇڭا بېغىشلانغان شېئىرىڭ - ماقالەڭ ھەممە يازغانىڭ.

ئەگەر «يېڭىلىپ» ۋەتەن، مىللىتىڭ ھەققىدە گەپ قىلساڭ،
گۇمان يوق يەتتە يىل زىندانىدا ياتماق بولدى جەريانىڭ.

زىيالى دەپ تونۇلغان مەيلى ياشلار، مەيلى دېھقانلار،
خىيانەتكار دېگەن نامدا بۇزۇلدى لالە - رەيھانىڭ.

ناماز ئورنىغا ھەر كۈنى ئىككى نۆۋەتتىن قەسەم ئىچتىڭ،
ئېسىڭدىن كەتمىگەندۇر، شۇم ياغاچ ئالدىدا تۇرغانىڭ.

قاراپ باق! ئۇچيۇز ئاتمىش كۈن پەقەت تىنماي مىدىرلايسەن،
يەنە ئاخىر قۇرۇق قالغان قولۇڭ - يانچۇق ۋە پۇلدانىڭ.

تەشەككۈر ئېيتىسەن مىڭ بارە، ئوغۇل بالا يۈزىن كۆرسەڭ،
بىلىپ قوي! ئاڭا ئالۋانچى تۇغۇلغان قىز ۋە ئوغلانىڭ.

ساڭا مەھكۈمىيەتنى ھەق ئەزەلدىن تەقدىر ئەتكەنمۇ؟!
ئاڭا تەقدىم ئېتىلگەنمۇ چىرايلىق ھۇر - غىلمانىڭ؟!

تولۇق تەسۋىر قىلشتا ئول لەئىنلەر زۇلمىنى بىر - بىر،
يېزىپ پۈتمەس ئەگەر ھەر قانچە بولسا ئىلمۇ - ئىرپانىڭ.

ئەزەلدىن ئاقىۋەت بۇ ھارام تۇرمۇش ساڭا خاسمۇ؟!
سائادەتمۇ جەھەننەم ئىتلىرىغا بەرگەن تۇرلۇك ئالۋانىڭ.

بۇنىڭدىن بىر يىل ئاۋۋال «ئويغىنىڭلار!...» دەپ سادا بولغان،
نىدىن ھازىرغىچە غەپلەتتە بولدۇڭ، يوقمۇ زەررە ۋىجدانىڭ؟!

دىلىڭدا قورقۇنىشتىن باشقىمۇ خىسلەتلىرىڭ بارغۇ؟!...
تۇرۇپ بىر تەۋرىنىپ باققىن، قالمىسۇن كۆڭۈلدە ئارمانىڭ!...

پۈتۈن ئەل «ھۇرىيەت!» دېسە تېخى غەپلەتتە ئۇخلامسەن؟!
ئۆلۈمدىن قورقما ھەرگىز مۇكەممەل بولسا ئىمانىڭ!

تېخىچە: «ئۈژمە پىش ئاغزىمغا چۈش!» دەپ ياتقىنىڭ ئۇيات،
قايان كەتتى ئۇزۇن يىللاردا يىققان ھەمدە تاپقانىڭ؟!

كۈتەر بېشىڭنى غەپلەتتىن، نەزەر سال ھەممە ئەتراپقا!
كۆڭۈلدە تىلىگەننى قىلغىن، ئەمدى كەلدى دەۋرانىڭ.

ۋەتەندىن ساڭا بۇيرۇق نىمشېھىتنىڭ قەلىمى بىرلە،
قوبۇل تۇتساڭ ساڭا رەھمەت قىلۇر ھەر دەمدە ئىمانىڭ!

1945- يىل دېكابر، غۇلجا

ياشلاردىن ئىلتىماس

شانلىق ۋەتەن قارا كۈنىڭ يەرگە پاتتى،
پاك يېرىڭگە سائادەتنىڭ تېڭى ئاتتى.

مەغرۇر ئىدۇق ئۆز ۋاقتىدا سېنىڭ بىلەن،
ئەركىن ئۆسكەن بەرگەن ئوزۇق نېنىڭ بىلەن.

ئېلىڭ خۇشال جارانلىغان كېچە ـ كۈندۈز،
بەخت يوللاپ ئەۋلادىڭغا سەئىد يۇلتۇز.

شۇنداق كۈلۈپ كەلگەن ئىدى بىزلەرگە بەخت،
ئەلگە مىراس بولۇپ كەلگەن تاج بىلەن تەخت.

ئۇچيۇز يىللار بۇرۇن بىزدىن كەتتى ئامەت،
ئەل بېشىغا ياغدى ھەر خىل زۇلۇم، كۈلپەت.

بېسىپ كەلدى بىزنىڭ ھەر بىر ئويغىنىشنى،
قارشى تۇرۇپ كۆتۈرۈلگەن قوزغىلىشنى.

بۇ قېتىمقى ئىنقىلابنى ياسالمىدى،
ھېيلە بىلەن بۇ دولقۇننى توسالمىدى...

ئىش يۈزىگە چىقتى بىزنىڭ ئويلىغانلار،
مەيۈسلىكتە قارا ئۆيدە كۆيلىغانلار.

كېرەك ئەمدى بۇنىمەتنىڭ قەدىرىن بىلىش،
لايىق ئەمەس بۇڭا تېخى مەغرۇرلىنىش.

ئالدىمىزدا تېخى ئۇلۇغ كۆرەشلەر بار،
قالغانلارنى قۇنقازماسلىق بىزلەرگە ئار.

ئەي ۋەتەننىڭ مىراسخورى ياش ئىنسانلار،
تەلمۈرمەكتە بىزگە نۇرغۇن ئېزىز جانلار.

قورقماڭ پەقەت ئالغا ئاتلاڭ جەسۇر هامان،
مىڭ بولسىمۇ بىرىگە هەم بەرمەڭ ئامان.

بىر مىنۇتلۇق پۇرسەتنىمۇ قىممەت بىلىڭ،
بوشاڭلىقنى ئۆزىڭىزگە هارام قىلىڭ.

چۈنكى ۋەتەن سىزگە مىراس ئىشلەڭ بۈگۈن،
ئىش يۈرمىسە تەس بولىدۇ ئەتە ـ ئۆگۈن.

ئۆرنەك ئېلىڭ ئاتىلاردىن بۈگۈن پۇرسەت،
پايدا بەرمەس ئەرتە قىلغان قايغۇ ـ هەسرەت.

ئانىڭىزنىڭ بەرگەن سۈتى هالال بولسۇن،
هاياتلىقنىڭ خەزىنىسى جامغا تولسۇن.

خىزىر كەلسە ئابىھايات «يوق!» دەپ يۈرمەڭ،
شەيتان كەلسە «ئىسمى ئەزەم» « ئىزدەپ يۈرمەڭ!

دېمەك دوستقا تۆھپىلەرمۇ بۇرۇن بولسۇن،
دۈشمەنگىمۇ ئەجەل ئوقى تەييار تۇرسۇن!

ياش ئەۋلادلار قولىدادۇر ئىش ئاساسى،
قوبۇل قىلىڭ نىمشېھىتىنىڭ ئىلتىماسى.

1946ـ يىل فېۋرال، چۆچەك

ئورماندىن گۈلباغ

(قەھرىمان ئورمانباغ جەڭچىلىرىگە بېغىشلايمەن)

ئىلاھا مېھرىبان تەڭرىم بۇ ئەسكەرلەرنى قىلغىن شاد،
قىلىپسەن ئۇشبۇ جاڭگالنى ئۆزۈڭ قۇدرەت بىلەن بۇنياد.

مۇقەددەس بۇ ۋەتەننىڭ كەڭ يېرىنى پاك ئېتەرمىز دەپ،
يىگىتتەك باش كۆتەرگەن ھەممە ئوغلانلارغا قىل ئىمداد.

چىقىبان ئىنقىلابنىڭ مەركىزى ئول غۇلجا شەھرىدىن،
ئورۇنلاشقان يېرىدۇر يەنسىخەي، ئۇنى قىلىپ ئاباد.

ئويلىماڭ بۇ ئورۇننى سىز ئەل بىلەن ئاۋات يېزىدۇر دەپ،
ئۇنىڭ ئەترابى قارايا‌غاچ ھەم جىگدىلىكتىن ياد.

بۇلار تۇرغان مۇبارەك جاي ئېقىندۇر، كونا سۇ ئاققان،
بۇ يەرگە ئۆي قېزىشتا ھەر بىر ئەسكەر بولدى بىر پەرھاد.

بۇ يەرمۇ خۇددى جاڭگالكەن ئادەم ئايىقى يەتمىگەن ئاۋۇال،
سايا‌ھەتكە ئەگەر جىن كەلسە ھەم ئەيلەر ئىكەنمىش داد.

بۇ ئەسكەرلەر جاسارەتتە كېلىپتۇر ئۇشبۇ ۋادىغا،
زېمىننىڭ تەكتىگە نۇرغۇن ئىمارەتلەر قىلىپ ئىجاد.

شەھەرنىڭ زىبۇ ـ زىننەتلىك ئۆيىدىن بەلكى ئارتۇقتۇر،
قەۋەت ئەينەكلىك ئۆيلەر ھەم بۇنىڭ ئالدىدادۇر بەرباد.

بۇ جاڭگال ئەسلىدە دەھشەتلىك جاي دەپ ئات كۆتەرگەندى،
بۇخىل ئەپسانىدىن ئاغزىدا ئىزھار ئىدى پەرھاد.

بۇرۇن جىنلار بۇجايدىن «ئەلھەزەر!» دەپ قورقىشار ئەردى،
شايانۇن ئۆتسە ھەم «ئەستەغپىرۇللا!» نى قىلاتتى ياد.

قارايا‌غاچ، جىگدىلىكلەر، گۈل ـ گۈلىستان باغقا تەڭ ھازىر،
بۇ يەردە ھەر سەھەر بۇلبۇللار ناۋا ئەيلەر خوشالۇ شاد.

بۇ جايغا توپلىشىپ ئەسكەر، ئەل، سەھرا، ۋەتەننى دەپ،
تامام ياۋۇز رەقىبلەرنى يېڭىشكە قىلدى قەسەمياد.

شۇنىڭچۇن ئەل، ۋەتەننى، مىللەتنى دۈشمەندىن قۇتۇلغاي دەپ،
جىھاد قىلماقنى ئالدى، گەردىنىگە بۇ قەھرىمان ئەۋلاد.

خۇدا مەقسەتكە يەتكۈزسۇن، بېلىڭنى باغلا مۇستەھكەم،
يوقالسۇن ئەكسىيەتچى گومىنداڭ ۋەتەننىڭ دۈشمىنى جاللاد.

تونۇلدى جەڭ ئارا پالۋان، باھادىر جەڭچىلەر داڭقى،
بولۇپ توشقان كەبى دۈشمەن، ئۇلار بولدى گويا سەييياد.

شەرەپلىك، ئىنتىزاملىق، قەھرىمان، غەيرەتلىك ئەسكەرلەر،
مۇقەددەس پاك ۋەتەننىڭ كەلگۈسى سىلەر بىلەن ئاباد،

«ۋەتەن!» دەپ ئائىلە دوست ـ يار ھەمدە خانۇ ـ ماندىن،
كېچىپ بۇ چۆلدە يانقان غازىلەر ئەلنى قىلۇر ئازاد.

قۇرۇق كەلگەچ خىجىل بولدۇم، لېكىن بىر ئاز غەزەلخانىمەن، شۇڭا ياخراق غەزەلىمنى ئېلىپ كەلدىم قېلىپ سوۋغات.

ئىشتىلار خەيرلىك بولسۇن، تىلەك مەقسەت ئورۇندالسۇن، سۆيۈملۈك دوستلىرىم سىزگە بۇ ئەشئار نىمشېھىتىدىن ياد.

1946- يىل 7- مارت، ئورمانباغ

ئىلىم ئۆگەن!

ئىككى دۇنيادا سائادەت ئىزلىسەڭ ئۆگەن ئىلىم!
بۇ دۇنيادا تاپقىنىڭنىڭ ھەممىسىدىن ئۈستۈن بىلىم.

ئىلىمدا تەڭ بولمىغاندىن ھۈرمىتىگە باقمىيىن،
يېڭىلىپ قالدى خىزمىتىڭ ئالدىدا مۇسا كىلىم.

دۇنيادا بىلىملىك بولماقنى دىلىڭدا قىلساڭ تىلەك،
ئۆگىنىشنى تاشلىما! «ئاقاردى دەپ چاچ ـ ساقىلىم».

گەر جەھەننەمدىن ھەزەر قىلماقچى بولساڭ بار ئوقى!
مەرىپەتلىك بولغان ئادەمنىڭ بولۇر قەلبى سېلىم.

ئىلمۇ ـ ئىرپان باغچىسىدا يايرىغىن باغۋەن بولۇپ،
ئۈيۈلۈپ غەپلەتتە ئېيتما سەن: «قېتىپ قالدى تىلىم».

سەن بۇ دۇنيادا نادانلىقتىن ھىدايەت تاپمىساڭ،
«ئاخىرەتتە قۇنقۇزار!...» دەپ ئويلىما! «تاپقان مېلىم».

بولما مەغرۇر ئالتە كۈنلۈك دۆلىتىڭگە ئىلىمسىز،
بىر كۈن ئايرىلساڭ بولۇر ھالىڭ سېنىڭ تۈزسىز شىلىم.

مەرىپەتنىڭ تۈخۈمىدىن بولسا دىلىڭدا زەررىچە،
ھەر قەيەرگە بارساڭ ئىقبالغا چىقار بارلىق ئىلىم.

1946ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا

هەپسىدە كەتكەن دوستۇم
ل. مۇتەللىپكە

ئەي كاج پەلەك نە ئىدى جاھان،
قانلار يۇتۇشقان مىليونلىغان جان.

قاراڭغۇ مۇدھىش، زىندان ئىچىدە،
يورۇقلۇق كۆرمەي كۆندۈز - كېچىدە.

يۈرەكتە ھەسرەت پىغان قاينىغان،
تاماق ئورنىغا زەھەر چاينىغان.

يىراق ئۇ زالىم ئىنسانىيەتتىن،
يۇمۇلغان كۆزى ھەققانىيەتتىن.

كىم «ھەقىقەت!» دەپ پىدا قىلسا جان،
ئاققۇزغان ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن قان.

ئىشلەش يولىدا كەتسە دەرماندىن،
كۆيۈنۈپ ئىشلەپ، كەچسىمۇ جاندىن.

بارى بىر تىمىن ئۇنىڭ ئالدىدا،
ھەممە خىزمىتى قالغان دالدىدا.

قانچه كۆيۈنۈپ ئىشلىسه كىشى،
پەقەت باھارغا ئۆزگەرمەس قىشى.

قايغۇ ـ ئەلەمگە يۈرەكلەر تولغان،
سىرتقا چىقالماي كارناي بوغۇلغان.

قانچىلار تويۇپ تۇغۇلغىنىغا،
ئەركىن ھوقۇقتىن بوغۇلغىنىغا.

دېسە قاي بىراۋ خۇدايا پانا ...
يازار بوينىغا يوغان بىر گۇنا ...

دەرد سىغدۇرالماي ئۆرتەنسە جىگەر،
سىغماي ئىچىگە ئاھ! ... دېسە ئەگەر.

دىلو ئىچىگە چۈشەر بىر ژاراق،
قىلار ئۇنىڭدىن ھەر تۇرلۈك سوراق.

يەتتە قات ئۆيدە، قاراڭغۇ تۇندە،
چوڭراقلا تىنسا يالغۇز بىر بەندە.

ئەتىسى شۇنىڭغا سوراققا ئالغان،
بىچارە خەلقىم شۇ ھالغا قالغان.

ھەر بىر كىشىدە كىرامەن كاتىبىن①.
ئىككىدىن ئارتۇق بولمايدۇ لېكىن.

---

① كىرامەن كاتىبىن — پەرىشتىلەر ئىسمى، ئۇلار ئادەمنىڭ ئىككى مۇرىسىدە تۇرۇپ بىرى ياخشىلىقنى يەنە بىر يامانلىقنى يازىدۇ.

جۇيجاڭ ژە شۇنگەن قويغان ئىشپىيون،
ھەر بىر كىشىدە بولغان سەككىز ئون.

كىرامەن كاتتىبىن يازسا ئېيتقانىنى،
ئىشپىيون يازغان دىلدا ياتقانىنى.

ئاھ!... ژەتەندىشىم!... ئاھ ... قېرىندىشىم!...
نەدە سەن بۇگۈن «قاينام ئۆركىشىم؟!...»

سەن ئەمەسمىدىڭ خەلق غەمخورى،
ھېكمەتلىك ئىدى سۆزۈڭنىڭ ھېرى.

كۆكلەشكە يېتىپ، زىمىستان ېيغىڭ،
كەلگەن ژەتەنگە راست ئىشلەش چېغىڭ.

بۇگۈن بۇ باغدا كۆرمەيمەن سېنى،
كۆرەش قوينىدا كۆيلەيمەن سېنى.

سىغدۇرالمىدى سېنى بۇ جاھان،
ئاسىرىيالمىدى ئۇ، كاج شۇم زامان.

تۇنقۇنغا بەردى سېنى قاي بەندە؟!
خەلقە، ژەتەنگە ئاسىي شەرمەندە؟!.

ياش يازغۇچىلارنىڭ بۇلبۇلى ئىدىڭ!...
خەلق ېيغىنىڭ بىر گۈلى ئىدىڭ!...

ئەركىن ھاياتقا پۇرسەت كەلگەندە،
غەمكىن بۇلبۇللار سايراپ كۇلگەندە.

كاشكى سەن ئەمدى بىللە بولساڭچۇ؟!...
شېئىر ببغدا سايراپ تۇرساڭچۇ؟!...

ئەل ۋە يۇرتۇمغا ئەركىنلىك تىلەپ،
پۈرسەت كۈتەتتىڭ قەلەمىڭ بىلەپ.

قايتماس ئىرادەڭ ئەلگە تىلەكداش،
بەخت ئىزلەشتە يۈرتقا مەسلەكداش.

ئەي ۋەتەندىشىم، ياتمىغىن مەيۈس،
سېنى زىنداندا قويمايمىز مەھبۇس.

تىلەكداشلىرىڭ ئۇنتۇماس سېنى،
تۇنقۇنغا چۈشتۇڭ قانداق نەس كۈنى؟!

نە بولسا بولسۇن ئاخىر چىقارسەن،
دۈشمەن بېشىنى گۆرگە تىقارسەن.

ئەگەر قېنىڭنى سوۋۇتسا زۇلۇم،
يوللىغان بولسا مۇبادا ئۆلۈم.

يەنە شۇندىسەن بەختسىز ئەمەس،
كۈرەش ئىرادەڭ ھەرگىز تەۋرىمەس.

تېخى ئۇ چاغدا ئىنتىقام غەزەپ،
ئوتلۇق يۈرەكنى قوزغىتار بىزەپ.

زۇلۇم مەسلىكى ھەر قاچان خاراپ،
ھەممە ئەتراپنى ئالسىمۇ ئوراپ.

سەندەك كۆرەشچان قەھرىمانلاردىن،
قانچە مىڭىنى قىلسىمۇ قىرغىن.

كۆرەش روھىمىز ھەرگىز توختىماس،
قانلىق ئىنتىقام ھەرگىز ئۇخلىماس.

تاكى ۋەتەنگە ئالمىساق ئەرك،
بەرىمىز قۇربان، قالمايمىز تىرىك.

ئاۋۇل ۋە ئاخىر ئۇشبۇدۇر تىلەك،
قايتماس ئىرادە ئانت بەرەر يۈرەك.

ۋەدىگە ۋاپا نىمشېھىتقا خاس! ...
ۋەتەن ئىشقىنى جاندىن ئايرىماس.

1946ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا

ئالدىدا

ۋەسلىدىن ئۆزگە كېرەكمەس ماڭا جانان ئالدىدا،
ئارزۇيۇم سەن ئېرۇرسەن تەن بىلەن جان ئالدىدا،
بىر گۈلى رەنا ئېرۇرسەن باغۇ - بوستان ئالدىدا،
تا زىيارەت قىلمىسام مەن سېنى ئىمكان ئالدىدا،
يۈزلىرىم شەرمەندە بولسۇن تاڭلا سۇبھان ئالدىدا.

دۇنياغا تەڭ ئەيلىمەيمەن تاغلىرىڭنىڭ تېشىنى،
سېنى دەپ تاشقا قوشارمەن دۇشمىنىڭنىڭ ېشىنى،
سەن ئۇچۇن دەريا ئېقىتسام شۇم رەقىبلەر يېشىنى،
مۇمكىن ئولغايمۇ كۆرۈشكە ئايغا ئوخشاش قېشىنى؟!
قارا بەختىم ئاق بولاردى شۇندا رەخمان ئالدىدا.

سەن ئىدىڭ دۇنيادا بىر ھۆسنى گۈزەل نازۇك بەدەن،
ئىككىمىزدە باغلىنىش گويا كى ئەردى جانۇ - تەن.
ئاھ!... گۈزەل يار ئويىنغان قەشقەر، كۇچار، يەكەن، خوتەن،
نېمىلەر بولدى ئىكىن ئىپلاس ئاياقتا پاك ۋەتەن؟!
سەن ئۇچۇن كۆزگە كۆرۈنمەس قانچە قۇربان ئالدىدا.

سۇلىرىڭ ئابى ھاياتتۇر ئەي گۈزەل ياريم سېنىڭ،
تۇتىيادۇر تۇپرىقىڭ، كۆزۈمگە دىلدارىم سېنىڭ،
جانغا جاندۇر ئۇندا ئۆسكەن بارچە غەمخارىم سېنىڭ،

ئايرىلىش تىلدى يۈرەكنى كۆزى خۇماردىم سېنىڭ،
ئۆرتەنۈر كويۇڭدا قەلبىم چەرخى كەيۋان① ئالدىدا.

ئاۋۋالمدا سەن ئىدىڭ جەننەتكە ئوخشاش بىر ماكان،
ئەركە ئويناپ ئۆسكەن ئەردىم قىسمىغان بۇكەڭ جاھان.
خۇش پۇراقلىق گۈل - چېچەك تاللاپ ئۇ بەردى باغىبان،
ئابرويۇڭنى ساقلار ئىدىم مەن بولۇبان پاسىبان،
دۇشمىنىڭ كۆز تىكمەس ئىدى شىرغىرران ② ئالدىدا.

باغدا گۈل، شېخىدا بۇلبۇل، نېمىتىڭ شۇكرىن ئوقۇر،
تاڭ سەھەر تورغايلىرىڭ تەسۋىي سېرىپ قانات قاقۇر،
بەلكى قۇشلار بارچىسى مەدھىيەڭ بىلەن يەرنى چوقۇر،
چۈنكى خەۋپسىز يەر، ھاۋا، تاغ، چۆل ۋە سۇ، دۆڭ ھەم چوقۇر،
ئەركىلەپ ئۆسكەن ئىدىم شاھزادىدەڭ خان ئالدىدا.

مەن ئۇ چاغدا سەندىن ئايرىلماقنى ئەسلا كۈتمىگەن،
«ئېھتىيات قىلغىن رەقىپتىن دېسە» ھەرگىز پۈتمىگەن،
چۈنكى ئىسسىق - سوغۇق ئۇ كۈنلەردە بېشىمدىن ئوتمىگەن،
ئارغىماقمىنى ئەپەندى قەبرىدە ئۇركۈتمىگەن،
باشقا قامچا تەگمىگەندى يولدا كارۋان ئالدىدا.

بال - شېكەردىن بەلكى شېرىندۇر كۈموش رەڭ سۈلىرىڭ،
تاغلىرىڭدا يايرىشىپ ئەركىن ئۆسەر ئاھۇلىرىڭ،
چېنىقىپ ئەردى رەقىبكە قارشى قول - بازۇ ③ لىرىڭ،

---

① چەرخى كەيۋان — چاقتەك ئايلانغۇچى پەلەك.
② شىرغىرران — قۇرامىغا يەتكەن شىر.
③ بازۇ — بىلەك.

ساڭا تەسىر يەتكۈزەلمەس ئەردى ھېچ جادۇلىرىڭ،
سەلتەنەتلىك شەۋكىتىڭ بولغاچقا ئىنسان ئالدىدا.

ماختىناردىم سەن كەبى بىر نازىنىنىڭ يارى دەپ،
يارىنىڭ كۆكرىكى تەككەن سازىنىڭ بىر تارى دەپ،
ساڭا باغلانغان مۇھەببەت ھەمىمدىن يۇقارى دەپ،
خاھ گۈلۈم ... خاھ بۇلبۇلۇمغا قىش ۋە ياز باھارى ... دەپ،
كوكۈلۈڭ بويىن ئۈپەردىم لالە ـ رەيھان ئالدىدا.

دىلبىرىم، ئاھۇ كۆزۈم، خۇرشىد يۈزۈم، شەھرىن سۆزۈم،
ھۆسنى ئەپلاكىدا ① تۇققان ئەردى تەلەي يۈلتۇزۇم،
لەۋلىرىڭدىن قىزغانۇردى باغدا پىشقان تال ئۈزۈم،
قاشلىرىڭ مەھراپ قىلىپ سەجدە قىلاي تەنھا ئۆزۈم،
چوڭ گۇناھكار بولسىمۇ دىن بىرلە ئىمان ئالدىدا.

ژادەرىخا قايسى كۈندۇر، شۇم رەقىب باستى ئايىق،
سەن كەبى ھۆر نازىنىنلەر ئۇستىگە سالدى تايىق،
مەن قۇچىقىڭدا تۇرۇپ تارتتىم ئەجەپ دەردى پىراق،
نېمىتىڭ لەززەتلىرىدىن ئايرىلىپ قالدىم يىراق،
بىر تىلەمچىدەك قىسىلدىم كۈزدە خارمان ئالدىدا.

يىغلىدىم شۇندىن بۇيان تۇن ـ كېچىلەر بىدار بولۇپ،
رەھىمسىز ئۆگەيگە قالغان قىز يېتىمدەك خار بولۇپ،
ھەۋزى كەۋسەرنى ② كېچىبان تامچە سۇغازار بولۇپ،
تارلىشىپ كەتكەن جاھانغا سىغمايىن بىمار بولۇپ،
بوينى باغلانغان مۆشۈكتەك ساڭدا ساچقان ئالدىدا.

---

① ئەپلاك — پەلەك.
② ھەۋزى كەۋسەر — كەۋسەر كۆلى ـ شەربەت كۆلى.

شۇنداق ئۆمرۇم ئۆتكەن ئىدى ئۆرتىنىپ ھەم كۈل بولۇپ،
ئات، ئېشەكلەر ئورنىدا دۈشمەنلىرىگە قۇل بولۇپ،
«ئاللا ئەمرى شۇمىكىن؟!» دەپ ساتسا بەلكى پۇل بولۇپ،
ئۆتكەن ئۆمرۇم ئەسلىسەم يېشىم تۆكۈلۈر كۆل بولۇپ،
موللىنىڭ ئىمانى بولدۇم خۇددى شەيتان ئالدىدا.

ئاقشۆەت قوغلاندى بولدۇم، بىر يولى تارتتىم پىراق،
شۇم رەقىبنىڭ تەلىيى ئوڭ كەلدى مەن بولدۇم يىراق،
جانغا تويغان خۇددى بىر پەرۋانىمەن، سەن بىر چىراق،
كۈنمۇ - كۈن ئارتتى ساڭا كۆڭۈلدە بولغان ئىشتىياق،
تامچە سۇغا زارى بولدۇم بەھرى ئوممان① ئالدىدا.

مەيلى مەن بارغۇنچە يىرتقۇچلۇق بىلەن خەلقىمنى ئات،
مەيلى مەھبۇب بېشىدا قانلىق قىلىچىڭ پارقىرات،
مەيلى ۋەھشىلىك بىلەن ئادەمچىلىك ئاڭنى يوقات،
ئىنتىقام ئالغۇم سېنىڭدىن تاكى جېنىم تەندە ھايات،
ھېچقاچان ئادەم يېڭىلمەس ۋەھشى ھايۋان ئالدىدا.

ئۆلگۈنۈم ياخشى نىگارىمدىن تىرىك ئايرىلغىچە،
ئۇچىمەن ساڭا بېقىپ تاكى قانات قايرىلغىچە،
كۆز يېشىم قايتماس رەقىب جېنى تېنىدىن ئايرىلغىچە،
بولدى ئەمدى سەۋرى يوق ياتتىم مانا بىر يىلغىچە،
ئورما ئورماق ئانچە تەس بولمايدۇ دېھقان ئالدىدا.

تارت قولۇڭنى ۋەھشى دۈشمەن تېخى جېنىم تەندە بار،
ئىنشائاللا پات يېقىندا سېنى قىلغۇم تارمار،

---

① بەھرى ئوممان — ئوممان دەرياسى.

ئەي پەلىد① چاپسان يوقال! گۈزەل يېرىمنى قىلما تار،
سەن قارا زۇلمەتنى يوقاتسام سائادەت تاڭ ئاتار،
كۈن نۇرىن كۆرسەتمىگەنسەن پەردە ئاسمان ئالدىدا.

كۈرىشىم ھېچ توختىماس تا قەترە قانىم قالغىچە،
تەسىرىڭنى يوق قىلۇرمەن قەلبىم ئارام ئالغىچە،
ئەزرائىل پۈتتى ئىشلىڭ دەپ تاكى جانىم ئالغىچە،
تەن سوۋۇپ يۈرەك ـ تومۇرقان ـ ھەربىكەت توختالغىچە،
شۇندا ئەۋلادىم تۇرار دەۋاغا سۈلتان ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن ئەي نىگارىم سەن ئۈمىدنى ئۈزمىگىن،
دۈشمىنىڭنى ئۇر! پەقەت ئەركىنغىنا يۈرگۈزمىگىن،
ئالدىنىپ دۈشمەن بىلەن سەن ئەيشى ـ ئىشرەت تۈزمىگىن،
شۇم رەقىبكە باغلىرىمىنىڭ مۇيسىن ئۈزگۈزمىگىن،
پات يېقىندا تېپىشارمىز گۈل ـ گۈلىستان ئالدىدا.

ئەر ئەمەسمەن تاكى دۈشمەننىڭ قېنىن ئاققۇزمىسام،
دۇنيادا خائىنلىق ئەيۇبن كۆكسىگە تاققۇزمىسام،
ئوت زەھەرلىك نەشتەرلە ئۆزىنى چاققۇزمىسام،
«ئەللەي ئېتىپ» يەر بۆشۈكتە ھەممىسىن يانقۇزمىسام،
شۇندا «مەرد» نامىنى ئالغۇم شاھمەردان ئالدىدا.

ئەي سەنەم ئەتراپقا باق، خەلقىڭمۇ ھەم تىنچ ياتمىسۇن،
«تاشلىۋەتتى سۆيگىدىن كەچتىمۇ؟!» دەپ باش قاتمىسۇن،
جىم يېتىپ ھەسرەت چېكىپ قانلار يۇتۇپ دەرد تارتمىسۇن،
ھىلىگەر مەككار رەقىبكە ئابرويىنى ساتمىسۇن،
ئەسلىسۇن خار بولغۇنۇمنى ئۇندا زىندان ئالدىدا.

---

① پەلىد — ئىپلاس.

دەرتلى دىل ھېچ توختىماس سىرلىق قەلەم قاياپ يازار،
مۇڭلۇق دادامنى ئىشىتسە خىزرى تەسىبىھىدىن ئازار،
چۈنكى ئول بەدبەخ رەقىبلەر نىمشىھىتكە گۆر قازار،
مەيلى ئۆلسەم سۆيگۈ يولىدا مەجرۇھ تېنىم بولغاي مازار،
كۆز يېشىم ئارتار تېخى قىز ۋە ئوغلان ئالدىدا.

1946ـ يىل ئاۋغۇست، غۇلجا

جىنايەتتىن شىكايەت

ئۇزۇن مۇددەتلىك مەھكۇملىقتا دىلدا دەرد ناھان بولدى،
خۇداغا شۈكرىكىم بۇگۈن بۇنى ئېيتار زامان بولدى،
كۆچار، شەھيار، بۇگۇر، باي ئەھلىدىن بۇسىر بايان بولدى.
ئۇ شۇل قانخور سىياسەت زەردىدىن دىللارغا قان تولدى،
قوشۇمچە ئەزگۈچى خەلقنى سېيىت ئەخمەت چايان بولدى.

دەرىخا زۇلمى ئىستىبدات سىياسەتتىن قىلۇر ئەل داد،
سېيىت ئەخمەت «غوجامنىڭ» دەستىدىن يۇز ھەسسە داد ـ پەرياد،
قاچانكىم شېڭ شىسەي قاسساپ دۇكانغا چىقتى ئول بىداد،
«پۆكانچىڭ مەن بولاي!» دەپ چىقتى سېيىت ئەخمەت دېگەن جاللاد،
بۇنىڭ زالىملىقى ئەل ئىچىدە ئاشكارا ـ ئايان بولدى.

بۇنىڭ قىلغان جىنايەتىن ئاز ـ ماز ئەيلىسەك تەسۋىر،
ئوقۇغان ئىلمىنى ئۆز ئورنىغا ئىشلەتمەي قىلۇر تەھقىر،
بۇرۇندىن پۇلغا زورلاپ بەگ ۋە شەنجاڭغا قىلىپ تەسخىر،
ئورۇنسىز قازى بولدى پارىخورلۇقنى قىلىپ تەقدىر،
يېتىشتى شېڭ شىسەيگە ئىككى تىللىق بىر يىلان بولدى.

خالايىقنىڭ شەرئىەت ئىشلىرىن ناھەق زۇلۇم ئەيلەپ،
غېرىپ بىچارىلەرنىڭ تاپقىنىغا ھەم جىددي ھۇجۇم ئەيلەپ،
قارانى ئاق قىلىپ، ئاقنا قارا بىلەن ھۆكۈم ئەيلەپ،
ھەمىشە پارىخورلۇق بىلەن نەپسىنى تولۇم ئەيلەپ،
بۇ بىر يەپ تويمۇغۇر چۆللۈكتىكى ۋەھشى قاۋان بولدى.

خۇسۇسەن بۇ قېتىمقى ئىنقىلابتا خەلقنى بەك ئەزدى،
خالايىقمۇ «غوجام» دىن بىناھايەت تويدى ھەم بەزدى،
كۇچار، شەھىيار بىلەن بايىنى ئارىلاپ بىر قېتىم كەزدى،
بۇ بىر قېتىمدا قىلغان زۇلۇمنى ئىنسانۇ - جىن سەزدى،
ئۆزى بىر ئوت بولۇپ، ئىلكىدە تۇنقان قامچىسى قان بولدى.

بۇلاپ ئالدى خەلقنىڭ مۇلكىنى «نىسەن» گە ئالدىم دەپ،
بالاڭ «ئوغرىغا قوشۇلغىنىغا» پالە سالدىم دەپ،
بىراۋنى «سېنى مەن ئۇشبۇ ئۆلۈمدىن ئايرىپ ئالدىم» دەپ،
«سېنىڭ يولۇڭدا مېڭىپ چارچىدىم ۋە ياكى تالدىم» دەپ،
شۇنىڭدەك بانا بىلەن بۇ ئىنقىلاب ئاڭا ھايان بولدى.

ئەجەلنىڭ شەربىتى قانلىق قېلىچتىن قاينىغان - تاشقان،
زۇلۇمنىڭ دەستىدىن بىر قانچىلەر جاننى ئېلىپ قاچقان،
ئۇلارنىڭ تۇققىنىدىن قانچىنىڭ ناھەق خۇنىن چاچقان،
بۇنىڭ ئۈستىگە سېيىت ئەخمەت قازانىڭ دەپتىرىن ئاچقان،
ھەمىشە قىلمىشىدا ئەسلى ئىستىبدات سىيان بولدى.

تېخى پەتۋا چىقاردى جان قاچۇرغانلار ھەققىدە،
ھالال قىلدى بۇلاپ ئالماقنى مېلى بولسا دەستىدە،
«مۇباھ!» قىلدى خوتۇننى ئەجنەبىگە بولسا ئەقدىدە،
شۇنىڭدىن بولدى ئىپپەت - نومۇسسىز ئاياق ئاستىدە،
بۇنىڭ قەلبىدە ئىمان بارلىقىغا خەلقتە گۇمان بولدى.

زۇلۇمغا ياندىشىپ ھازىر ھەربىيدە مەسلىھەتچى ئۇ،
زۇلۇم ئەربابلىرى ئۈيقىدا يانقاندا كۆزەتچى ئۇ،
قان ئىچكۈچ خۇددى بىر قۇشخانىدا بولغان «تۇلەكچى» ئۇ،
خالايىقنىڭ مال - مۇلۇك ۋە گۆشلىرىنى يېمەكچى ئۇ،
خۇدايا قورقۇشتىن گۆش سىزىپ تەن ئۇستىخان بولدى.

«غوجام رەھبەرلىكىدە» خەلققە زۇلۇم ئېلىپ قەبرى - ياشىدىن،
سېپىل سوقماق بولۇپ ئەردى كۆچار، بايغا يېڭىۋاشتىن،
ئەجەپ قانتتىق ئىكەن كۆڭلى، ئۆتۈپ كەتكەن قارا تاشتىن،
ئىستەكلەر قۇرۇمايتتى كۆزدىن ئاققان قان بىلەن ياشىدىن،
غۇرۇر ئۆسكەن دېھقان بالىلىرى مۇھتاجى نان بولدى.

بۇ زۇلمەت مەسلىھەتنى باشلىغاندا كەتتى بۇ ئىللەت،
دېمەك توختام بويىچە باپ - باراۋەر بولدى ھەر مىللەت،
ئاسارەتتىن قۇتۇلدۇق، بېشىمىزدىن كەتتى بۇزىللەت،
«غوجام» ھەسرەت چېكىپ باغلاپ بېرەلمەي قالدى بىمىنىنەت،
ئاقارماس ئايى زەمزەم بىلەن يۇز يىللىق قازان بولدى.

بىتىمگە رازى ئەمەس، چۈنكى ئۇ، دۈشمەنگە سېتىلغاندۇر،
جىنايەت سايىسىدا يارەمچىمەن دەپ ئېتىلغاندۇر،
ئۇنىڭ بۇ پىكرىگە بىر نەچچە خائىنلار قېتىلغاندۇر.
بۇ سۆزنىڭ راستلىقىغا نەچچە ھۇججەتلەر تېپىلغاندۇر،
بۇنىڭ كەينىدە داۋۇت موللىمەك بىر نەچچە نادان بولدى.

خۇدادىن ئەسلى قورقمايدۇ، تېخى خەلقتىن ئۇيالمايدۇ،
ھەقسىزچى كىشىلەرگە گۆر كولايدۇ، ياتمايدۇ،
ئوغۇلنى ئاتىغا، خوتۇننىنى ئېرىگە يولاتمايدۇ،
شايانۇن قازىسىمەك ھېچقان ھەقنى يارىتمايدۇ،
بۇنىڭ «شەپقەتلىك» قولىدا قانچىلەر گۆرگە راۋان بولدى.

ھاياتتىن ھەققى يوق كەتسۇن بو دۇنيادىن تۇمۇغ جايى،
مېنىڭ ھۆكمىم ئەمەس، بەلكى زامان ۋەزىيىتىنىڭ رايى،
نىجاسەت قىلمىسۇن دۇنيانى بەدبەخ خوجىنىڭ پايى،
ئۆتۈپ ئونبەش قاراڭغۇ، ھازىر ئايدىڭلاشتى خەلق ئايى،
دېمەك نۆۋەت خەلقلەر بەختىگە كەلدى، ئامان بولدى.

يىگىت بولساڭ تۇر ئورنىڭدىن!... تەلەپ قىل ئىنتىقامىڭنى،
زەبۇنلۇق يەتمىسۇن باغلا، ۋەتەنگە ئېتىقادىڭنى،
تەرەققىي ئەيلىگىن سەن ھەمدە مىللەت ئېتىۋارىڭنى،
سېتىپ قويما سېپىنت ئەخمەتكە ئوخشاش ئىختىيارىڭنى،
قۇرۇتساڭ سەن ۋەتەن سانقۇچنى يۇرت، ئەلگە ئاسان بولدى.

1946 ـ يىل دېكابىر، غۇلجا

ۋەتەن قۇربانلىرى خاتىرىسىگە

قەبرىندىشىم، ۋەتەندىشىم، تىلەكدىشىم،
ئېغىر قايغۇ ـ غەمگە پاتتىم، مۇڭلۇق بېشىم.

مەرھۇم ئىنسان. مۇتەللىپ تۇنقان يولى،
قەبرىندىشىم، جىگەردىشىم قادىر ئىلى.

داۋۇتوۋ ھەم بىلال ئېزىز بىر مەسلەكداش،
ئارمان بىلەن كەتتى ئوتتۇز يەتتە يولداش.

«ئازادلىق» دەپ ئاقسۇدا بىر قۇرۇم تۇزگەن،
ھاياتلىقنىڭ تومۇرىغا قان يۇرگۈزگەن.

ۋەتەنپەرۋەر ياشلار بىللە باش قوشۇشقان،
ئازادلىقنىڭ نۇقتىسىغا چىڭ ئۇيۇشقان.

راست تىرىشىپ ئىشلىگەندە بەش ـ ئالتە ئاي،
ئاۋاز قوشتى بۇ قۇرۇمغا كۈچار ھەم باي.

قەسەم ئىچكەن «ئازادلىق! ...» دەپ بىر ئېغىزدىن،
چىقىپ قالدى ۋەتەن سانقۇچ ئارىمىزدىن.

يۈرتقا قاتتىق جىنايەتچى ئىككى يۈزلۈك،
چېقىر كۆزلۈك، ئىككى تىللىق، ئىككى سۆزلۈك.

شۇنداقلارنىڭ قىلمىشىدا قانچە ياشلار،
قۇربان بولدى ۋەتەن ئۈچۈن قېرىنداشلار.

مۇستەبىتلەر زىندانىغا بولدى تۇتقۇن،
ئوتلۇق دىلدىن قاچان ئۆچەر نامىڭ «لۇتۇن!»

جىسمىڭ كەتتى قېرىنداشلار، روھىڭ ھايات،
مەرھەمەتسىز ئاسارەتتە بولدۇڭ مامات.

دۇنيا ھايات، ئېلىڭ ھايات، نامىڭ ئۆچمەس،
ئىنتىقامدىن ئوتلۇق يۈرەك ھەرگىز كەچمەس.

بىزمۇ پىدا، قۇللۇقتا جىم ياشىمايمىز،
كۆرەش قىلىش ئەھدىمىزنى تاشلىمايمىز.

خاتىرەڭلەر جەمئى بولسۇن قېرىنداشلار،
قايغۇرماقتا سىزلەر ئۈچۈن قېرى ـ ياشلار.

ۋەتەن ئۈچۈن، سىزلەر ئۈچۈن پىدادۇر جان،
خورلۇق بىلەن ئۆتتى ئۆمۈر يۈرەكلەر قان.

ئەي پىداكار، قىلمىساڭمۇ قورالنىق جەڭ،
يېرىڭ بولسۇن شېھىتلەرنىڭ جايىغا تەڭ.

كۆرەش بىلەن روھىڭلارنى شاد قىلارمىز،
ھەر كۆرەشتە نامىڭلارنى ياد قىلارمىز.

بىزگە كېرەك يېرىمىزنىڭ ئاۋاتلىقى،
بىزگە كېرەك خەلقىمىزنىڭ ئازادلىقى.

ۋەتەن بىلەن خەلقىمىزنىڭ شەرەپ ـ شانى،
ئارمان يوقتۇر ئۇشبۇ يولدا چىقسا جانى.

تاكى يۇرتتا ئازادلىق تاڭ ئاتمىغىچە،
دۇشمەن بېشىن تاشقا ئۇرۇپ چاقمىغىچە.

تۇرگەن يەڭنى چۇشۇرمەيدۇ ھېچبىر ئېلىم،
توختىماستىن نەپرەت يوللار قەلبىمىم ـ تىلىم.

1946ـ يىل دېكابىر، غۇلجا

دوستلىرىمغا[1]

1

يۈرەكنىڭ تەپكىنىدىن تىنجىماس ئەسلا دىلۇ ـ جانىم،
سوراقلار ھەر نەپەس ھىجران ئازابىدىن دىل ئارامىم.
كۆرۈنمەس يول يىراغىدىن نە ئىشلار بولدى گۈلباغىم،
زۇلۇمنىڭ دەستىدىن ئوت ئىچىرە قالغان ئىدى سايرامىم.

مېنىڭ ھالىمنى سورىساڭ، لەيلىنىڭ ۋەسلىدىكى مەجنۇن،
يەنە ئەركىن مەئىشەت ئىچىدە مېھمان بۇندىمەن ھەر كۈن.
لېكىن ئويلاپ سېنى ھەردەم، يۈرەكلەر لەختە ـ لەختە خۇن،
قاچان بولغاي مۇيەسسەر ماڭا باغ ئىچىدە رەيھانىم.

ماڭا راھەت كېرەك ئەمەس، سېنى ئۇندىن خالاس ئەتمەي،
غېرىپلىقتا سەنەمنىڭ بېغىغا مەن بېرىپ يەتمەي.
ئوراپ ئالغان قارا پەردىنى تاكى يىرتمەيىن ئۆتمەي،
دېمەك ئازادلىقىڭغا مۇنتەزىردۇر سۇبھى بىلەن شامىم.

سېنىڭ تۇتقۇنلىقىڭنى ئويلىسام تۇرلۇك ھېكايەت بار،
رەقىب ئالدىشىدا قېرىنداشتىن بولغان شىكايەت بار.
يەنە ئۆز بەختىگە قەست ئەيلىگەن تۇرلۇك خىيانەت بار،
بۇ سىرلىق پەردىنى يىرتماي تاپمىغايمەن سەرئەنجامىم.

---

① بۇ شېئىر شۇ ۋاقىتتىكى قەلەم ئىگىلىرىگە قارىتىلغان دوستلۇق چاقىرىقى بولۇپ، شېئىرنىڭ 2 ـ قىسمىدىكى مىسرالار ئىچىدە قوش تىرناقتا ئېلىنغان سۆزلەر، شۇ يىللاردا ئۇتۇكەن شائىرلارنىڭ تەخەللۇسى — قەلەم ئىسمى.

سەۋەب بىرلەن تەلەپ قىلساڭ تىلەكلەر بولغۇسى تەسدىق،
كۆڭۈلنى ھەم ئىشىڭنى ھۇرىيەتكە ئەيلىگىن تەدبىق.
ئۈمىدلەر - ئارزۇلار دەل شۇ چاغدا كەلگۈسى تەھقىق،
يۈرەكنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن ساڭا بۇ ئەمرۇ پەرمانىم.

يۆلەنچۈك ھەم تايانچۇقنى ئۆزۈڭنىڭ ھىممىتىدىن سور،
يۈزۈڭگە پەردە تارتما، كۈنگە قارشى بولمىغىن شەپكور.
رەقىب تارىخىن سوربىساڭ ئەزەلدىنلا ئىدى قانخور،
خارابلاشتى ئۇ مەلئۇنلار قولىدا باغۇ بوستانىم.

مۇھاجىر بولمىقىم «قۇللۇق» قا، قارشىلىق «گۈناھىم» بار،
ئەگەر سەن تەۋرىسەڭ يارۇ - يۆلەككە ئوتلۇق «ئاھىم...» بار.
سۆزۈم چىندۇر بۇڭا ئۆتمۈشتىن تارىخىي گۈۋاھىم بار،
ئۇخلىغانلارنى ئويغاتماققا يوللاندى بۇ ئىلھامىم.

قىزىلگۈلدەك چىرايىڭ نە ئۈچۈن سىرىق باھار چاغدا،
ئۆزۈڭ ھەر يەردە سەرگەردان، رەقىبىڭ دائىما باغدا.
پەلەكنىڭ ئۇشبۇ تەڭسىزلىكىدىن ھەمىلەر ئىزۇر داغدا،
بولۇرمۇ ئىشقا ئاشقان كۈن مېنىڭ قەغەزگە يازغانىم؟!...

يىرىمنىڭ تارىخىغا كىرىتكۈم، مەن ھەقىقىي بىر تۈس،
پەلەكمۇ قىلمىشىغا توۋا بىلەن ئەيلىگەي ئەپسۇس.
شۇنىڭچۈن ئەي ساھا ئىيتقىن، ئىلىمگە بولمىسۇن مەيۇس،
كاپارەت ئەيلىگەي ئۆتمۈشتىكى شۇم كۈنگە دەۋرانىم.

2

قارا زۇلمەتنى يەڭمەككە مېنىڭ كەڭرى پىلانىم بار،
«مۇشەققەت ئورنىغا راھەت كېلۈر» دەپ چىن ئىمانىم بار.

سائادەت ئاسمىنىدا يورۇق يۇلتۇز ھىلالىم بار،
شۇنىڭچۇن نۇر بىلەن تولغان مېنىڭ ھەممە شەبىستانىم.

پەلەككە ياڭرىغان خەلقنىڭ زۇلۇمدىن چەككەن ئاۋازى،
ئاسارەتتە ياشاشقا بولدى ھەممە يەردە نارازى.
زۇلۇم ئاستىدا ئوخشاشتۇر ئېلىمنىڭ قىش بىلەن يازى،
قاچان ئۆز ئورنىغا چۈشكەي مېنىڭ خاتىر پەرىشانىم.

رەقىبلەر كەيپ ئۈچۈن مېھنەت ھالالىمنى بۇزار ئىدى،
مىنىپ ئات ئورنىدا گەدەنگە ئىشرەتلەر تۇزەر ئىدى.
يېشىم دەريادا شۇڭلاشقا ئۆردەكلەر ئۇزەر ئىدى،
بۇلۇت يەتكىلىك تۇمان بولغان يۇرەكتىن ئۆرلىگەن ئاھىم.

ھارام تۇرمۇشقا كۆنمەس ئالى روھلۇق «قىسمىتى»① مىزبار،
قەلەمگە يار بەرمەككە تېخى يېنىمدا «بەختىم يار»②.
قارا قىشنى يېڭىپ چىققان غازاڭ بولماس «باھار»③ىم بار،
«قىزىق»④سايرايدىغان «كاككۇك» كەبى يارۇ - ھەمكارىم.

دېڭىزنىڭ مۇزلىشى ئادەت «قىزىق» سۇۋۇغانغا مەن ھەيران،
ئەگەر سەن قاينىساڭ دۇشمەنلىرىڭ تەھقىق بولۇر ۋەيران.
ئىشىڭ تەسۇىرلىسۇن كۆڭلۈڭدە سىرىڭنى ئېچىپ ھەرئان،
سەھەرلەردە تۇرۇپ سايرار سائادەتتۇر بۇ «بىدار»⑤ىم .

بۇكەڭ دۇنيانى سەيرى ئەيلەپ، ئېلىم ھالىن تاماشا قىل!
رەقىبلەر بار يەرگە نىسبەتتە مىنۇت چاغنىڭنى پادىشاھ بىل!

---

① «قىسمىتى» — قاسىمجان قىسمىتى
② «بەختىيار» — ساپاخان پولات
③ «باھار» — روزى قادىرى
④ «قىزىق» ، «كاككۇك» — تۇرسۇن ۋاھىدى
⑤ «بىدار» — ئەرشىدىن تاتلىق

ئەگەر دۇشمەن ئارا بارساڭ گويا «چاقماق»① بولۇپ چاقىل!
دېگىن ئازاد بۇ كۇنلەرنى، يېنىمدا ھۇر ـ غىلمانىم.

كۆڭۈل بېغى سۇ ئىچكەي ئەردى ئولكۇن شادۇ «پەرھەت»② دىن،
دۇشمەنلەر قان قۇسۇپ ئۆلگەي چىدالماي بۇ مۇھەببەتتىن،
سادا قىلماس شۇ چاغ ئەلنىڭ «دوستى»③ مەيداندا پۇرقەتتىن،
جاراڭلاپ تىرىككە تەسىر ئېتەر شۇندا مېنىڭ سازىم.

ھاياتىنىڭ «بەخى»④ ھەم قىلسا بېغىم ئىچىرە سەمەر پەيدا،
قىزىلگۈلدەك نەھالىڭغا جاھان «بۇلبۇل»⑤ لىرى شەيدا.
ئەگەر «جۇرئەت»⑥ قىلار بولسا قىلۇر دۇشمەننى ناپەيدا،
كۆكەرگەي، ئابۇ ـ رەھمەتتىن مېنىڭ ئازاد چارا گاھىم.

رەقىب ئەمدى ئېلىمگە دىلنى ئارتۇق باغلىيالمايدۇ،
يورۇق دۇنيانى كۆرگەننى جادۇلار ئالدىيالمايدۇ.
ئۆزى مۇھتاج كىشىلەرنىڭ ھاجىتىنى قامدىيالمايدۇ،
ئامان تاپماس ئاڭا قارشى قوزغالسا «قەھھار»⑦ نىم.

ئەگەر ھەر قانچە «ز.ق»⑧ بولسا ئېرىيدۇ بىر ناۋا قىلسام،
ساقايتۇرمەن ئەگەر ھەرقانچە «دەردمەن»⑨ گە داۋا قىلسام.
قالۇر ھەيران مۇھەببەت بەزمىسى ئىچرە مەن ساما قىلسام،
غەزەلخانمەن مۇھەببەت ئەھلىدىن بولسا خەبەردارىم.

---

① «چاقماق» .....؟!
② «پەرھەتى» ، «پەرھەت» — نەسرىللا قارى
③ «دوستى» — مەھەممەت ئىمىن ھېكمى
④ «بەخى» — زەينىدىن سالى
⑤ «بۇلبۇل» — سانتار
⑥ «جۇرئىتى» ، «جۇرئەت» — تىيىپجان ئېلىيوپ
⑦ «قەھھار» — تۇرسۇن قەھھار
⑧ «ز.ق» — زۇنۇن قادىرى
⑨ «دەردمەن» — ئابدۇرېھىم ئەيسا

قانائەت قىلغىچە تەڭرىم نېسىپ ئەتكەي ھايات روزى...
تېخى «سەزگۈر»[1] تۈزۈپ تەسۋىرلەر، تىنماي كېچە - كۈندۈزى.
يورۇتماي تارىخنى توختىماس يىغلاپ قارا كۆزى،
سەمەندەر[2] دەك بولۇپ ئوت ئىچرە قالدى ئۇندا جانانىم.

بۇ ئەركىن تۇرمۇشىنى تۆھپە قىل خەلقىگە ھەر سائەت،
ئۆمىدسىزلىكنى خەلقىمدىن يىراق قىل، بولما بىتاقەت.
سېنىڭ ھۇرمىتىگە ھېچقاچان يەتمىگەي دەخلى ھەم ئاپەت،
كۆكەرسۇن ئابۇ - رەھمەت بىرلەن ئازاد گۈلىستانىم.

غۇرۇرلۇق ئۇيقىسىدىن تۇرمىسالىڭ بۇندىن كېيىن دوستلار،
دېيىلمەسمۇ سېنى ئۆز يولىدا چارچىغان سۈسلار.
خەلقە تۈيغۇ بەر دائىم، سىقىلسۇن بولسا جاسۇسلار،
ساڭا دائىم كۈلۈپ باقسۇن مېنىڭ بۇ يېڭى دەۋرانىم.

قانائەت ئەيلىمەيدۇ نىمشېھىت دوستلىرىم سەندىن،
ئېلىمنى ھۇرىيەتكە باشلا سەن ھېچ قورقما دۈشمەندىن.
دىلىڭدا مەقسىتىڭنى قويما يار! چىقماستا جان تەندىن،
دېمەستە باش كۆتەرگىن، ئۇيقىدا تەڭ يولدا قالغانىم.

1947 - يىل يانۋار، غۇلجا

---

① «سەزگۈر»——.....؟
② سەمەندەر — ئۇلقانلار ئىچىدە يۈرىدىغان ئوت چاشقىنى.

«ئويغان!»①

ئويغاندى «ئويغان!» بىرلىككە قورغان،
ئالىي تىلەككە يولباشچى بولغان.

ئۆتمۈشتە مەيۈس خەلقىمنى ئالداپ،
ئۇخلاتقان ئىدى ئىبلىس ۋە شەيتان.

خەلقىم زۇلۇمدىن، جاندىن ئۈمىدسىز،
دەردلىك يۈرەكلەر زەردايقا تولغان.

زارىن ئىشتىمەس، ھېچ رەھمى ئەتمەس،
زۇلمىن كېمىتمەس شۇ ئەسكى دەۋران.

ئاھۇ ـ پىغانلار تۇرمۇش كۆيىدۇر،
خەلق بىر قەپەزدە تورغايچە بولغان.

يۈز مىڭلىغان خەلق، ئىستەك سوراق يوق،
زالىم پەلەكنىڭ قۇربانى بولغان.

شۇنداقتىمۇ خەلق ياتماي ئۈمىدسىز،
ئەركىنلىك ئىزدەپ مەيداندا تۇرغان.

① «ئويغان» — ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىنىڭ تەسىرى بىلەن، ئويغانغان ۋەتەنپەرۋەر خەلقلەر تەرىپىدىن ئۇرۇمچىدە چىقىرىلغان گېزىت. كېيىن ۋەزىيەتنىڭ قىستىشى بىلەن، ئىلىغا يۆتكەلگەن.

ئاخىر بۇ مەقسەت ئاشقاندا ئىشقا،
خەلقنىڭ يېرىمى تەڭ يولدا قالغان.

«تاڭ ئاتتى تۇر!...» دەپ تەۋرەتتى خەلقنى،
غەپلەت ئۇيقىدىن بۇ چاغدا «ئويغان».

كۈندۈزگە قارشى كور شەپەرەڭلەر،
ئاپتاپتىن قېچىپ ئىغۋا قوپارغان.

ئىغۋا كۈچۈيۈپ، ھەددىدىن ئېشىپ،
«ئويغان» نى قايتا يوقاتقا تارتقان.

توسۇن كېلىندەك يوقاتقا بارماي،
«ئويغان!» بويىچە كەڭلىككە ماڭغان.

تۇنتى ياقلىماس، مەڭگۇ ئۇخلىماس،
بىلسەڭ خەلق ئۇچۇن بۇ روھىي ۋۇجۇدان.

غەپلەتتە قالغان خەلقىمنى «تۇر!...» دەپ،
ئىسراپىل كەبى سۇرىنى تارتقان.

ئەلنى ئويغىتىش دىلنى يورۇتۇش،
زۇلمەتكە قارشى نىشانى بولغان.

يەر، كۆك ھەم دېڭىز كۈنلۈك يولىدۇر،
كۆرگەن خەلقنىڭ مېھمانى «ئويغان»!

ئۆتكۈر كۆزىدە باقسا جاھانغا،
پەردە بولالماس «ئالتاي» ، «تىيانشان»①.

ياقلايدۇ خەلقنى، سۆزلەيدۇ ھەقنى،
تىنچلىق بەتىمنى ئىشقا ئاشۇرغان.

شۇڭلاشقا مەڭگۈ كۈلگەي ھاياتلىق،
بولسۇن رەقىبىڭ تېز خانۇ - ژەيران.

سەندىن نىمشىھىت كۈتكەن ئۈمىد شۇ،
پارلاق كەلگۈسىڭ بولسۇن پاراۋان.

1947 - يىل فېۋرال، غۇلجا

① «ئالتاي» ، «تىيانشان» — ئۆلكىلىك گومىندالڭ ھۆكۈمىتىنىڭ خىراجىتى بىلەن شەخسلەر ئىگىدارچىلىغىدا، ئۇرۇمچىدە ئۈيغۇر تىلىدا نەشر قىلىنغان گېزىتلەر.

ۋەتەن مۇھەببىتى

سەندىن ئارتۇق سۆيگۈنۈم يوق بۇيۇك ۋەتەن،
ساڭا پىدا، ساڭا قۇربان جان بىلەن تەن.

سېنى كۆتۈش، سېنى ساقلاش ماڭا بۇ پەرز،
ۋەتەن سۆيۈش ۋەتەن ئوغلىغا ئەزەلدىن قەرز.

بارلىقىممۇ سېنىڭ ئۈچۈن يارىتىلغان،
تىلەك ـ مەقسەت بەختىڭ ئۈچۈن قارىتىلغان.

ماڭا سەندىن ئۇلۇغ نېمەت كېرەك ئەمەس،
سېنىڭ ئۈچۈن ئازادلىقىڭ كۇپايە بەس.

ھاياتىممۇ، ماماتىممۇ سېنىڭ بىلەن،
سائادىتىم، شاقاۋىتىم[1] سېنىڭ بىلەن.

كەڭ قوينىڭدا تۇغۇلغان ۋە شۇندا ئۆسكەن،
چىن ئىنسانلىق مەيدانىغا شۇندا چۈشكەن.

شۇنىڭچۈن بوشاتمايمەن قۇدرىتىڭنى،
جان ـ تەن بىلەن ساقلايمەن ھۆرمىتىڭنى.

---

① شاقاۋەت — بەختسىزلىك.

شۇ مەقسەتنى ئورۇندايمەن دەپ نىمشبهىت،
ئارمان يوقتۇر بولسام ئەگەر پۈتۈن شبهىت.

1947- يىل مارت، غۇلجا

قەبرىدىن ئاۋاز

سالام سىزگە ئەي يۇرتۇمنىڭ ئازاد ئىلى،
سالام سىزگە باغلىرىمنىڭ قىزىل گۈلى.
بويۇن قىسماي سايرا باغنىڭ خۇش بۇلبۇلى،
ئېچىلغاندۇر ئەركىن سايراش هايات يولى.

بىز ئويلىغان: كۆكنى دىلبەر جارانلىتار،
بۇلبۇل سايراپ تاغۇ - دەشتنى هەم ياڭرىتار.
ئەتراپلارغا مۇڭلۇق مۇقام - ساز ئاڭلىتار،
نە بولغاندۇر بوغۇلغاندەك سۆزلەر تىلى؟!...

مۇڭلۇق بۇلبۇل گۈلگە تېخى يەتمىگەندەك،
شۇم قۇشلارمۇ گۈل يېنىدىن كەتمىگەندەك.
باغۋەنمگە ئەركىن هوقۇق ئۆتمىگەندەك،
ئەركىن بولسۇن هەر تەرەپكە سوزغان قولى.

نە ئۈچۈن بىز ياتالمايمىز قەبرىدە جىم؟!...
خەلقىمىزنى ئالدىمىسۇن «شەيتان رەجىم»!.
يۈرگۈزۈلسۇن تېز هەم تولۇق «ئون بىر بىتىم!»،
بولمىسۇن خەلق يىر ئۈستىدە قۇلنىڭ قولى.

غاپىل تۇرما! قەهرىمانلار هېچ تېڭىرقىپ،
كۆزۈڭنى ئاچ، ئەتراپلارغا تېز - تېز بېقىپ.

تۇر! بۇلبۇلۇم پەرۋاز ئەيلە قانات قېقىپ،
پۇرسەت ساڭا ھاياتلىقنىڭ ئەركىن يولى.

خەۋەردار بول، يوللاردا كۆپ قۇرۇلغان دام،
نومۇسسىزلار: «چۆچۈرنى سانايدۇ خام».
كۆزەشچان ئەل ھوشيارلىقتا قىلسا داۋام،
ئازدۇر الماس ئۇچ بەشى بار يىلان يولى.

ئەركىن ھوقۇق ئالمىغىچە ئالما ئارام،
ھاياتلىقتا ھەركىشىگە قۇللۇق ھارام!...
يۇرتىمىزنى قىلمىغۇنچە خۇشال - خورام،
توختىمايدۇ يۇرەكلەرنىڭ ئاققان سېلى.

كىملەر ئۇچۇن جان بەردۇق بىز ئۇنتۇلمىسۇن!
قەبرىمىزگە شاقاۋەتلىك كىر قونمىسۇن!...
خىزمىتىمىز نام - نىشانسىز يوق بولمىسۇن! ...
خاتىرلەنسۇن بىز شېھىتنىڭ ئوق ھەم سولى.

ئازادلىق!... دەپ مەيدان ئارا جەڭلەن قىلغان،
ۋەتەننى دەپ، خەلقنى دەپ قۇربان بولغان،
ئېغىز، قۇلاق، كۆز، بورۇنغا تۆپراق تولغان،
بىز شېھىتنىڭ بۇگۇن يەنە سۆزلەر تىلى.

ۋەتەننى دەپ ئاققان قانلار بوش كەتمىسۇن،
مىليونلىغان بوزەك ئەلنى قاخشاتمىسۇن.
خەلقىم يەنە ھەر تەرەپلەپ دەرد تارتمىسۇن،
زۇلۇم بىلەن دۇمچەيمىسۇن ئەلنىڭ بېلى.

ئازادلىق! ... دەپ بىز شېھىتلىك نامىن ئالغان،
ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن قانغا غەرق بويالغان،
ئەجەل يېتىپ يەر ئاستىدا ئورۇن ئالغان،
رازى بۇڭا ۋەتەن، خەلق ئەلنىڭ دىلى.

لېكىن بىزنىڭ ئالىي تىلەك قېنى بۈگۈن؟! ...
دېمەكچىمىز: «ئەلنىڭ دىلى بولسۇن پۈتۈن!»
ئونتۇلمىسۇن قان يىغلىغان كۈندۈز ۋە تۈن،
يالغۇز بىزگە بەخش ئەمەس يىلان يىلى.

دۈشمەن يەنە بەختىمىزنى زەبۇن قىلسا،
خەلقىمىزنى بۇرۇنقىدەك يەنچىپ قىرسا،
ۋەتەن، خەلق دېگەنلەرنىڭ باغرىن تىلسا،
رازى ئەمەس بىز سىلەردىن ۋەتەن ئىلى.

كاشكى ئەمدى بىز تىرىلىپ قايتا تۇرساق،
سىزلەر بىلەن كۈرەشلەردە بىرگە بولساق.
بۇنداق يەنە قانچە قېتىم قۇربان بولساق،
بىزنىڭ تىلەك نەق شۇ ئىدى، بولماس ھېلى؟! ...

كۈرەش قىلىڭ، قايتماڭ ھەرگىز يولىڭىزدىن!
جان ئايىماڭ، زەپەر كەتمەس قولىڭىزدىن!
قەست قىلسىمۇ دۈشمەن ئوڭ ھەم سولىڭىزدىن،
قورقماڭ كەتمەس، يېنىڭىزدىن بەخت دۈلدۈلى.

قوشۇلدۇق بىز مەھبۇسلارنىڭ ئەرۋاھىغا،
شاھىد بولدۇق سولانغانلىك «گۈناھىغا! ...».
ھەسرەت بىلەن كەتتى ھەقنىڭ پاناھىغا،
«ۋەتەن!» ئىكەن ئۇلارنىڭمۇ تۇنقان يولى.

يەنە كەلدى ئارقىمىزدىن نۇرغۇن مەھبۇس،
ھاياسىزلار قوللىرىدا بولغان مەنھۇس[1]،
قىلمايمىز بىز بۇنىڭ بىلەن دىلنى مەيۇس،
چۈنكى، بوشاپ قالغىنى يوق ئەلنىڭ ېىلى.

يەنە بۇمۇ بولسۇن سىزنىڭ يادىڭىزدا،
ئەۋلادىمىز قالدى سىزنىڭ ئالدىڭىزدا.
سىز يانقاندا بىغەم مېھمانخانىڭىزدا،
ئوتى ئۈچۈپ، سورۇلمىسۇن كۆككە كۆلى.

تۆل - يېتىمىمۇ ئىشىكلەردە تەلمۈرمىسۇن،
مەرھەمەتسىز پەلەك خارلىق كەلتۈرمىسۇن.
ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ: «ئاھ!...» دەپ ئۈمتۇلمىسۇن،
پەريات چېكىپ بوغۇلمىسۇن ئۇلار گېلى.

ئەي نەمشېھىمت سەنمۇ قويما زۇلپىقارنى،
تاشلىۋەتمە پىراقىڭدا كۆيگەن يارنى.
يولاتمىغىن پاك تارىخقا نومۇس ئارنى،
بۇزۇلمىسۇن بىز شېھىتلىنىڭ قۇرغان ھۆلى.

1947 - يىل مارت، غۇلجا

---

① مەنھۇس — يوق قىلىنغان، نابۇت قىلىنغان، ئۇلتۇرۇلگەن

خاتا

مەست - مۇستەغەرق بولۇپ غەپلەتتە ياتماقلىق خاتا،
يەنى غاپىللىق بىلەن ئۇيقىغا پاتماقلىق خاتا.

يېمەك - ئىچمەك ھەممىنى ئۆز نەپسى ئۈچۈن توپلىۋېلىپ،
بىرگە توققۇز نەرق قويۇپ، پايدىغا ساتماقلىق خاتا.

ئاممىنىڭ ئىمانىغا قەست ئەيلىسە شەيتان لەئىن،
ئاسراپ ئۆز ئىمانىنى، كۆپتىن كۆز ئالماقلىق خاتا.

مەردىسەن، ئەل بىرلەن ئول، بىللە تىرىل ھەم بىللە كۈل،
بىللە يىغلا، ئەلنى تاشلاپ چەتتە ياتماقلىق خاتا.

جان بىلەن تەڭ قولغا كەلگەن راھىتىڭ قەدىرىنى بىل!
چۈنكى مەغرۇرلۇق بىلەن ئەپسانە بولماقلىق خاتا!

خەلقنى دە، «تەۋرات» ئوقۇ «ئىنجىل» ۋەيا «قۇرئان» ئوقۇ،
نېمە قىلساڭ قىل، لېكىن نومۇسىنى ساتماقلىق خاتا.

زارلىنىپ بىچارىلەر غەمدىن كۆزىگە ئالسا ياش،
ياش تۆرۈپ، يوشۇرۇن يۇرۈپ، پىنھاندا ياتماقلىق خاتا.

سەن يىگىت جايىڭدىن تۇر! مەزلۇم بولۇپ دەرد تارتمىغىن،
ئەر تۇرۇپ: «مەزلۇم!» دېگەن بەدنامنى ئالماقلىق خاتا.

گەردىسەك جېنىم جاپاكارلاردىن جاپا تارتمىسۇن،
كۆپكە باق ئەمما لېكىن، كۆك بۆككە باقماقلىق خاتا.

غەمخورۇك دائىم سېنىك غېمىڭنى يەپ زار قاخشىسا،
ئاڭلىماي گاستەك بولۇپ، تاماشا قىلماقلىق خاتا.

چۈنكى سەنمۇ ئەر ئۆزۈك، ئەردەك ئۇلۇغ مەردانە بول!
تەڭرىنى يادلاپ قويۇپ، تەدبىرنى قويماقلىق خاتا.

تەڭرىنىك تەقدىرىنى ئىشلەشكىمۇ تەدبىر كېرەك.
تېرىماي «ئاش چىقمىدى!» دەپ ئۆسەك تاراتماقلىق خاتا.

«يارىتىشنى ھەق ياراتتى، يارلىش ئۆزۈڭدىدۇر...»
بايقىماي كۆرۈپ تۇرۇپ قاپقانغا باسماقلىق خاتا.

ۋەدىگە تۇرماق ھەربىر ئادەمنىك شەرەپلىك شەنىدۇر،
باشتا بىر ۋەدە قىلىپ ئاخىردا بۇزماقلىق خاتا.

چارە يوق بۇزماسقا گەر چىقسا مۇخالىپتىن بۇزۇق،
تەندە جېنىك بار تۇرۇپ «ئەلھۆكمى» ئېيتماقلىق خاتا.

قەدىرلىك يۇرت، ئەل، ۋەتەڭگە نىمشېھىتتىنىك ئەرزى بۇ،
«دات» دېگەنلەر «دادىنى» دالدىغا قاقماقلىق خاتا.

1947 - يىل ماي، غۇلجا

غەلەت[1]

سەن خەلقتىن زارلىنىپ قىلغان شىكايىتىڭ غەلەت،
ئەل بەختىنى قارا دەپ قىلغان خىيالاتىڭ غەلەت.
ئەلنى سەن قۇربان قىلىپ تاپقان ئىناۋىتىڭ غەلەت،
قوي تۇرۇپ سەن بۆرىدىن ئالغان ھىمايەتىڭ غەلەت!

ئەر ئەمەستۇر ئول كىشى كۆكسىدە ۋىژدان بولمىسا،
تائىتى بولماس قوبۇل كۆڭلىدە ئىمان بولمىسا.
قىش ۋە ياز ئىشلەپ تۇرۇپ ئۆيىدە بىر نان بولمىسا،
ئول گادايدۇر، كۆز بويىاپ «دېھقان» دەپ ئېيتقانىڭ غەلەت!

جانغا - جان ھەمرا بولۇپ، تەن ئىچرە بىر ۋىژدان كېرەك،
«ئىلمىي تەرىبىۋت» قا ئالدانماس ھەر بىر كىشى بولسا زېرەك.
جان بۆلەكنىڭ، تەن بۆلەكنىڭ بۇنداق ئىنسان نەكبىرەك،
سەن جەھەننەمدە تۇرۇپ جەننەت ھېكايەتىڭ غەلەت!

شاھى ئادىل بولمىغاي، قان يىغلىسا خەلقى ۋاۋام،
زەررە ئارام تاپمىسا ئالۋان - سىلىقتىن خاسۇ - ئام.
ئوق - قىلىچ زورلۇق بىلەن خەلقنى ئۆزىگە قىلسا رام،
باش بېرىپ تاجى كىيىپ «شاھ!...» دەپ ئاتالغانىڭ غەلەت!

---

① بۇ شېئىر — مەسئۇدنىڭ ئولكە رەئىسى بولغانلىقىغا قارشى يېزىلغان (ئاپتور)

«شاھ!...» بولۇر شۇنداق كىشى خەلق يىغلىسا، تەڭ يىغلىغان،
تەڭ كۆرۈپ، تەڭ كۈلۈشۈپ ئورتاق مۇھەببەت باغلىغان.
خەلقنىڭ بەختىنى ئۇ، ئۆز بەختىدىن ئۈستۈن چاغلىغان،
بۇ سۈپەتلەر بولمىسا، قىلغان بايانىڭ غەلەت.

بوينى سىمدا باغلانغان قورچاقتا سەن بولدۇڭ مىسال،
بولمىسا ئۆزىدە جان مەقسەتكە ئول بولماس ژىسال.
گەر ھەقىقەت بولمىسا ھەر بىر سۆزى بولغان ئوسال،
مىللىتىڭدىن ژاز كېچىپ «مىللەتچى» دەۋايىڭ غەلەت!

خەلقنى ئالداش يولىدا گەر قۇرسىمۇ تۇرلۇك پىلان،
تەقسىگە چوغنى ئېلىپ خەلققە دېسە:
— يەڭ بۇ چىلان!
بەربىر گىرىم بىلەن رەڭ ئەيلىگەن ئۈچ باش يىلان،
خەلقنى ئوت ئىچرە تارتىپ كۆرگەن ھالاۋەتىڭ غەلەت!

مەقسىتىڭ ئەل ئىچىگە پەيدا قىلىش بۆلگۈنچىلىك،
«يېتىمەن!» دەپ ئويلىما بۇ ئىشقا تا ئۆلگۈنچىلىك،
ئىتتىپاق خەلقىم، ئاراش يوق تامچا سۇ كىرگۈنچىلىك،
كېمىگە چاشقان سولاپ سەن تۆشۈك ئەتكەنىڭ غەلەت!

چۈشىدە كۆرگەن ئەپەندى، قولىدا بولغان خوراز،
ئىككى تەڭگىگە ساتمىغان:
— قوشقىن! ـ دېگەن ـ بۇنىڭغا ئاز!...
سىلكىنىپ ئويغانسا يوق، قولىدا پۇل ياكى خوراز،
ساڭا بۇ تەمسىل دېسەم كۆزۈڭنى يۇمغانىڭ غەلەت!

زۇلمى بىرلەن قورقۇتۇپ، خەلق مېلىنى ئالسا بۇلاپ،
سالسا ھەر تۈرلۈك سېلىق ئۈستى - ئۈستىگە ئۈزمەي ئۇلاپ،
كىمكى سۆز ئاچسا ئۇنى شۇنگەن تۇتۇپ قويسا سولاپ،
ئەل قېنى بىرلەن سۇغارغان باغۇ - بوستانلىق غەلەت.

ئۆز ۋۇجۇدىن ھەر كىشى قورچاقتىن ئەتسە ئىمتىياز،
كۆپچىلىككە خىزمىتىن بېغىشلىسۇن قىش ھەمدە ياز.
قارىغۇدىن قۇيماق تەما قىلماقتىن ئەتكەي ئېھتىراز،
ئۆز ئېلىڭنى چەتكە تاشلاپ، پاختا ئانقانلىق غەلەت.

نىمشېھىت رازى ئەمەس «ئىملاچى» ئىستىلاسىغا،
سالمىغاي ھەرگىز قۇلاق «ئۇلۇسچى» نىلى ئىغۋاسىغا.
باشلىدىم قارشى كۆرەش شەيتان لەئىن ۋەسۋاسىغا،
بۇ كۆرەشكە قارشى قويغان ئەمرۇ - پەرمانلىق غەلەت.

1947 - يىل ماي، غۇلجا

جاۋابىم①

بىر زامانىدا مۇھىت سۈيى چايقاپ - چايقاپ،
ئانقان ئىكەن بىر پاقىنى چەتكە تاشلاپ.

ھەيرانلىقتا ئۇ، بىچارە مەيۈس پاقا،
يول ئىزىقىپ كېتىپ قاپتۇ باشقا ياققا.

«كەك مۇھىتىم قەيەردە؟!» دەپ ھەسرەتلىنىپ،
قانتىنى ئەلەم ئورىۋاپتۇ غەمگە سېلىپ.

يۇرەر ئىكەن ھامان مۇھىت سۈيىن ئىزلەپ،
بوران - چاپقۇن توسار ئىكەن ئۇنى يۇزلەپ.

بېرىلمەستىن مۇشەققەتكە يۇرگەندە ئۇ،
تۇن كېچىدە يولۇقۇپتۇ كىچىك بىرسىۋ.

مۇھىتتىن بىر قولتۇق دېگەن گۇمان بىلەن،
سەكرەپ چۈشۈپ شۇكرى ئېيتتى زابان بىلەن.

---

① 1947 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن «ئىسلام دىنىنى ھىمايە قىلىش» نىقابى ئاستىدا بىر ئەكسىيەتچى يوشۇرۇن تەشكىلات قۇرۇلغان. ئۇ، تەشكىلات ماڭا خەت يېزىپ مېنى ئۆزىگە تارتماقچى بولغان ئىدى. مەن بۇ ئىشىنى شۇ خەتكە رەددىيە ئورنىدا يازغان ئىدىم (ئاپتور).

چۈشۈپ كۆرسە، مۇھىت ئەمەس قۇدۇق ئىكەن،
سۇيى سېسىق، بۇسى يامان بۇزۇق ئىكەن.

چىدىيالماستىن زارلىنىپتۇ خۇدايىغا،
ئىجاۋەتلىك تەلەپ قىپتۇ دۇئايىغا.

كېچە - كۈندۈز قۇرۇماپتۇ يىغلاپ كۆزى،
ئەلەم بىلەن سارغىيىپتۇ گۈلدەك يۈزى.

بۇندىمۇ بىر مىسكىن پاقا ياشار ئىكەن،
«غەنىيمەت!» دەپ قۇدۇق سۇيىن ئاشار ئىكەن.

مۇساپىرنىڭ قىلغان يىغا - زارىن ئاڭلاپ،
كەپتۇ يۇگۈرۈپ بىچارىنىڭ ھالىن سوراپ:

— بۇ كەڭ جاھان، نېچۈك ئاڭا پاتماس جانسەن؟!
شۇكرى ئېيتماي بۇ نېمەتكە بەك نادانسەن!
— يامان سېسىق ئىكەن بۇ جاي ھەم تارچىلىق،
ھۆكۈم سۈرەر ئىكەن دائىم ئاچارچىلىق.

مۇھىت دېگەن كەڭ جاھاننىڭ پەرزەندىمەن،
مىليون - مىليون يۇرتداشلارنىڭ دىلبەندىمەن.

بۇنى ئاڭلاپ قۇدۇقتىكى مىسكىن پاقا:
— ئەي مۇساپىر، كۆزۈڭنى ئاچ! باق بۇياققا! —

دەپ قۇدۇقنىڭ بۇلۇڭىغا بارماق تىرەپ:
— مۇھىتىڭنىڭ سۇيى شۇنچە كىچىكمۇ؟! — دەپ،

قىچقىرىپتۇ:
— ئەي مۇساپىر كەل! — ... دەپ ئۇنى
كۆرسىتىپتۇ بىر پىيالە مۇقدار سۇنى.

مېھمان پاقا دەپتۇ:
— مۇھىت كەڭ بىر جاھان.
بۇ قۇدۇقتەك كۇن نۇرىدىن ئەمەس پىنھان.

بۇنى ئاڭلاپ مىسكىن پاقا، بوپتۇ خاپا،
نەسىھەتلىك سۆزلەر بىلەن قىپتۇ تاپا:

— بۇندىن چوڭمۇ سۇ بولامدۇ؟! بۇ — قۇرۇق گەپ،
ساراڭمۇ سەن كۆپ سۆزلەيسەن ئەي بىئەدەپ.

بۇندىن ئارتۇق لەززەتلىك سۇ نەدە بولسۇن؟!
ياقمىغانلار دىلى دائىم غەمگە تولسۇن.

* * *

غېرىپ پاقا كۆرگىنى شۇ كىچىك قۇدۇق،
ئەتراپىدىن كۆرۈنمىگەچ ھېچبىر يورۇق.

ئىشەنمىگەن مۇھىت - دېڭىز بارلىقىغا،
ئىمان ئېيتماس تەبىئەتنىڭ يارلىقىغا.

مېنى سورىساڭ، بۇرۇن ئاشلاپ تار قۇدۇقنى،
كۆرۈپ قالدىم مۇھىت ئوخشاش كەڭ يورۇقنى.

دىلىم مۇھىت لەززىتىنى تېتىپ قالدى،
تار قۇدۇقنىڭ مېھرى دىلدىن كېتىپ قالدى.

دېمەك قۇدۇق تۆۋىدە بىر مىسكىن ياقا،
كوكىرايدۇ:
— كېلىڭ! ... دەيدۇ ئۇشبۇ ياققا!

سىز كوكىراپ مېنى ئېلىپ بارالمايسىز،
ئىنشائاللا ئەمدى قىلتاق قۇرالمايسىز.

بۇگۈنكى كەڭ مۇھىتتا مەن ئۆزگىنىمدە،
ئەركىن ھايات بەزمىسىنى تۈزگىنىمدە.

— بارالماسمەن تار قۇدۇققا — جاۋاب مانا،
چۈشمىگەيمەن سېسىق قۇدۇق ئىچرە يانا.

دىمىغىمدا ھازىرمۇ بار سېسىق بۇيى،
كۆرمىسەممۇ ئېسىمدەدۇر «تىنىق» سۇيى.

تەنلىرىمدە زەھەرلەنگەن ئىز تېخى بار،
ئەركىنلىكنى سېتىش ماڭا نومۇس ۋە ئار.

ماڭا سىڭمەس، سىزگە سىڭگەن ئۇ سېسىق سۇ،
شۇنچە بولار تۇمۇغلاردىن چىقسىمۇ ھۆ!

قۇلاق سېلىڭ نىمشېھىتتىن شۇدۇر جاۋاب:
— سىز كوكىراپ تاپالمايسىز پەقەت جاۋاب! ...

1947 - يىل ئىيۇل، غۇلجا

قارلىقنامە

ھەمدۇ سانايى بىئەدەد ئول خالىقى پەرۋەردىگار،
رەھمىتى بىلەن قار ياغدۇرۇپ پەزلىنى قىلدى ئاشكار.

خەللاقۇ ئالەم قۇدرىتى يار بولسا يامغۇر ياغدۇرۇپ،
يەر، كۆك، دەرەخلەر كۆكلىتىپ چۆللەرنى قىلدى نەۋ باھار.

قىش بولسا ئالەم چۆل بولۇر، ئاسمانۇ - يەر يەكسان بولۇر،
چۆللەرنى بوستان قىلغىلى قادىر ئىگەم ياغدۇردى قار.

قار ياغسا گەر بۇ يۇرت ئارا، رەسمىي بولۇپتۇر قائىدە،
بىر - بىرىگە قارلىق تاشلىماق، ئادەت قەدىمدىن بارۇ - بار.

پەسلى زىمىستان ۋاقتىدا، «بەزىم ئەيلىسەك» دەپ ئارزۇ،
غەم - غۇسسىنى دەپئى ئەتكىلى دوست ۋە ياران قارلىق يازار.

بىز تاشلىدۇق قارلىق يېزىپ، بەزمى ئەتسىلە ئىززەت قىلىپ،
دۇشمەنلىرى ھەسرەت قىلىپ، قان يىغلىسۇنلەر زار - زار.

غەم قىلمىڭىز كۆپ قايغۇرۇپ، جابدۇق ھەممە تەييار ئىرۇر،
مىلك شۇكرى ئالەم توقچۇلۇق، ھەر نەرسىلەر كەڭ - كەڭرى بار.

قوتاندا قوي، ئامباردا ئۇن، ساندۇقتا پۇل، كۇتكۇچى ھەم،
لازىملىقدۇر يەل - يېمىش، قەندۇ - شېكەر بازاردا بار.

چەينەكتە چاي، پەتنۇستا نان، زىختا كاۋاپ، خۆندا گىزەك،
مايلىق توقاچ ھەم قاتلىما، گۈشنان، ھەسەل، تۇرسۇن قاتار.

تاۋۇز، قوغۇن، ئالما، ئانار، ئەنجۇر، بىيە، نەشپۈت، گىلاس،
بادام، ئۈزۈم، مېغىز، پىستە ھەر قايسىدىن تۆت - بەش تاغار.

نەغمە - ناۋا بولسا كېرەك، ئەسۋابلىرى ھازىر ئىكەن،
قالۇن، ساتار، تەمبۇر، غىجەك، سوناي، راۋاپ، تاش، داپ، دۇتار.

سورۇنغا زىننەت بەرگىلى بىر دىلبىرى رەنا كېرەك،
شوخلۇق قىلىپ بەزىم ئەھلىدىن ھۇش ئالغىلى بىئىختىيار.

ساقى بولۇپ مەجلىس ئارا چاي تۇتسا ئول نازۇك بەدەن،
رەقىس ئەيلىبان بەزىم ئەھلىنى ھەردەم قىلۇرلەر بىقارار.

مەقسەت يېمەك - ئىچمەك ئەمەس، ئەھلى مۇھەببەتتىك ئىشى،
دىلدا مۇھەببەت بولمىسا بۇ تەن دېگەن نى ئېتىۋار.

بەزىم ئەيلىمەك كەلسە ئېغىر ھەم بار ئاڭا چارە - ئىلاج،
پەھىم بىرلە قارلىق ئېلىپ بارغان كىشىنى دەل چىك تۇتار.

ئۆز قارلىقىنى تۇتتۇرۇپ، ياندۇرسا ئۆيىگە ئۇقتۇرۇپ،
ئىككى يۇزىگە رەڭ بېرىپ، زىننەتلىسۇن خۇددى ئانار.

بۇ ئىشنى ھەرگىز قىلمىغاي ھىممىتى ئۇستۇن كىشى،
غەيرەت قىلىپ بەزمى ئەيلىگەي، بۇ ئىشنى بىلگەي ئېپتىخار.

1947 - يىل 12 - نويابر، غۇلجا

ئالدىدا

مەن نىگارىمنى كۆرەلمەي چەرخى بىداد ئالدىدا،
كېچە ـ كۈندۈز زار ئېلەپ بولمۇدۇم شاد ئالدىدا،
كۆكسىمە تاشلار ئۇرۇپ ھەم ئېلىسەم داد ئالدىدا،
پاتمە، ئىخلاس ئوقۇبان ژىردى ئەژراد ① ئالدىدا،
بىر كۆرەرمەنمۇ يېلىنسام پىرى ـ ئۇستاد ئالدىدا.

ئەي تەڭرىتاغ توسما يارىمنىڭ جامالىن بىر كۆرەي،
تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېرىمنىڭ تۇپرىقىن كۆزگە سۈرەي،
يولىدا تۆھپە ئۈچۈن «باش قوي!» دېسە جانىنى بېرەي،
توسما يولنى مەن بېرىپ دىلبەر بىلەن بىللە يۈرەي،
كۆنمىسەڭ رەسۋا بولۇرسەن تىغى پەرھاد ئالدىدا.

ئەي سەنەم مەندىن كۆڭۈلنى ئۈزمىگىن «كېچىكتى» دەپ،
«ئاھ!... ئۇرۇپ ھەسرەت چېكىپ بولالمايىن زېرىكتى» دەپ،
شۇم رەقىبلەرگە مېنى تاشلاپ ھامان «تېرىكتى» دەپ،
ئويلىمايمەن ھېچقاچان رەقىب بىلەن «بىرىكتى» دەپ،
يىمىرىلۈر تاغدەك توسالغۇ ئادىمىزات ئالدىدا.

يوللىغىن بادى سابادىن ـ ھالى ئەھۋالىڭ بىلەي،
دوستلىرىڭدىن يارەدىم ئالغىن مەنمۇ ھەم نۇسرەت تىلەي،

① ژىردى ئەژراد — دۇرۇت

بۇ تىلەكتە جەۋرى - مېھنەت كەلسە راھەت دەپ بىلەي،
شامدىكى پەرۋانىدەك بېشىڭنى دائىم چۆرگىلەي،
گۆر تىلەر دۇشمەنلىرىڭ سەن قەددى شەمشاد ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن ئاقىۋەت توسالغۇنى بىت - چىت قىلىپ،
دۇشمىنىڭنىڭ گۆرىگە يەردىن - ھاۋادىن ئوت يېقىپ،
غارقىراپ كۆكتە ئۇچۇپ بۇلۇت مىنىپ قانات قېقىپ،
مۆككىلى تۇشۇك تاپالماي، قان يۇتار شۇندا رەقىپ،
پۇت - قولىن بوغقان گۇناھكارلارچە جاللات ئالدىدا.

ئۆزىگە رام قىلسىمۇ دۇشمەن تىغلە قورقۇتۇپ،
پۇل بىلەن ئالداش بىلەن ۋە ياكى جادۇ ئوقۇتۇپ،
ئالدىنىپ كەتمە! ماڭا بولغان ئىشەنچىڭ يوقۇتۇپ،
دۇشمىنىڭنىڭ بېشىنى زاغۇ - زۇغەن ① غە چوقۇتۇپ،
مەن خىجالەتتىن چىقارمەن سەن پەرىزات ئالدىدا.

مەن يېتىپ بارغۇچە ئۇندا سەنمۇ مەيۇس ياتمىغىن،
مېنى «كەلمەس» دەپ ئۇمىدسىزلىك لېيىغا پاتمىغىن،
تاقىتىڭ بارىچە تەۋرەن، كۆرىشىڭ توختاتمىغىن،
ئالدىنىپ دۇشمەن سۆزىگە نومۇسنى سەن يوقاتمىغىن،
ئىلىنۇر قاپقانغا ئاخىر تۈلكە سەييياد ئالدىدا.

بىلىمەن سەندە رەقىبكە بېرىلىشتىن يوق ئەسەر،
ئالدىنىپ قالما رەقىبكە ئاقىۋەت بېشىڭ كېسەر،
تاپسا پۇرسەت بىر كۈنى، شەك يوقكى مۇڭگۈزسىز ئۇسەر،
مەن كۆرەشنى تاشلىمايمەن ئۆلسەم ئەۋلادىم ئۆسەر،
ئىنتىقام دەۋاسى قوزغالغاي شۇندا ئەۋلاد ئالدىدا.

---

① زاغۇ زوغەن — قاغا - قۇزغۇن

ۋاخ يېقىندۇر سەۋرى قىل، دۇشمەن يۇرەكنى تىلسىمۇ،
ۋەھشى ھايۋانلار كەبى غۇنچەكنى قۇربان قىلسىمۇ،
گەرچە بوغۇزىكدىن زۇلۇم قارمىقىدا ئىلسىمۇ،
ئادەم ـ ئىنسان كۆرمىگەن قاتتىق زۇلۇملار قىلسىمۇ،
نا ھەقىقەتلىك زەبۇندۇر، ئاخىرى دات ئالدىدا.

ئەي كۇچار، ئاقسۇ، خوتەن، قەشقەر تولا قان يىغلىما!
دۇشمىنىكدىن زارلىنىپ، ئوتلۇق يۇرەكنى تىلغىما!
مېنى كۆپ «كېچىكتى» دەپ باتناپ، بويۇننى تولغىما!
دىلنى ئۇزۇپ، مەيۇس بولۇپ پاك تارىخكنى بۇلغىما!
ئىنشائاللا تېز بارۇرمەن چەرخى بۇنياد① ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن يەر ھاۋادىن، تەڭرى تاغىدىن ئۆتۈپ،
مەن بېرىشقا ۋەدە قىلغان ئانت ئىچىپ قۇرئان تۇتۇپ،
مەن بارۇرمەن دۇشمىنىكنى تەسلىم قىلىپ ھەم يوقۇتۇپ،
بارىمەن ياتماي پىراقتا: «ئاھ!...» ئۇرۇپ قانلار يۇتۇپ،
ئەركسىزلىك بەك نومۇستۇر ھۇر ۋە ئازاد ئالدىدا.

يارغا يەتمەكلىك ئاسان ئەمەس جان بېرۇر يا، جان ئالۇر،
دىلرەبا ۋەسلىگە ئاشىق قانچە قۇربانلار چالۇر،
بۇنداق ئاشىقلاردىن ئەبەت دۇنياغا مەشھۇر نام قالۇر،
بۇنداق ئاشىقلار مۇھەببەت سازىنى تىنماي چالۇر،
نىمشېھىتلارمۇ تىرىلگەي سازى ئىمداد ئالدىدا.

1947ـ يىل نويابر، غۇلجا

① چەرخى بۇنياد — مەۋجۇت دۇنيا

****

خەت

چىن مۇھەببەتلىك كۆڭۈلدىن مەن يازاي يارىمغا خەت،
دەردى ھىجران ئوتىدا قالغان ئۇ، دىلدارىمغا خەت.

ئاپتاپ ھۆسنىڭگە تەشنا سەن پەرىنىڭ ئىشقىدا،
مۇپتىلا قىلغان جېنىمنى روزى رۇخسارىمغا خەت.

گەرچە مەن مەجنۇن دېسەم تۇرغان يېرىم دەشت چۆل ئەمەس،
جەننەتۇل پىردەۋسىدىن① ئول كۆزى خۇمارىمغا خەت.

لەيلى دەپ ئېيتاي دېسەم، لەيلى نېچۈك چۆلدە ياتۇر،
شۇم بوران - چاپقۇن چۆل ئەتكەن بەلكى گۈلزارىمغا خەت.

كۆيمىكىمدىن تاك قالۇر پەرھاد، لېكىن مەن تاغدا ئەمەس،
ئۇخلىماي تۇنلەردە ياد ئەتكەن ئۇ، بىدارىمغا خەت.

سېنى «شېرىن» دەپ ئەگەر ئېيتسام مۇناسىپ بولمىغاي،
خىسراۋ زۇلمىدىن خارابلاشقان ئۇ بازارىمغا خەت.

ۋاھ ... دەرىخا ئويلىسام ئۆتمۈشتىكى ئاشىق ئىشىن،
چۆلدە ئاشىقلار يازاردى باغدا رەيھانىمغا خەت.

---

① جەننەتۇل پىردەۋسى — سەككىز جەننەتنىڭ بىرى.

بۇ نەچۈك ھالدۇر يۈرەر مەشۇقى سەرگەردان بولۇپ،
باغۇ - بوستاندىن يازارمەن سۆيگۈ دەپ زارىمغا خەت.

تۇندە ئاي بەرمەكتە دېرەك ياريمنىڭ جامالىدىن،
ئاي ئۆزۈڭ يەتكۈز ھېرىپ مەندىن ۋاپادارىمغا خەت.

كاج پەلەكنىڭ قانچە قىلسا ئۆتمىگەي گال كاتىرىسى①،
ھېچ كېسەلمەس مەن ئەگەر يازسام شېكەر خارىمغا خەت.

ئاپئاق بەدەن قىز تاقسا مەرۋايىت بويۇنچاق تىزىپ،
چىشلىرىڭدىن بەلگە دەپ، يازسام پىداكارىمغا خەت.

نەرە تارتسام غاقىراپ چىقسا تەڭرى تاغدىن سادا،
گۈلدۈرلىگەن كۆكتەك بولۇپ يەتسۇن دىل ئەسرارىمغا خەت.

ھور بولۇپ ئاھىم ھاۋانى قاپلىسا ئوتلۇق تۇمان،
«يەر يۈزىن بوشات!» دېگەندەك تەگدى ئەغيارىمغا② خەت.

نىمشېھىت تويماس ھاياتنىڭ ئىشقىغا تارتسا ئەلەم،
چۈنكى قەلبىمدىن «ۋەتەن» دەپ ئالدى ئىقرارىمغا خەت.

1947 - يىل دېكابر، غۇلجا

---

① كاتىرىسى — تۆمۈردىن ياسالغان بالىلار پىچىقى
② ئەغيار — غەيرىي

قەلەمنىڭ تەۋسىسى

كەچۈر ۋەتەنىم تارىخىنىڭ قارىسىنى،
ساقايتۇرغىن يۈرىكىمنىڭ يارىسىنى.

مېنىڭ ئىشىم ئەزەلدىن ئىدى ھەقنى يېزىش،
بەش - ئون يىلدىن ئىشىم بولدى «ئورا» قېزىش.

سېنى سۆيگەن ئەۋلادىڭنى «خائىن!» دېدىم،
«ۋەتەن!.....» دېسە «قاراڭغۇ ئۆڭ جايىڭ!» دېدىم.

تىنچ - خاتىرجەم يانقۇزمىدىم ھېچ ئادەمنى،
بەختسىز بۇزۇپ، يوللاپ پىغان ۋە ماتەمنى.

ھەقىقەتچى بولسا ھەر كىم يا زىيالى،
كېچە - كۈندۈز مەندىن قورقۇش بولدى ھالى.

«دېھقان» دېسە يازدىم ئاڭا تۇرلۇك تۆھمەت،
خوتۇن، ئوغۇل - قىزلىرىغا سالدىم كۈلپەت.

«نەسەن»①گە دەپ يازدىم ئونىڭ بار - يوقىنى،
شۇنداق بوغدۇم خەلقلەرنىڭ ھوقۇقىنى.

---

① نەسەن — مال - مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىش

سودىگەرنى تۇنجۇقتۇرۇش تېخى ئوڭاي،
«پىڭجا»① دېسەم سارغىيانتتى گۈلدەك چىراي.

ئالىملارغا «خۇراپى» دەپ توقۇپ توقۇم،
ھاپىزلارغا خەلق يىغدى دەپ ئاتتىم ئوقۇم.

ئەلنى بوغدۇم ئەركىنگىنە دەپ ئالدۇرماي،
چوڭراق تىنسا سولاپ قويدۇم بىر سۆز سورىماي.

«سۆزلىگەننى تىلدىن تۇتۇپ ئاسسۇن!» دېدىم،
«شۇك تۇرغاننى گاڭزىلارغا باسسۇن!» دېدىم.

ئىلدام ماڭسا ئەمىر قىلدىم: «كېسىك ئايال!»
ئاستا ماڭسا سېلىك دېدىم: «قاتتىق تايال!»

دېمەك، مەندىن ھېچكىم ئامان قالغىنى يوق!
نەگە بارسا ئايىقىغا قازدىم قۇدۇق.

ھېچبىر كىشى ھەقىقەتنى دېيەلمىدى،
مەندىن ئامان قېلىشنىمۇ بىلەلمىدى.

نېمە يازسام «ياخشى!» دېدى قورقۇپ خەلق،
شۇنىڭ ئۈچۈن خەلقتە سالدىم سانسىز سېلىق.

بۇ توغرۇلۇق ھېچكىم سوئال بېرەلمىدى،
كۆپچۈلۈك خەلق ھەقىقەتنى سۆزلەلمىدى.

---

① پىڭجا — توختام باھا

قانداق قىلسۇن سۆز قىلىشقا چارىسى يوق،
«لام - جىم» دېسە جايى زىندان ياكى بىر ئوق.

يۈرىكىمگە ياكى خەنجەر سالالمىدى،
خەلقىمىزمۇ بۇ ئەھۋالغا چىدالمىدى.

ئاخىر بولماي بىرلىكتە خەلق قوزغىلىشتى،
«ئازادلىق!» دەپ ھەق مەيدانغا چىقىپ ئۈيۈشتى.

ئىشقا ئاشتى خەلقلەرنىڭ بۇ تىلىكى،
ئازاد بولدى بۇ ئۆلكىنىڭ بىر بۆلىكى.

خىجىل ھازىر ۋەتەن سېنىڭ ئىلكىڭدىمەن،
«توۋا» قىلدىم ئەپۇ قىلغىن ئالدىڭدىمەن.

نەچچە يىللىق قىلمىشتا مەن جىنايەتكار،
يۈزۈم قارا شەرمەندە ھەم خىيانەتكار.

«توۋا» قىلدىم كەچۈر ۋەتەن، كەچۈر ۋەتەن!...
چۈنكى مەن بىر قۇرۇق تومۇر، جانسىز بەدەن.

بەلكى مېنى ھەر تەرەپكە ئىشلەتكەن قول،
شۇ قولنىمۇ ھەربكەتكە كەلتۈرگەن پۇل.

بەلكى جانىڭ تاناۋىنى تارتىپ قويغان،
بۇ ئۇچىگە شۇ ئىشلارنى ئارتىپ قويغان.

مېنىڭ توۋام كىنايىدۇر يازغۇچىدىن،
«ئاقچىنى» دەپ ھەقىقەتتىن ئازغۇچىدىن.

ئازاد بۇگۈن نىمشېھىتنىڭ ئىلكىدىمەن،
ۋەتەن سۆيەر خەلقچىلنىڭ سىلكىدىمەن.

1948 - يىل يانۋار، غۇلجا

ئايرىلدىم

ۋاپا دۇنياسىدا مەغرۇر شۇڭقارىمدىن ئايرىلدىم،
مۇرۇۋەت بوستانى يېنىدا گۈلزارىمدىن ئايرىلدىم،
سۆيۈملۈك جان ئانام، يەنى جىگەر زارىمدىن ئايرىلدىم،
زامانىنىڭ كاجلىغىدىن جەۋرئىلە يارىمدىن ئايرىلدىم،
ئۆسكەن يېرىم ئۆي ھەم ماكان ـ جايىمدىن ئايرىلدىم.

خەلقىنىڭ غەيرىتى كۆپتۇر، ئۈمىدنى زادى ئۈزمەيمەن،
شەرەپلىك تارىخىمنى قارىلاپ مەن ئەھدى تۈزمەيمەن،
يەنە ۋەتەن خەلقىمنىڭ ئەھدىسىنى ئەسلى بۇزمايمەن،
پەقەت گەپ بىر، ياش تۆكمەيمەن، سۆزۈمنى ھەممە سوزمايمەن،
كۈرەش مەيدانىدا قادىر ئىلى جانىمدىن ئايرىلدىم.

ئۈمىدىم كۆپ بۇ دۇنيادىن قىلۇرمەن تاغنى تاغاقتەك،
رەقىبنىڭ پوستىنى ئاشلاپ، تۇلۇم ئەيلەيمەن ياغاقتەك،
ھارام قان ئىچكۈچىلەرنىڭ تىلىپ باغرىنى باغاقتەك،
سۇغۇرسام تىللىرىنى ئاجىز قىلىپ قەلبىنى «قاماق» تەك،
دېمەسمەن دەل شۇ چاغدا گۈل ـ گۈلىستانىمدىن ئايرىلدىم.

ئەدەپسىزلىك دېمەك دوستلار مېنىڭ دەۋالىرىم چىنىدۇر،
زەھەرلىك ئەجدىھانىڭ نەشتىرىن ئېلىشمۇ مۇمكىنىدۇر،
تىلەكسىمگە قوشۇلغان دەردىمەندۇر، ھەممىدە مۆمىنىدۇر،
يېرىم مۇنبەت ھوسۇلى مول نىگە ئەل ئاچ ۋە مىسكىنىدۇر،
ئاسارەت كوچىسىدا مەن يىگەن نانىمدىن ئايرىلدىم.

جاهان ئەهلىگە ئوخشاش يەر يۈزىدە مەنمۇ ئىنسانمەن،
تىرىكلىكتىن ئەسەرلەر قالدۇرۇشقا ھەم تىرىشقانمەن،
تېخى ئۆز ۋاقتىدا دۇنيا بېشىغا تاجىلار قىسقانمەن،
نېمە بولدى، بۇ كۈنلەردە زۇلۇم ئىلكىدە ۋەيرانمەن؟!
ئەجەپ خارلىقتا قالدىممەن، يېرىم جانىمدىن ئايرىلدىم.

تىلەكىمدۇر تەڭرىدىن، كەتمىگەيمەن ئۇشبۇ دۇنيادىن،
يوقاتماي پاك يېرىمدىن تىرىك تاپلار بېخى بۇنيادىن①،
تەلەپ قىلماي تېخى ئاندا زۇلۇم چەككەن خەلق دادىن،
جاھان ئىنۋانغا يازدۇرمايىن ئاخىر ئىلىم ئاتىن،
دېگەيمەن شۇندا ھەم: «سانقۇن تىرىك تاپىم» دىن ئايرىلدىم.

ئىلىم ھوشيارلىقتا، ئېھتىياتتا باسما ھەر يەرنى،
زەئىپلەرمۇ تەۋەللۇت ئەيلىسە رۇستەم سۈپەت ئەرنى،
ئىككىنچى كۆرمىسە خەلقىم بۇ كۈندەك ئەسكى مەزھەرنى②،
كۆرۈپ خەلقىم سۆيۈنسە ئۆز ئىچىدىن تۇزگەن ئەسكەرنى،
دېمەيمەن شۇندا كەتسەم ئەمدى دۇنيايىمدىن ئايرىلدىم.

مىراس قىلسام ھەم تېخى شۇندا ئەركىنلىكنى ساقلاشنى،
بۇ ئۆتكەن نەچچە يۈز يىللىق قارا تارىخنى ئاقلاشنى،
ئەمەلدە ھەممە بىرلىك باراۋەرلىكنى ياقلاشنى،
ئۆگەنسە خەلقىمىز تارىخنى ئوقۇدىن ۋاراقلاشنى،
بۇ ئىشلاردىن بۇرۇن ئۆلسەم، مەن ئارمانىمدىن ئايرىلدىم.

ئەجەپ ياتتۇق ئاسارەتتە، پەلەكتىن ئاشتى «ۋاي داتلار!»
قۇلاق سالمايدۇ بۇ زالىم، تامام خەلق قىلسا پەريادلار،

---

① بېخى بۇنيادىن — بىخ ۋە يىلتىزى
② مەزھەر — دەھشەتلىك سەت كۆرۈنۈش

ياۋايىدۇر ئۇ، بىر ئادەم سۈرەتلىك ۋەھشى جاللاتلار،
ئېزىز جانلارنى قۇربان ئەيلىمەكتە بەلكى سەييادلار،
بۇ شۇم قۇشلارنىڭ زۇلمىدىن چىمەنزارىمدىن ئايرىلدىم.

قۇتۇلماق ئىزدىگەن جانلار قېنى دەريا كەبى ئاقتى،
ئۇنىڭ تەۋەلىرىگە زۇلۇمنىڭ قايتا ئوتلىرى ياقتى،
ۋاپاسىز شۇم پەلەك ھەم شۇنچە چاغ سول كۆز بىلەن باقتى،
ئىلىم قەلبىدە ئورناشقان ساداقەتلىك ئۆيىن چاقتى،
شۇنىڭچۇن قۇل بولۇپ مەن دەردكە دەرمانىمدىن ئايرىلدىم.

چىدىيالماي ئاخىرى قۇللۇققا قارشى قاينىدى ۋىژدان،
جىگەرلەر لەختە ـ لەختە ھەم يۈرەككە تولغان ئەردى قان،
جىنازا ـ گۆر ـ كېپەن قىلماي يۇغۇشتۇرغاچ قارا زىندان،
باراۋەرلىك ساداسىغا قوشۇلماي قالمىدى بىر جان،
كىرىپ مەنمۇ بۇ يول ئىچرە كاساپاتىمدىن ئايرىلدىم.

بىرىپ ئېيتقىن سابا خەلقىمگە غەپلەت ئۇيقىدىن تۇرسۇن!
جاھان خەلقىگە ئوخشاش ھۆرىيەتتىن بازار قۇرسۇن!
ئېزىلگەن ھەممە مىللەتنى بۇ بازارغا ئۈيۈشتۇرسۇن!
چۈشەنمەسلىككە يول قويماي، تۇرۇپ بىر ـ بىر تونۇشتۇرسۇن!
يېقىن تارتسۇن كىشىنى، ئېيتسا مەن ئەزايىمدىن ئايرىلدىم.

قوبۇل تۇت ئەھلى دەردىمەن نىمشېھىتتىن ئۇشبۇ بۇيرۇقنى!
يوقات تېز بۇ زېمىندىن مۇستەبىتنى ھەمدە قۇيرۇقنى!
تام قوشنالىدىن سوراپ بىل، ئەمەلدە يول ۋە يورۇقنى!
كۆرەش بازاردا يوق ئېيلىگىن باشتىكى بۇ خورلۇقنى!
تولا ئۇخلاپ قارا باسقاچ قەدىردانىمدىن ئايرىلدىم.

1948ـ يىل فېۋرال، غۇلجا

غەزەل

تەنە ئۇرماڭ ئەي قېرىنداش تاڭ يورۇشنىڭ ئالدى بۇ،
ئاتسا تاڭ، كەتسە قاراڭغۇ، ئاپتاپقا روبىرۇ.

تۇندە ئۇچقان شەپەرەڭنىڭ كۆزى بولسا نابىنا،
تۇندە جەۋلان ئەيلىگەن جىن ئىستىسە ئەلدىن پانا.

ئىنتىزارمەن بۇ يورۇق تاڭ تېز ژۇجۇنقا چىققۇسى،
يوق بولۇر تۇنلەردە يوتقان ئىچرە جىنلار قۇنقۇسى.

قىلما ئازاد بۇلبۇلۇڭنى «ئۇچمىدىڭ!» دەپ. تەنە بەند،
چۇنكى ئازادمەن، قېرىنداشىم قەپەزلەر ئىچرە بەند.

قۇنقۇزۇش بۇرچۇم مېنىڭ قاراڭغۇ زىنداندىن ئۇنى،
بۇ تىلەككە يەتمىگۈچە ئۇخلىمايمەن بىر تۇنى.

سۇندى مەنھۇس شۇم قەپەستە نەچچە بالداق زور بىلەن،
بېكىتەلمەي قالدى سەييات نا ئۇمىد ھەم تور بىلەن.

جانغا ئاپەت بۇ ھاياتلىق، قالسا قەرداش قۇل بولۇپ،
لايىق ئەمەس بىزگە خۇشال سايرىماق بۇلبۇل بولۇپ.

ئەي قېرىنداش ۋەھىمىدىن يىغما ئىلكىڭ بۇ زامان،
مېنى كۆرمەك ئىستىسەڭ ئال قولۇڭغا زەپىران.

رازی ھەمەس راھەتسىگە ئەلنى ئازاد ئەتمەسەم،
توختمايمەن بۇ كۆرەشتىن تا - ئۆمىدكە يەتمەسەم.

چۈنكى قۇدرەت، شانۇ - شەۋكەت، ئارۇ - نومۇس مەندە بار،
نەچچە ۋاقىتتىن يۇز ئۆرىگەن بەخت - تەلەي ئەمدى يار.

ماڭا قۇللۇق بەك ئۇ ياتتۇر «ئاھ!...» ئۆتمۇشتىن پاناھ،
ئابرويۇم بولدى قۇربان بۇ نە يەڭلىغ زورگۇناھ.

ئۆرتىدى دىلنى زۇلۇمنىڭ دەۋزىخى دۇنيادا ئىخ،
زۇلمى بىرلەن ھەم يۇرەككە «سەۋرى» دىن سانچىلدى زىخ.

ۋاي، دېمەسلىك پەرز ماڭا، يارسا كۆكرەكنى زۇلۇم،
نا رىزالىق چوڭ گۇناھدۇر، گەرچە بەخش ئەتسە ئۆلۇم.

بەلكى ئەۋلادلارغا مىننەت، گۆر - كېپەندىن يوق غېمى،
ھەم جىنازا كۆتۈرۈشكە لازىم ئەمەس ئادىمى.

تېخى ئەۋلاد مال بۆلۈشمەك، تەقسىم ئەتمەكتىن خالاس،
چوڭ مىراسخور بولدى «نىسەن» خەلقتە بىر پۇل ئۇخلىماس.

سەنمۇ بۇندىن ئاز مۇقەددەم مەندىن ئۆتەر خار ئىدىڭ،
گۇل - گۇلىستان سۆزى قايدا، ياپرىقىغا زار ئىدىڭ.

قايسى چاغ تۇغدى قۇياش، تۇتتى قولۇڭنى پاسىبان،
بەس شۇ سائەت ساڭا ئازادلىق بولدى ئىنۇان - داستان.

ئىستىكىمدۇر سەن كەبى ئازاد ياشاش گۈلشەندە شاد،
دەل شۇ مەقسەت ئۈستىدە قىلماقتىمەن تىنماي جىھاد.

ئىنشائاللا، ئەمدى بېغىم ئىچرە ياشنار لاله - گۈل،
بولمىغاي بۈلبۈل سېغىزخانغا، قاغىغا ئۇ چاغدا قۇل.

كۆر چەۋەنداز يەر بۆشۈكته مەڭگۈ ئۈيقۇ باشلىغاي،
گۈل ۋە بۈلبۈل ناله زارىن شۇندا بىر يول تاشلىغاي.

نىمشېھىتمۇ جامى مەغرۇردىن سادا - ئىلهام ئالار،
ئەل تىلىكى بىرله شۇ چاغ چۈستىغا مېھمان بولار.

1948- يىل ماي، غۇلجا

سەپەردىكى يارىمغا

تاڭ ژاقتى يېقىنلاشتى،
جانان ئەمدى تىنچلانسۇن!
شەپەرەڭ پېشىن قىسىپ،
يەر ئۆيگە بېغىشلانسۇن!

ئۇنىمسۇن تىكەن يولغا،
تەگمىسۇن شامال گۈلغا،
جاي ياساڭلا بۇلبۇلغا،
تاللىمايلا جايلاشسۇن!

سۇبھىنىڭ شامىلىدىن،
يارىمدىن خەۋەر كەلدى،
باغ ئىچىدىكى گۈللەر،
دىدىم:
— ياردىن ئايلانسۇن!...

يولىغا قاراپ قالدىم،
ئاخىر ئەمدى ئاتلاندىم،
دەرد تارتقان يۈرەكلەرگە،
يارىنىڭ زۇلپى باغلانسۇن!

يەتكۈزگىن سابا يارغا،
گۈللەرنىڭ سالامىنى.

ئاڭلىغاندا: «ئاھىنى!...»
چارىسىنى ئويلانسۇن!

ئورماندا سېغىنىخاندىن،
ئۈچ باشلىق ئىلان خاندىن.
بىزارمەن ئۇ «مېھماندىن!»
جەھەننەمگە يوللانسۇن!

ئەي باغۋەن بۈگۈن خۇشال،
يار كېلەر پاياندا سال،
زاغلارنى قىلىپ پايمال،
بوستان ئەمدى گۈللەنسۇن!

بىخوتلىقنى سەن تاشلا،
هوشيارلىقتىن ئاداشما.
يوقالسۇن يالاڭ پاشنا،
ئازاز ۋىللار قوغلانسۇن!

تۇر!... ئۇخلىما ئويغاق بول!
يار مىنىپ كېلەر دۇلدۇل.
بۇندا سەن خېرىدار بول!
يار تېخىمۇ روهلانسۇن!

ئەي يار بىزگە بول مەشئەل!
ۋاق ئۆتمىسۇن تېزراق كەل!
خەلقچىللىقنى سەن قىل هەل!
تەشنالار سۇغا قانسۇن!...

كېلىشكىگە مەن تەشنا،
چۈنكى سەن ماڭا ئاشنا...
پاك ۋىژدان بىلەن ياشنا...
ئەل يولۇڭغا ئاتلانسۇن!...

ئەلنى «ئەل» دېسەك تەھقىق،
ھەممە بولسا بىر تەدبىق.
تىلىكىڭ ماڭا تەستىق،
زاغۇن باشلار يوقالسۇن!

مەن ساڭا تىلەكداشمەن،
چىن كۆڭۈلدىن ئاداشمەن،
قەدىرىڭ بىلگىلى ياشمەن،
بۇياقلارمۇ يادلانسۇن!...

سۆزلىسەم دېمە: «ئېسيان!»
چۈنكى مەنمۇ بىر ئىنسان.
شەپقەت بىرلە قىل ئېھسان،
زەردىاپ دىلمۇ شادلانسۇن!

ئوي بازارۇ - دۆڭ بازار،
شۇم قۇشتىن تامام بىزار.
كېرەكمەس قۇرۇق مازار!...
ئەلنى ئەل ھېسابلانسۇن!...

قاتتىق سوغۇق قارا قىشتا،
بولمىغان تۇماق باشتا،
دۇشمەن ئۆيدە بىز تاشتا،
بۇمۇ دىلدا ساقلانسۇن!...

باقمىساڭ ئەگەر سەنمەم،
ئەھۋالىمغا ئۇرماي دەم.
دەردلىك دىلنى باسقاي غەم،
بۇنداق پىكىر تاشلانسۇن!

زاغ بىلمەس باھار قەدىرىن،
ياش بىلمەيدۇ «يار» قەدىرىن.
ئەر تونۇيدۇ ئەر قەدىرىن،
مەيلى قولمۇ - قوشلانسۇن!

بېغىم ئەسلىدە كۆنگەي،
دۇنياغا ئەمەس ئۆگەي.
كېرەك ئەمدى بىر «رۇگەي!»①
دەۋر چاقى قىسىرلانسۇن.

نىمشىھىت نېمە بولدى؟!
بۇگۈن ئۆزىچە كۈلدى؟!
كۈتكەن چاغ يېقىن قالدى ...
باشقىلارمۇ جانلانسۇن!...

1949 - يىل سېنتەبر، غۇلجا

① رۇگەي — لوق گۆش

مەرسىيە

(ئەخمەتجان قاسىمى ژاپاتى مۇناسىۋىتى بىلەن)

نېمە دەپ قىلاي ئەي كاج پەلەك ھېكايىتىڭنى؟!
ئەلگە قىلاي ئەمدى سېنىڭ شىكايىتىڭنى!،
كۆرگەنمۇ خەلق بىرەر قېتىم ئىنايىتىڭنى؟!
تاشلارسەنمۇ قىلىپ كەلگەن خىيانىتىڭنى؟!

قايسى بىرلەر يوقسۇزلۇقتا جاپا چەككەن،
قايسى بىرلەر شۇم قۇشلارغا بويۇن ئەگكەن،
گاھى گۈلگە باھار بولماي ئۈششۈك تەگكەن،
كۆرسەتمىگەن بىزلەرگە سەن ھالاۋىتىڭنى!...

قىلماق بولۇپ گاھى بىراۋ چۆلنى بوستان،
تىكىپ كۆچەت قىلسا يېڭى گۈل - گۈلىستان،
يوللىدىڭ سەن توسالغۇ بوپ جۇت - زىمىستان،
كىم بىلمىسۇن سېنىڭ بۇنداق جىنايىتىڭنى؟!

بۇنداق قىلىش ئەسلى سېنىڭ ئادىتىڭدۇر،
ئۆزلۇگىڭچە ياساپ ئالغان سائادىتىڭدۇر.
يا ئۆزۈڭچە قىلغان بىرەر تائىتىڭدۇر،
كىملەر سۆيسۇن سېنىڭ بۇنداق ئالامىتىڭنى؟!

گاهی بىرنى ئاتىسىدىن ئايرىپ قېلىپ،
يا مېهرىبان ئانىسىدىن قايرىپ قېلىپ،
يېتىملىكتىن قانچىلارغا كۆلپەت سېلىپ،
تىكلەرسەنمۇ ئېيتچۇ ئۆزۈڭ ئىناۋەتسىزنى؟!

«بىر نەچچىلەر: «ئاھ ... بالام!...» دەپ ئوتلار ياقار،
خەستە بۇلبۇل سۆيگەن باغنى قانداق تاپار؟!
بېلىق سۈدىن ئايرىلغاندەك ھوشسىز ياتار،
سۆزلەر ھەركىم ھەركۈن تۇرلۈك مالامەتسىزنى!...

بۇ ئىشلىرىڭ ئەل ئارىلاپ بولار ئىدى،
خەنجەرلىرىڭ يۈرەكلەرنى تىلار ئىدى،
كۆز ياشلاردىن كۆلدەك نەپسىڭ تولار ئىدى،
ۋادەرىخا ئۇنتۇدۇڭ سەن ئادالەتسىزنى!

چۈنكى بۇگۈن ھەممىگە تەڭ قايغۇ سالدىڭ،
كارابمنى سۈدىن ئېلىپ لايغا سالدىڭ،
ئۆلكىمىزنىڭ خەلقىن بىردەك ۋايغا سالدىڭ،
كىم بىلمەيدۇ سېنىڭ بۇنداق ئاداۋەتسىزنى!؟...

تۈيۇقسىزدىن سالدىڭ بۇگۈن بىزگە ماتەم،
«قايدا كەتتىڭ، ئەخمەتجان؟!...» دەر ھەممە ئادەم.
ئاھ!... جىگىرىم، قېرىنداشىم قاسىم زادەم.
قىزغاندىڭمۇ بۇگۈن بىزدىن ھىدايەتسىزنى؟!

بىزلەر ئىدۇق كۆپ زاماندىن «قۇلنىڭ قۇلى»،
توزار ئىدى باھار بولماي ئەلنىڭ گۈلى،
سايرىيالماي ئۆتەر ئىدى ھەم بۇلبۇلى،
كۆرسىتىشكە باشلىغاندىڭ ماھارەتسىزنى!

تىللار كېسىك، كاناي بوغۇق، دىللار ئۈزۈك،
شۇنداق كەلگەن ئەگرى يوللار بولماي تۈزۈك.
ئەمدى بولاي دېگەن چاغدا ھاڭا سۈزۈك،
كۆرەلمىدىك قىزىل گۈلدەك مالاھىيىتىڭنى.

ئۆلكىمىزدە قۇرماق بولۇپ يېڭى گۈلباغ،
خەلقىمىزنى قىلغان ئىدىك ئەجەپ خۇشچاغ.
شۇم خەۋەردىن يۈرەكلەرگە ئورنىدى داغ،
بەھۇش بولدۇق يوقاتقاچقا سالامىتىڭنى.

ھەر بىر سۈزۈك يۈرەكلەرگە داڭا ئىدى،
ئابى ھاڭاغا خوشخۇيلۇغۇك ناڭا ئىدى،
سەندەك دانا ئۆلكىمىزگە راڭا ئىدى،
«ئاھ، ھەسرىتا!...» كۆرەلمەيمىز ساماھىتىڭنى.

شۇم قۇشلاردىن باغنى ئازاد قىلغانىدىك،
يىرتقۇچلارنىك يۈرەك باغرىن تىلغانىدىك،
زەھەر تىلىن قارماق بىلەن ئىلغانىدىك،
كۆرگەن ئىدۇق سېنىك قانچە كارامىتىڭنى.

بەخت ئۈرۈقىنى تەرگەن ئىدىك ئۆلكىمىزگە،
ئورتاق ئىدىك يېغىمىز ھەم كۈلكىمىزگە،
كاشكى بولسا ك كۆتۈرەتتۇق يەلكىمىزگە،
ئۇنۇتمايمىز ئۆمۈرۈايەت جاسارىتىڭنى.

قانداق قىلاي ئاھ!... جۇدالىق سەندىن بۇگۈن،
پىراقىڭدا قان يىغلىسام كۈندۈز ۋە تۈن،
زەردەپ بولغان يۈرەك بولار قانداق پۈتۈن؟!
خەلق قوپاردى بۇگۈن سېنىك قىيامىتىڭنى.

ياش گۈل ئىدىك، غۇنچە ئىدىك ئېچىلمىغان،
چېچەك - مۇنچاق بولۇپ تېخى چېچىلمىغان،
بويۇڭغا تون ئۆلچەپ تېخى پىچىلمىغان،
كۇن - تۇن يازسام تۈگىمەيدۇ رىيازىتىڭنى.

تۇنتى ئەجەل كۆكتە ئەمەس، يەردە ئەمەس،
تۇمان بۇلۇت ئارىسىدا يولۇقتى بەس،
جەستىڭنى تاپماق بىزگە خوپ بولدى تەس،
يادلىغانسەن جان ئۆزەردە ۋىلايىتىڭنى.

سېنىڭ ئېزىز تېنىڭ قالغان بولسا چۆلدە،
تاغ - داۋاندا دېڭىزبويى ياكى كۆلدە،
تاپارمىز بىز ئىزدەپ يۈرۈپ ئويدا - دۆڭدە،
قىلارمىز بىز ئاخىرسېنىڭ زىيارىتىڭنى.

بۇندىن كېيىن دىدارىڭغا قانالمايمىز،
قەبرەڭ ئۆزرە گۇللەر ياپماي تۇرالمايمىز،
«قازا...» دېمەي باشقا چارە تاپالمايمىز،
ئەمما قولدىن بەرمەيمىز بىز پاراستىڭنى.

يېشىڭ كىچىك ئىدى، لېكىن تەدبىرىڭ ئۇلۇق،
ھەر بىر ئىشقا پاراستىڭ ئىدى تولۇق.
كۆتكەندى خەلق سەندىن يورۇقچۇلۇق،
ئارمان بىلەن تاشلاپ كەتتىڭ ساباتىڭنى.

ۋەدە بەرگەن خەلق سېنى ياقلايمىز، دەپ،
كۆز قارىسى كەبى سېنى ساقلايمىز، دەپ،
سىزنىڭدا تارىخ بېتىمن ئاقلايمىز، دەپ،
ئېلىپ كەتتىڭ ئۆزۈڭ بىلەن شاپائىتىڭنى.

باقالمىدىك نارىسىدە پەرزەندىڭگە،
شېرىن كەبى يىغلاپ قالغان دىلبەندىڭگە،
ھاياتىنى بەخش ئەتكەن پەيزەندىڭگە،
چۈشتە كۆرەر ئەمدى ئۇلار گۈل قامىتىڭنى.

گاھى بەھۇش، گاھى ھوشيار تۇغقانلىرىڭ،
قاچان ئەستىن چىقار كۈلۈپ باققانلىرىڭ،
مۇھەببەتتىن پىستە - مېغىز چاققانلىرىڭ،
قەدىرلەيمىز ئەمدى سېنىڭ شىجائىتىڭنى.

ھەر ئىشتا سەن خەلق غېمىن يېگەن ئىدىڭ،
خىتاپ قىلىپ: «ئويغان خەلقىم!...» دېگەن ئىدىڭ،
ھەر سۆزۈڭدە بىزگە ئىلھام بەرگەن ئىدىڭ،
ئەمدى بىلدۈق سېنىڭ ھەربىر ئىشارىتىڭنى.

سەن، دۈشمەننىڭ ھىلىسىنى پاش ئەيلىدىڭ،
كۆزلىرىنى كۆرەشلەردە ياش ئەيلىدىڭ،
بىرلىك سەپنىڭ ھۆلىن گاڭ - تاش ئەيلىدىڭ،
بىز ئۆگەندۇق سېنىڭ تۇنقان سىياسىتىڭنى.

ئەل دۈشمىنى ساڭا قانچە قەست ئەيلىگەن،
ئىشىڭ ھەقچۈن تەڭرىم ئۇنى پەست ئەيلىگەن.
ھەر ئورۇندا سېنى زەبەر دەست ئەيلىگەن،
ساقلايمىز بىز سېنىڭ سۈنماس ئىرادىتىڭنى.

ھەممىگە تەڭ كەلدى بۇگۈن دەرد بىلەن غەم،
چارە يوقتۇر باشقا چۈشتى ئېغىر ئەلەم،
تارىخىڭنى يازار دائىم ئالتۇن قەلەم،
ھۆرمەت بىلەن ساقلايمىز بىز ئامانىتىڭنى.

تېنىڭ كەتتى، لېكىن روھىڭ بىزگە يولداش،
ھەر سائەتتە، ھەر مىنۇتتا ئىشتا قولداش،
مەيۈسلەنمە، سەن ئېلىڭدىن، ئەي ۋەتەنداش،
ھېچ بۇزالماس شەيتان سېنىڭ ئىمارىتىڭنى.

بوشقا كەتمەس بىزگە بەرگەن تەربىيىتىڭ،
قۇلاقتا بار سېنىڭ قىلغان نەسىھىتىڭ،
ئورۇندىلار ئەلگە قىلغان ۋەسىيىتىڭ،
ئۆزۈڭ شۇنداق ئۆگەتكەنتىڭ جامائىتىڭنى.

قانمىغاندى خەلق سېنىڭ جامالىڭغا،
تەشنا ئىدى يەنە كۆپلەر نىھالىڭغا،
يەتكۈزمىدى پەلەك سېنى كامالىڭغا،
ئاڭلاش ئۈچۈن مۇشتاق ئىدۇق پاساھىتىڭنى.

ئەي نەمشېھىت، دۇنيادا ھېچ كامال بارمۇ؟!
«مەرسىيە» دىن ئۆزگە ئىشقا ماجال بارمۇ؟!
«سەبرى» دېمەي بۇ قەسمەتكە ئامال بارمۇ؟!
قەدىردانغا يوللا بۇگۈن ۋاكالىتىڭنى!...

1949 - يىل 5 - نويابر «ئالغا» گېزىتىدىن ئېلىنغان.

مىڭ ئۆي ۋە پەرھاد ـ شىرىن

(داستان)

مىڭ ئۆي ۋە پەرھاد - شىرىن

(داستان)

مۇقەددىمە

ئۇلۇغ ۋەتىنىم سىرلىق مۆجىزات،
تەڭرىتاغ قوينىدىن ئاقىدۇ مۇزات.

مۇزات دەريالىرى سۈيى بىپايان،
قىش - ياز توختىماي ئۆركەشلەر ھامان.

باي ناھىيە قىزىلغا يېقىن،
چۆل تاغنى كېسىپ ئوتتۇر بۇ ئېقىن.

ئۇشبۇ دەريانىڭ ئوتتۇر يېرىدە،
مىڭ ئۆي قىزىلغان ئوتكەن دەۋرىدە.

شىرىن ئىشقىدا شاھزادە پەرھاد،
ئويما، قەسرىنى ئەيلىگەن بۇنياد.

ئۇنىڭ چىرايلىق قىسسەسى بولغاچ،
كۆرۈش ھەۋىسى يۇرەككە تولغاچ.

بىر تىينىگىمۇ ئەرزىمەيدىكەن،
كۆرۈشنى ھېچكىم كۆزلىمەيدىكەن.

«ھايانتا ئۇ جاي ئاخىرقى ئورۇن،
تاۋۇت ۋە گۆرسىز قىلۇر يوشۇرۇن.»

ئۇ يەرگە كىرگەن كىشىلەرنى نەخ،
قىچقىرار ئىكەن دەھشەتلىك دوزاخ.

ئۇچ تەرەپلىمە قېزىلغان ئىكەن،
زۇلمەت ـ ئاسارەت تىزىلغان ئىكەن.

كىرگەن كىشىگە يوق ئىكەن تۈيغۇ،
قوللاپ ئالغاچقا ئەبەتكە ئۇيقۇ.

جىمجىتلىق ئۇندا قاتتىق ھۆكۈمران،
ئاڭلىنىپ تۇرار تاۋۇشسىز زۇۋان.

دۇنياغا قايتىش چۈشتە كۆرگەندەك،
ئانا قارىنغا قايتىپ بارغاندەك.

تاشقا ئويۇلغان دەھشەتلىك زىندان،
دېسەك بولماسمۇ سالاسىل قورغان.

بولمايدۇ بۇندا كىشىلىك پاناھى،
زالىم ئۆتمۈشنىڭ بۇ بىر گۇناھى.

قانلىق ئۆتمۈشتىن ئىنتىقام تىلەپ،
تۇرار نىمشېھىت قەلبىمىز بىلەپ.

* *

ئۇندىن نېرىراق شىمالدىن جەنۇپ،
كەتكەن ئېقىننىڭ يانلىرىن يۇنۇپ.

ياسىغان لەخمە شەكلىدە بىر يول،
ئوردىغا باشلاپ چىقىشقا ئۇدۇل.

چىقساڭ ئۇ تاغنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا،
ياسىغان پەرھاد شېرىنگە ئوردا.

ئوردا يېنىدا ياسالغان مەكتەپ،
ياش غۇنچىلارغا ئۆگەتكەن ئەدەپ.

ئۇشبۇ ئېقىندىن باشلىنار مىڭ ئۆي،
ھەر ئۆيگە كىرسەڭ باشقىچە بىر كۆي.

ئۆيلەر تامامى تاشتىن ئويۇلغان،
ئوتتۇرىغا بىردىن تەخت قويۇلغان.

يوق ئۇ، تەختتە ياغاچ پارچىسى،
ياسالغان ئىكەن تاشتىن بارچىسى.

لاي ۋە خىش پەقەت ئىشلىتىلمىگەن،
ئۈستىگە ياغاچ چىشلىتىلمىگەن.

يىپەك گىلەمگە ئېھتىياجى يوق،
ئالتۇن ھەيكەلسىز ئۆينىڭ كۆڭلى توق.

سول قولنى ئۆيلەر ياقىلاپ باردۇ،
سۇ بېشىغا ھەم ئاتلاپ باردۇ.

بۇ تار ئېقىندا ئاقار سۇ جارى،
يەڭلىك بىلەكتەك كېلىدۇ بارى.

يىغلىغان تاغنىڭ بۇ بىر ئېقىندىسى،
تەپچىرەپ ئاققان ياش يىغىندىسى.

بولۇر شۇ جايدا سۇ ئىككى جىرا،
ياسىغان پەرھاد ـ شېرىنگە ھوجرا.

پەرھاد سۈرىتى ئوردا ئىچىدە بار،
يېنىدا شېرىن رەپىقى دىلدار.

شېرىن يېنىدا كېنىزەك بىلەن ھۇر،
پەرھاد يېنىدا ھەمدەمى شاپۇر.

بۇلار ھەممىسى بىللە يۈرۈدۇ،
تاماشاچىغا قاراپ تۇرۇدۇ.

چىقىپ كېتەردە ئارقىدىن قاراپ،
«نېمە دەيدۇ؟!» دەپ قويۇدۇ ماراپ.

ياق، سۈرەت ئەمەس، بەلكى روھى ئۇ،
يەنى سەزگۈسىز گەۋدىلىك ئۇيقۇ.

يىغلىغان تاغنىڭ «ئاھ!...» بىلەن زارى،
ئالدىدا تېخى پەرھاد مازارى.

قايسى بىر كىشى زىيارەت ئېتەر،
پەرھاد روھىنى دائىم شات ئېتەر.

پەرھاد قەۋرىسى كۆھى جەبەلدە،
ئىككى چامدام ئېگىز يەنە بىر بەلدە.

بارالماس بەزى يۈرەكسىز كىشى،
غەيرەتلىك ئەرلەر يوقلار ياز ـ قىشى.

بۇندا ئاجايىپ ئەييامى باھار،
باغى ئېرەمدەك بولغان لالىزار.

قەلبىك قىزىقىپ سۆيگۈك كېلىدۇ،
ئون قېتىم كۆرسەك كۆرگۈك كېلىدۇ.

شۇڭا قىلىدۇ دائىم نەمشېھىت،
قايتا — قايتىلاپ كۆرۈشنى ئۈمىت.

I . قىسىم پەرھاد

ئۆتمۈشتە خوتەن خانلىقى خاقان،
پۈتۈن جاھانغا بىردەك تونۇلغان.

ئاشۇ خوتەننىڭ سولتانى خاقان،
پەرزەنتسىزلىك دەردىنى تارتقان.

«پەرزەنت ...» دەپتۇ، ئۇ «بولمىسا ئەگەر،
تەختىمگە رەقىب باسقۇسى زەپەر».

تەڭرى يولىدا بېرىپ نەزىرلەر،
دۇئالار ئاپتۇ يوقلاپ ئەزىزلەر.

قىلىپتۇ يىغلاپ ھەقتىن - تەلەپلەر،
ھەم يەنە قىپتۇ، تۇرلۇك سەۋەپلەر.

خاقاننىڭ مۇناجاتى:

ئەي جاھاننىڭ ئۇلۇغ تەڭرى،
قوبۇل قىلغىن تىلەكىمنى.
تىلەيمەن بىر ئوغۇل پەرزەنت،
بەرگىن مېنىڭ ئىستەكىمنى.

بەردىڭ ماڭا شۇنچە دۆلەت،
شۇكرى ئېيتىش ماڭا سۇنىنەت،
كۆڭلۈمدە بار غەم بىلەن دەرت،
ساقايتۇرغىن يۇرەكىمنى.

دەۋران سۈردۈم ئىشرەت بىلەن،
نام كۆتەردىم شۆھرەت بىلەن،
كېتەرمەنمۇ ھەسرەت بىلەن؟!
كىملەر باسار تۆشەكىمنى؟!

زۇلۇمدىن مەن يىراق ئۆتتۈم،
ئەل رايىنى كۆزدە تۇتتۇم.
ئادالەتتە يۈرت يورۇتتۇم،
قىلسۇن خەلق دەپ ئىزدەرىكىمنى.

تەڭرى سۆزىنى ئادا قىلدىم،
ئىبادەتلەر تولا قىلدىم.
خەيرى - ئېھسان يانا قىلدىم،
«بەرھەق» دەپ مۇرادىمنى.

ئولۇغ تەڭرى شاپائىتى قىل!
مۇناجاتىم ئىجابەت قىل!
ئوغۇل پەرزەنت كارامەت قىل!
بەرگىن ئارقا تىرەكىمنى.

ئاققۇزدۇم كۆزدىن ياشىمنى،
يەتكۈزدۇم كۆككە ئاھىمنى.
گەر بەرمىسەڭ مۇرادىمنى،
كىملەر قىلۇر دەرەكىمنى؟!

بۇيۇك تەڭرى بۇ ئىشىمنى،
قوبۇل ئەيلە نالىشىمنى،
باھار قىلغىن سەن قېشىمنى،
ئوڭغا تولغاپ پىلەكىمنى.

خاقان تىلەر ھەقتىن ئۆغۇل،
دائىم تەلەپ بىلەن مەشغۇل،
كۆڭلۈم يېرىم قەلبىم مەلۇل،
«بەرھەق» دەپ تەلەبمنى.

خاقاننىڭ قايغۇ زارى:

دۇنياغا كېلىپ دەۋرانلار سۈرۈپ،
پەرزەنتسىز ئۆتەرمەنمۇ جاھاندىن.

تەڭرىنىڭ ئېزىز بەندىلىرىگە،
ئەلا ئىكەن پەرزەنتى جاندىن.

ئىككى كۆزۈم يۇمۇلماس مېنىڭ،
ئوغۇل كۆرمەي كەتسەم جاھاندىن.
ھۆزۈر ئالالماس كۆڭۈل تىلەكتە،
كېچە ۋە كۈندۈز ئاھۇ - پىغاندىن.

ئاتا ئورنىدا بولمىسا ئوغۇل،
دۆلىتى كېتەر ھەر يان - ھەر ياندىن.
كىملەرگە قالۇر بۇ تاجۇ - تەختىم،
مېنىڭدەك ئۇلۇغ شاھى - خاقاندىن.

خاقانىنىڭ نىجات تېپىشى

خاقان تىلىكى مەقبۇل بولۇپتۇ،
مەلىكىسى بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ.

ئاڭا «پەرھاد» دەپ قويۇلۇپتۇ ئات،
خاقان بولۇپتۇ ھەممىدىن بەك شات.

مۇبارەكلىشىپ ئەل كېلىشىپتۇ جەق،
ئۇچ يىلغىچە ئەلدىن ئالماپتۇ سېلىق.

ئوغلىغا ئۆمۈر تىلەيدىكەن خان،
قىلىپ مۇھتاجغا - گادايغا ئېھسان.

بۇتلار ئالدىدا يىغلاپ قويۇپ باش،
خانىنىڭ كۆزىدىن ئاقار ئىدى ياش.

ئوغلىغا بەخت تىلەپ دۇئادا،
«ياخشى نام ئالسا» دەيتتى دۇنيادا.

«تاجىغا گۆھەر تاقالسا» ئىدى،
«خاقان ئوغلى!» دەپ ئاتالسا ئىدى.

ئەلنىڭ دەردىگە بولسىدى دەرمان،
بەلكى تەختىمدە سۈرسىدى دەۋران.

پۈتۈن دۇنيانى شۆھرىتى تۇتسا،
قاراڭغۇ يەرنى نۇرى يورۇتسا.

بىر قولىغا ئالسا ئەدلى سىياسەت،
بىر قولدا تۇتسا ئىنساپ ـ ديانەت.

قارچىغا توشقان بىلەن ياراشسا،
لاچىن كەبۇ تەر بىلەن سىلاشسا.

قوي بىلەن بۆرە يايلىسا بىرگە،
بۇغا ئوزۇق ـ يەم بولمىسا شىرگە.

ھەممىدە بولسا يارۇ ـ ھەمكارلىق،
شۇنداقلا ئوغلۇم ئەيلەسە يارلىق.

زۇلۇم كاننى قىلسىلەر ۋەيران،
ئەدلىدىن قىلسا جاھاننى ھەيران.

ئاسارەت شېخىن تامام قۇرۇتقاي،
مەرىپەت بىلەن ئەلنى يورۇتقاي.

تىغىدىن دۇشمەن تىترىگەي دائىم،
پۇخراغا قەلبى بولغاي «مۇلايىم!...»

تەڭرىدىن بۇنى خان تىلەيدىكەن،
لېكىن ئىراده باشقىچه ئىكەن.

زىخقا سانچىلىپ تارىخ تىزىلغان،
تارىخ ېېتىگە بۇنداق يېزىلغان.

تەس ئىشقا پەرھاد تاشلىدى قەدەم،
ئىشقىدىن پەرياد چېكىپ دەممۇ - دەم.

تاج - سەلتەنەتنى ئىلمايىتتى كۆزگە،
مەقسەت - تىلەكنى ئەيلىدى ئۆزگە.

كۈندىن - كۈنگە ئورۇقلاپ كەتتى،
گۈلدەك چىرايى سېرىقلاپ كەتتى.

ئېلىپتەك قەددى ئېگىلدى غەمدىن،
خالى بولمىدى كۆزلىرى نەمدىن.

نەسىھەتكە ھېچ سۈنمىدى بويۇن،
ئەسلىده شۇنداق بولغاچقا ئويۇن.

ياقىلىرى چاك، دىدىسى گىريان،
يۈرىكى پاره، باغرىدۇر بەريان.

خاقان ئوغلىغا ئىزلىدى تەدبىر،
ئۆزى بىلگەنچە باشلىدى تەقدىر.

ئىشقا ئاشمىدى قىلغان چارىسى،
ساقايمىدى ھېچ كۆڭۈل يارىسى.

خاپا تەقدىردىن نىمشېھىتىمۇ ھەم،
كۆرگەچ پەلەكتىن تۇرلۇك دەرد ـ ئەلەم.

خاقاننىڭ پەرھادقا ئاتاپ ھەشمەتلىك تۆت ئوردا بىنا قىلدۇرغىنى

پەرھاد دەردىگە قىلىشقا دەرمان،
بىر يۇرۇش پىلان تۈزدىلەر خاقان.

بىر يىل بۆلۈنگەي چاھار① پەسلىگە،
ئوغلۇم يەتكۈزەي يار ۋەسلىگە.

تۆت پەسلىگە باپ تۆت قەسىر قىلاي،
ھەربىر پەسلىگە لايىق بىر ساراي.

ھەر بىر قەسىرنىڭ تورۇس ـ تاملىرى،
ئىچىدىغان مەي ـ قاچا جاملىرى.

سازچى، كېنىزەك، ساقى، خىزمەتچى،
غەزەلخانلىرى گەپچى، ئۇلپەتچى.

ھەر بىر پەسلىنىڭ مەزھىرى بولسۇن،
خاس شۇ ۋاقىتنىڭ مەنزىرى بولسۇن.

① چاھار ـ تۆت

ئەتىياز، باھار، ياز پەسلى گۈلزار،
كۈزدە سارغىيىپ قىشتا چۈشكەي قار.

بىرىنچى ئوردا مەۋسۈمى باھار،
باھار پەسلىنى قىلايلى ئىزھار.

ھەممە ياپ - يېشىل باھار قىزىدەك،
يېشىل گىلەملەر يايغان يېزىدەك.

خىزىر قەدىمى يەتكەندەك بولسۇن،
زەھەرلىك يەللەر كەتكەندەك بولسۇن.

كۆللەردە ئاق قۇ، ئېقىنلاردا غاز،
باغلاردا بۇلبۇل چېلىپ تۇرسۇن ساز.

ئىككىنچى ئوردا يانا شاھانە،
گۈللەر ئېچىلسۇن يازدىن نىشانە.

ھەممە ياپ - يېشىل ھاۋارەڭ بولسۇن،
ياقۇت، زۈمرەت، جاۋاھىر تولسۇن.

ھەممە گۈلزەڭدە چېچەكلەر ئاچقاي،
خىلمۇ - خىل تۈردە لېچەكلەر ئارتقاي.

گۈللەر بەرگىدەك قەدەھلەر بولغاي،
ئىچى شۇ رەڭلىك مەي بىلەن تولغاي.

گۈلزەڭدە بولسۇن ھەممە سايمانلار،
ئازنى ئەكس ئەتسۇن ئوردا ئايۋانلار.

ئۇچىنچى ئوردا كۇزنىڭ مىسالى،
ساپسېرىق بولسۇن شاراپ، قىيامى.

دەۋرانلار سۈرگەيي ئالتۇن پىيالە،
زەپىران گۈللەر ھەم سېرىق لالە.

سەندەل ياغاچتىن ئورۇندۇق قىلىپ،
زەر باپ بىساتتىن پاياندا سېلىپ.

ئوردىنىڭ توروس - تامۇ - خىشلىرى،
زەر ھەلدە بولسۇن ھەممە ئىشلىرى.

سارغىيىپ كەتسۇن قىزىل گۈللىرى،
سايرىسۇن سازچى شوخ بۇلبۇللىرى.

تۆتىنچى ئوردا ئوخشىسۇن قىشقا،
ئاپئاقلا بولسۇن يېڭى ۋە كونا.

كۈمۈش كۈرسىلەر بولسۇن جابىجا،
شېرىن مۇھە مەي بولسۇن مۇسەپپا.

كاپۇر سېپىلسۇن قارنى ئەكس ئېتىپ،
دەريالاردا مۇز بارنى ئەسلىتىپ.

گۈل - لالە، بەرنا بىزدە بار سەنئەت،
زوھۇرغا كەلسۇن بارلىق تەبىئەت.

كېلىپ ھەر جايدىن قابىل سەنئەتكار،
باغ بىنا قىلسۇن ھەر خىل چىمەنزار.

بۇ پىلاننى خان ئويلىغان ھامان،
مۇلكىڭاراغا ئەيلىدى بايان.

بۇ ژەنىرخانغا ئوقۇپ ئاپىرىن!
— ئورۇنداي!... — دېدى بۇنىڭ بارلىقىن.

ئۇ، چىقىپ دەرھال كىرىشتى ئىشقا،
نەچچە مىڭ ئادەم لاي بىلەن خىشقا.

تاغلاردىن تاشنى كەلتۈردى تاشچى،
باغلاردىن ياغاچ كەستى ياغاشچى.

ئۇستىلار ياساپ تۇمۇردىن چەمبەر،
گۈلزارغا چېچىپ ئىپارۇ — ئەنبەر.

تەختى — مۇنارى، ئاسمان باراۋەر،
غايەت، بەھەيۋەت قىلدى سارايسەر.

پۈتتى ئوردىنىڭ ساراي قەسىرى،
پەشتاق راۋاقى تامۇ — خىشلىرى.

پەردازچى كەلدى تامنى ئاقلاشقا،
مانى① كىرىشتى نەقىش باغلاشقا.

ئورمانغا ئاتلار، دەريانغا بېلىق،
جاڭگالغا توشقان، چۆللەرگە ئېيىق.

---

① مانى — شۇ چاغدىكى مەشھۇر نەققاش

جىراغا كىيمك، ياپلاقلارغا قوي،
بىر جايدا قايغۇ، بىر جايدا قوش توي.

يەنى دۇنيانىڭ ھەممە مەنزىرىن،
گەۋدىلەندۈردى سىزنىڭ بىر - بىرىن.

تاشنى موم كەبى كەستىلەر قارۇن①،
خاس شەكىل ياساپ بەرىدىلەر ئورۇن.

ھەر بىر ئورۇنغا لايىق بىر ھەيكەل،
ياساپ تاشلاردىن قىلدى مۇئەككەل.

كۆرسەڭ ئۇلارنى ھايات كۆزلەيسەن،
چۆچەكلەردىكى جىننى ئەسلەيسەن.

تەڭرىدىن بۇ بىر بەندىگە مىننەت،
چۈنكى ئۇچ ئايدا پۈتتى بۇ جەننەت.

بۇ بىر جەننەتتۇر دۇنيادا بولغان،
ئاجايىپ سۈپەت ھېكمەتكە تولغان.

بىر - بىر سۈپىتىن تەرىپ قىلىشقا،
ئاجىزدۇر قەلەم سىزنىڭ - يېزىشقا.

---

① قارۇن — شۇ چاغدىكى تاش كېسىش ماھىرى

پەرھادنىڭ رەسسامىلىق ھەم تاش كېسىش سەنئىتىنى ئۆگىنىشى

شۇنداق ساياھەت قىلىشتا داۋام،
سەنئەتتىن چۈشتى كۆڭلىگە ئىلھام.

مانىنى كۆردى كۆڭلى ئېچىلدى،
خۇددى سەدەپتىن دۇرلەر چېچىلدى.

دېدى مانىغا: نە ياخشى ھۈنەر.
قايسى يول بىلەن كىشى ئۆگىنەر؟ !...

قانداق ئۇسۇلدا ياسالغان بويۇق،
بۇ خىل ھۈنەرگە بولىدۇ ياراق.

جان دىلىم بىلەن ئىشەندىم ساڭا،
ئۆگەتكىن — دېدى، — بۇ ئىشنى ماڭا.

مانى ئىشتىكەچ بۇنداق سوئالنى،
يوشۇرالمىدى ھېچبىر خىيالنى.

پەرھاد تەلىپىن ئاڭلىغان ھامان،
بۇ ئىش سىرىنى ئەيلىدى بايان.

پەرھادمۇ شۇ دەم ئىشقا كىرىشتى،
چەكتى مۇشەققەت، بەكمۇ تىرىشتى.

بىر قولدا قەلەم، بىر قولدا جەدۋەل،
ھەر بىر رەسىمنى ئۆلچەپ مۇكەممەل.

هەر بىر رەسىمگە تۇتۇپ ماسىشتاپ
سورايتتى پەرھاد مانىغا قاراپ:

— بارمۇ دۇنيادا سەنئەتتەك مەرغۇپ؟!
كۆڭلۈمگە ياققان جېنىمغا مەھبۇپ؟!...

قىزىقتى قەلەم تەۋرىتىش ئۇچۇن،
جانسىز گەۋدىلەر يارىتىش ئۇچۇن.

ئۆگەندى پەرھاد ئىشنىڭ يولىنى،
رەسسامچىلىقنىڭ ئوڭ ۋە سولىنى.

مانىغا قىلدى سانسىز ئىلتىپات،
ئۆگەتكەچكە ئۇ قىلماي ئېھتىيات.

يەنە سەيلىسىن قىلدى ئۇ داۋام،
هەر كىمگە لايىق قىلىپ بىر كالام.

يۈرەكلەر يەنە بۇ يەردىن كېتىپ،
چۈشتى نەزىرى قارۇنغا يېتىپ.

كۆردى قارۇننىڭ تاش كېسىشىنى،
تاشتىن جېنى يوق تەن ياسىشىنى.

— قانداق سېھرى بۇ، قانداق مۆجىزە؟!
ئۆگەتكەنمۇ ئەر، ياكى ئاجىزە؟!

ياكى ئاساندىن تەلىم بولدىمۇ؟!
قۇياش نۇرىدىن قەلبىڭ تولدىمۇ؟!

ياكى ھەيكەلگە پىدائىمۇ سەن؟!
ياكى تاشلارنىڭ خۇدايىمۇ سەن؟!

ئەزەلدىن شۇنداق يارالغانمىدىڭ؟!
قۇرۇچ - پولاتتىن ياسالغانمىدىڭ؟!

كۆرسەت مېتىنىڭ ياساش يولىنى،
ھەم سۇغۇرۇشنىڭ بار ئۇسۇلىنى.

قارۇنمۇ بۇنى ئەيلىدى قوبۇل،
ھېچبىر قىلمىشى بولمىدى نوقۇل.

كۆڭلىن ھىلىگە قىلمايىن مايىل،
ئۆگەتتى ھۇنەر ئۇستازى كامىل.

پەرھادمۇ قىلدى ئالى تەپەككۇر،
قارۇنغا ئېيتتى: «يۇزمىڭ تەشەككۇر.»

خەزىنىدارنى چاقىردى يەنە،
قارۇن ئالدىغا تۆكتى خەزىنە.

ئىنئام ۋە ئېھسان ئەيلىدى نەچچەند،
قىلدى قارۇننىڭ كۆڭلىنى خۇرسەند.

بۇ ھۇنەرلەرنى ئۆگىنىپ پەرھاد،
كۆڭۈل ئويىنى قىلدىلەر ئاۋات.

* * *

ئوردىلار پۈتتى شۇنداق ئازادە،
نامى تارالدى پۈتۈن ئالەمگە.

رىۋايەتچىلەر تەرىپ قىلىشتا،
ئاجىز كىلىدۇ قەلەم يېزىشتا.

تەرىپ ـ تەۋسىپى بەكمۇ زىيادە،
ئۇنىڭ ئالدىدا ئېغىم پىيادە.

ئىنايەت قىلدى قۇدرەت ئىلاھى،
ياساپ پۈتكۈزدى خاقان سىپاھى.

خاقاندىكى بار بۇيۇك قۇدرەتتە،
پۈتتى ئوردىلار تۆت يىل مۇددەتتە.

خاقانىنىڭ پەرھادنى ئوردىغا باشلىشى

مۇلكى ئارا ئېيتتى:
— ئىش پۈتتى تامام،
ئوردا ئىچى تەل، بولدى سەرەمجان.

بېرىپ بەزمىلەر قىلىڭ ئازادە،
تاماشا قىلسۇن پەرھاد شاھزادە.

يۈرىلەر خاقان پەرھادنى ئېلىپ،
تاماشا قىلدى ئوردىغا كىلىپ.

بارچە ئەمىرلەر قىلدى مۇبارەك،
گويا ئەملگە ئاشقاندەك تىلەك.

كەلتۈرۈلدىلەر شىرمەل كاۋابى،
يەنى خوتەنىڭ كەۋسەر شارابى.

سازچی، كېنىزەك، ساقى، خىزمەتچى،
غەزەلخانلىرى، گەپچى، ئۇلپەتچى.

ئۆتتى قىرىق كۈن كەيپى ـ ساپادا،
ياڭرىدى مەرغۇل، نەغمە ھاۋادا.

ياقمىدى بۇلار پەرھاد كۆڭلىگە،
سالمىدى نەزەر بۇ خىل سەيلىگە.

ئىشرەتخورلۇقتىن يەتكەندەك زەرەر،
دېدى كۆڭلىدە: «ھەزەر مىڭ ھەزەر.»

سەن ھەم ئىمشېھىت سالما نەزەرىڭ،
مەغرۇرلۇق بىلەن بەرمە زەپەرىڭ.

پەرھادنىڭ غەزىلى

ئاھ!... كىم دەردىمگە تېپىلماس دەرمان،
ئورنىدى قەلبىمگە مىڭ تۈرلۈك ئارمان.

سەيرى ئېتىپ تۆت ئوردا ھەممە قەسىرنى،
كۆرگەندە غەم يۈتۈپ قاينىدى ۋۇجۇدان.

تەلىيىم، ئىقبالىم شادلىقى ئۈچۈن،
ئېزىز ئاتام بۇ يەردە قىلدىلەر مېھمان.

مېنى دەپ بۇلارنى قىلغاندۇر پۇخرا،
كىملەر ئازاپ تارتقان بولۇپ سەرگەردان؟!

مەندەك بىر بىتەلەي پەرزەندى ئۇچۇن،
مۇشەققەت چەككەندۇر ئاتىمنز خاقان.

سولغاندۇر غۇنچىدەك ئېچىلماي گۈلۈم،
يۈرەكتە دەردۇ غەم كۆڭلۈم پەرىشان.

دەردىمنىڭ داۋاسىن ئۆزۈم بىلمەيمەن،
بارمۇ يا ژۇجۇد، جىسمىمدا نۇقسان.

كەتكەندۇر بۇلارغا كۈچ بىلەن مېھنەت،
سەرپ بولغاندۇر تېخى خەزىنە ـ ھەمیان.

كاشكى بۇ دەرد ـ ئەلەم ئۆزۈم ئىلە كەتسە،
ئاتا ـ ئانام كۆڭلى بولمىسا گىريان.

سەتەمكار پەلەكتىن، چەرخى دەۋراندىن،
بولغۇم بار مېڭ بىزار ھەم تەركى جاھان.

«پەرھاد» دەپ ئىسمىم بار پەريانتۇر ئىشىم،
ئىزتىراپتىن تىنچماس قەلبىم بۇ زامان.

خاقاننىڭ ئۆز خەزىنىسىنى پەرھادقا كۆرسەتكىنى

باشلىدى خاقان ئوغلى پەرھادنى،
كۆرسەتمەك ئۇچۇن بۇ تىلسىماتنى.

بار ئىدى بۇ يەردە قىرىق ھوجىرا،
ئونتۇز توققۇزنى قىلدى تاماشا.

بىرىدە كۆمۈش، بىرىدە ئالتۇن،
بىرىدە تىللا چاچاتتى يالقۇن.

لەئىل، جاۋاھىر، ياقۇت ۋە ئۇنچە،
مەرۋايىت گۆھەر كۆپ ئىدى شۇنچە.

تەخمىن ئەيلىدى بۇنى ھېسابسىز،
پۈخرا ئىلكىدىن يىغقان ئىنسابسىز.

بۇنىڭدىنمۇ خۇش بولمىدى دىلى،
ياشنىمىدى ھېچ سارغايغان گۈلى.

تېخى ئەلمى ھەددىدىن ئاشتى،
ئاتەش غەزىپى ئۆرلىدى ـ تاشتى.

قورال ـ ياراقنى كۆردى ئارىلاپ،
ئالدى بىر دانە ئوق ـ يانى تاللاپ.

يەنە بىر سەنگى پالاخمانىنى ھەم،
ئېلىپ ئوق ـ ياغا قىلدىلەر ھەمدەم.

بۇنىڭدىن ئازراق سۆيۈندى دىلى،
چۈنكى چىڭ ئىدى بىلەك ھەم بېلى.

مۇداپىئەگە ياراق چاغلىدى،
جانۇ ـ دىلىنى مەھكەم باغلىدى.

ئۆگەندى قورال ئىشلىتىش يولىن،
بىر نەچچە ئېتىپ كۆندۈردى قولىن.

يەنە سەيرىنى قىلدىلەر داۋام،
ھەر كىمگە قىلىپ لايىق ئېھترام.

پەرھادنىڭ ۋەھشى ئەجدىھا بىلەن جەڭ قىلىشى

خەزىنە ئىچرە كونا بىر ساندۇق،
تۇرۇپتۇ ئانچە ئېتىبارى يوق.

پەرھاد نەزىرى چۈشتى بىناگاھ،
ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ دېدى بىردىن: «ئاھ!...»

— نېمە بار بۇنىڭدا نە يەڭلىغ ساندۇق،
ئېچىڭلا بۇنى مەن كۆرەي تولۇق.

دېدى ئوغلىغا كۆز سېلىپ خاقان؛
— كۆز نۇرۇم بالام بولما پەرىشان.

سىز بۇ ئەرزىمەس ئارزۇدىن كېچىڭ،
تېخى ئىش تولا ئىچكىرى كىرىڭ.

پەرھاد دېدى:
— ئەي مېھرىبان ئاتا!...
بۇ تىلىكىمنى ئويلىماڭ خاتا.

ساندۇق سىرىنى بىلمىسەم بۇئان،
باسمايمەن قەدەم ھېچقانداق سېيان.

خاقان دېدى:
— ئەي بەختلىك ئوغلۇم،
ساندۇق سىرىنى قىلاي مەن مەلۇم.

ئىسكەندەردىن قالغان بۇ ھېكمەت،
بۇنى ئېچىشقا قىلمىڭىز جۇرئەت.

بېكىتكەندىن تا بۇ دەمگىچە ھەم،
ئاچمىغان بۇنى ھېچقانداق ئادەم.

پەرىلەر بۇڭا مۇسەخخەر ئىمىش،
شەيتانلار ئاڭا مۇزەپپەر ئىمىش.

ئەمىر قىلمىسا سۇلايمان ئەگەر،
جىنلەردىن يېتەر ھىزلەرگە خەتەر.

ئاڭلىشىمىزچە بۇنىڭدا غايەت،
خەتەر بار ئىكەن ئاچساق نىھايەت.

ئۇلۇغ بوۋامدىن ۋەسىيەتمۇ شول،
قىلمىڭىز مېنى بۇ ھەقتە مولۇل.

كۆنمىدى يەنە بۇ سۆزگە پەرھاد:
— قىلغاندۇر بۇنى بىر ئادىمىزات.

ئادەم قىلغاننى قىلالمايمىزمۇ؟!
ئۇنىڭ سىرىنى بىلەلمەيمىزمۇ؟!

ئىنسان قىلغاننى قىلىدۇ ئىنسان،
چارە - تەدبىردىن تېپىلۇر ئىمكان.

— تۇر خەزىنچى! ئاچقۇچىڭ قېنى؟!
باھانە قىلماي ئاچ بۇ قۇلۇپنى!

ئاقۇمەت خاقان ئوغلى ئالدىدا،
سۆزدە يېڭىلىپ قالدى دالدىدا.

دىدىلەر خاقان:
— ئىرادە ـ تەقدىر،
نە بولسا بولسۇن، ئاچايلى ھازىر.

ئاچماسقا بۇنى قالمىدى چارە،
بۆلۈندى كۆڭلۈم نەچچە مىڭ پارە.

ئىلاھى قۇدرەت قىلسا ئىنايەت،
قۇنقۇزار بىزنى بۇندىن سالامەت.

ئۇشبۇ سۆز بىلەن ساندۇقنى ئاچتى،
چىقىپ ئەجدىھار بۇندا ئوت چاچتى.

يەنى بالايى ئېزىم ئىكەن — بۇ،
پەرھاد ئالدىغا كەلدى روبىرو.

ھەممەيلەن قاچتى بۇ ماجىرادىن،
ساندۇقتىن چىققان بالا ـ قازادىن.

باشلىنىپ قالدى ئەجدىھار بىلەن جەڭ،
گاھى ئەيمىنىپ گاھى كەلدى تەڭ.

پەرھادتا قورال ـ يالغۇزلا خەنجەر،
ئوت چاچار ئاغزىدىن تۇرخۇندەك ئەژدەر.

گۆكسىمپ ئۆرلەپ بۇلۇتتىن ئاشار،
زەھەرلىك يالقۇن قاينىپ ھەم تاشار.

بىر قولدا قالقان بىر قولدا خەنجەر،
پەرھاد شۇ تاپتا شىركەبى قەيسەر.

غەزەپتىن تاغدەك بولسا ئەجدىھا،
ھېچ غەم يېمەيتتى پەرھاد بىباھا.

ئەجدىھارغا پەرھاد ئوقتەك ئېتىلدى،
خەنجەرنى سالدى، ياۋۇزنى تىلدى.

ئۇ، ئەجدىھارنى قىلدى ئۈچ پارە،
يوق ئىدى بۇندىن باشقا بىر چارە.

دۇنيانى يۇتقان ياۋا قەھرىمان،
پەرھاد ئالدىدا قالمىدى ئامان.

پەرھادنىڭ جاھانناما ئەينىكىدە شېرىننى كۆرۈپ ئاشىق بولغىنى

بىسىقتۇرۇپ ئۇنى ساندۇققا باقتى،
«جاھاننامانا» غا باغرىنى ياقتى.

بۇ خىل ئەينەككە باقسا ھەر ئىنسان،
ئىستىقبالىنى كۆرەر بىگۇمان.

قالغان ئۆمرىدە نە ئىش ئىشلەيدۇ،
يازدا قەيەردە، نەدە قىشلايدۇ.

قەيەردە راھەت، نەدە مۇشەققەت،
كاجمۇ تەلىيى ياكى سائادەت.

كىم بىلەن ئويناپ كىم بىلەن كۈلەر،
قەيەردە ياشاپ، قەيەردە ئۆلەر.

قايسى كىشى دوست ۋە قايسىسى دۇشمەن،
كىملەردۇ ياربىڭ ۋە ياكى ئۆچمەن.

يەنى بۇ ئەينەك ھېچ ئالا قويماي،
كۆرسىتەر بۇنى پەقەت يوشۇرماي.

ئۇشبۇ ئەينەككە پەرھادمۇ قاراپ،
كۆردى دۇنيانى بىر ـ بىر ئارىلاپ.

بىستۇن تېغىمۇ كۆرۈندى شۇ دەم،
ئىشلەپ تۇرۇپتۇ نەچچە مىڭ ئادەم.

تاشلىدى نەزەر خەلقتە بىردىن،
بىناگاھ ئۇندا كۆرۈندى شېرىن.

يەنى شېرىننى كۆرۈپلا پەرھاد،
ۋىسال ئىشقىدا چەكتى مىڭ پەرياد.

پىراق دەردىدە دېمى سىقىلدى،
ئاقۇۋەت بىھۇش بولۇپ يېقىلدى.

نىمشېھىتقا ھەم يار بولۇپ پەلەك،
«جاھانىنەما» دىن بەرگەيدى دېرەك.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

جامالىڭنى بىر كۆرۈپ قۇدرەت ئىچىدە،
قالدىم مەن مىڭ تۈمەن ھەسرەت ئىچىدە،
قەلبىمنى كۆيدۈرگەن ئۆزۈڭ ئىكەنسەن،
بەك يىراقتا پەردەئى ئىسمەت ئىچىدە.

ئاسمان پەلەك تاغ كۆردۈم ئەينەككە قاراپ،
تاغ قازماقتا نەچچە مىڭ ئادەم ھاسىراپ،
پۈركەنچىدە قىز كۆردۈم رومالدىن ماراپ،
خانزادىدەك سەلتەنەت، ئىززەت ئىچىدە.

بىر ئوت چىقتى كۆكسىدىن تۇتاشتى ماڭا،
ئەقىل - ھوشتىن ئايرىلىپ باقتىم مەن ئاڭا،
يېتەرمەنمۇ بىلمىدىم ۋەسلىگە تاڭا؟!...
يوق ئول پەرى رەھنماھىم شۇ پەيت ئىچىدە.

قانداق ھۈرۈمنى يەنە كۆرەرمەن،
كۆرەلمىسەم بۇ ئوتتا ئاخىر ئۆلەرمەن،
بېرىپ مەھشەر يېرىدە ئۇنى سورارمەن،
«كۆرگەن بارمۇ بۇگۈن؟!» دەپ ئەرسات ئىچىدە.

ئول كۆرۈنگەن ماڭا تاغ ئەمەس بالادۇر،
ئىزلەپ يۈرۈپ بۇ جىسمىم شۇندا قالادۇر،
ئاي يۈزلۈكنى كۆرەلمەي گۈلۈم سۈلادۇر،
مەجرۇھ تېنىم قالدۇ، زۇلمەت ئىچىدە.

پەرھاد دەردىگە ئىلاج قىلىشتا مۇنەججىملەر پەرھادنىڭ دەريا ساياھىتىگە ۋە توققۇز بۇلاققا بېرىشقا مەسلىھەت بېرىشى

ئىزلەپ ئوغلىغا خاقان بىر ئىلاج،
مۇنەججىملەرگە چۈشتى ئېھتىياج.

قۇرئى ئەندازلەر مەسلىھەتلىشىپ،
مۇنەججىم، تىيىپ چارە ئىزلىشىپ.

— ساياھەت قىلسۇن! كېمىدە، — دېدى،
— چارە يوق بىلەك نېمىدە، — دېدى.

— بارسۇن يول يۈرۈپ شىمالىي تاغقا،
تاغنىڭ ئىچىدە توققۇز بۇلاققا.

ساقىيار ئۇندا بولسا گەر دەردمەند،
بەلكى ئىشقىغا روھى بولسا بەند.

بەكمۇ يېقىملىق تازا ساپ ھاۋا،
تۈرلۈك ساقايماس دەردلەرگە دەۋا.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

پەلەكتىن بىر سادا كەلدى؛
«دىلىم ئىشقىدا كۆيگەي!» دەپ،
«كۆرۈشمەك ئارزۇسىدا،
غەمۇ - مېھنەتكە چۆمگەي!» دەپ.

پىراقىدا دىلىم غەملىك،
كۆزلىرىم نەملىك،
مەن ئىزلەپ دەردگە ھەمدەملىك،
ئەلەمنى جاندىن ئالغاي! — دەپ.

تاپالماي دەردىمە چارە،
يۈرەكسم بولدى مىڭ پارە،
سۈبھى - شام غەم بىلەن زارە،
بۇ بىر تىلسىمنى ئاچقاي! — دەپ.

كېچىپ مەن كارۇ - بارىمدىن،
چىقىپ كەتسەم دىيارىمدىن،
تىلەيمەن بىرۇ - بارىمدىن،
ۋىسالى سۈبھى بولغاي! — دەپ.

كۆزىمدىن ياش تۆكەر پەرھاد،
كېچە - كۈندۈز قىلار پەريات،
جاپا ئەيلەر پەلەك بىداد،
پىراقتا جاننى بەرگەي! دەپ.

× ×

نۇرغۇن كېمىلەر ياسالتتى خاقان،
دەريا سەيلىسى قىلىشقا ھامان.

سايا‌ھەت ئۈچۈن دەريا‌غا چۈشتى،
تاماشا قىلىپ سۈدا يۈرۈشتى.

قازارا بىر كۈن قوزغۇلۇپ شامال،
خاقان كۆڭلىنى ئەيلىدى مالال.

بارغانچه كۆچلۈك بولدىلەر بوران،
داۋالغۇپ كېمە يۈرەتتى ھەريان.

دەريا ئۈستىنى باستىلار تۈمان،
كېمىلەرنىمۇ سىلكىپ شۇ زامان.

بەزى كېمىنى بىرىگە ئۇرۇپ،
ھالاكمۇ قىلدى تېخى سۈندۈرۈپ.

نامەلۇم ياقتا بەزىسى كەتتى،
بەزىسى سۇغا غەرق بولۇپ چۆكتى.

ئاتا ـ بالىغا بولۇپ قىيامەت،
ئايرىلىشتىلەر ئەيلەپ نادامەت.

پەرھاد قالدى بىر تەختى پارچە،
ئاھۇ ـ زار قىلىپ شېرىن دەردىدە.

يېنىدا ئوق ـ ياسى قالغان ئىدى،
يېمەك ئىچمىكى يوقالغان ئىدى.

پىراق دەردىدىن دېمى سىقىلدى،
ئاقىۋەت ھوشسىز بولۇپ يىقىلدى.

نىمشېھىت سېنى بوغسىمۇ پىراق،
بىھۇش بولۇشنى تاشلىغىن يىراق.

خاقانىڭ غەزىلى:

ئاھ!... تەلەي نەقىلاي خانۇ - سۇلتانىم بالام،
تەختى - تاجىم ئىگىسى دەردىمگە دەرمانىم بالام،
لەشكىرىم سەرداری بولغان باتۇرۇم جانىم بالام،
كەتتىڭىز قايسى تەرەپكە گۆھەری كانىم بالام.

سىزدىن ئۆزگە ئەي بالام مېھرىبانىم بارمىدى؟!
تېنىم ئىچرە سىزدىن ئۆزگە يەنە جانىم بارمىدى؟!
بۇ دۇنيادا سىزدىن بۆلەك سەرۇی راۋانىم بارمىدى،
يالغۇزۇم كۆز روشنىم ماھى تابانىم بالام.

بۇ نى ھېكمەتتۇر، جۇدا بولدۇم جامالىڭ شەمئىدىن،
ئايرىلىپ قالدىم سېنىڭدەك نەۋ باھارىم ۋەسلىدىن،
ماڭا بولغايمۇ ئاسانلىق بۇ پەلەكنىڭ قەستىدىن،
ۋاريسىم مەرت باتۇرۇم تەختىمگە سۇلتانىم بالام.

سېنى دەپ چىققان ئىدىم شەھىری خوتەن پايتەختىدىن،
تاپقىلى بولغايمۇ ئىزلەپ ئۇشبۇ دەريا قەھرىدىن،
ئايرىدىڭ مېنى ئەجەپ خوۋلۇق - ئامانلىق بەختىدىن،
ئەي مېنىڭ ئارامى جانىم لالە - رەيھانىم بالام.

ئاختۇرۇپ دەريا ئىچىدىن سېنى مەن قايدىن تاپاي،
تاپمىسام دەريا ئىچىدىن ئەمدى مەن قانداق ياناي،
ھەمدە خاقانلىق تەختىنى كىملەرگە مىراس قالدۇراي،
ناتۇۋانىم، پاسىبانىم، شاھزادە خاقانىم بالام.

پەرھادنىڭ شاپۇرغا يولۇقىشى ۋە دوست بولۇشۇپ شەھرىيارغا بېرىشى

دەريا ئىچىدە ئاقتى ناگمھان،
يولۇقتى يات كېمە بىر زامان.

بۇ يات كېمىدە بار ئىكەن تامام،
تىجارەت ئۈچۈن يۈرگەن خاسۇ ـ ئام.

كۆرۈپ بۇ يەڭلىغ پەرھادنى ئۇلار،
دېدى:
ـ ئۆلگەنمۇ ـ ياكى جېنى بار؟!

«ھايات ئىكەن» دەپ قىلىشتى خىيال،
ئۆز كېمىسىگە ئېلىشتى دەرھال.

بار ئىدى شاپۇر ئاتلىق بىر يىگىت،
پەرھادنى كۆرۈپ دېدى: «ئاھ!... ئېسىت!»

پەرھادقا تېزدىن دورىلار قىلىپ،
رەھمى ـ شەپقەتلىك چارىلەر قىلىپ.

ساقايتتى شۇندا جاراھەتىنى،
كۆرسىتىپ پۈتۈن ساداقىتىنى.

پەرھاد ئۇلارنىڭ قىلدى ھۇرمىتىن،
پەسىھ تىل بىلەن ئېيتتى رەھمىتىن.

ماڭدى نەچچە كۈن دەريا ئىچىدە،
قاراقچى كەلدى پىنھان كېمىدە.

سودىگەرلەرگە ھۆجۇم باشلىدى،
بىچارىلەرنىڭ كۆزىن ياشلىدى.

رەھىم قىلماستىن قاراقچى مەككار،
شىشەنىپتىدىن ئوتلار چاقنىتار.

مەغرۇرلۇق بىلەن كۆلۈشەر ئىدى،
«نەق ئولجا تاپتۇق!» دېيىشەر ئىدى.

ئۇلار ژارقىراپ: «قېنى سودىگەر،
جان كىرەك بولسا پۇل - مالىڭنى بەر!...»

بۇلارمۇ رازى بولۇپ تەقدىرگە،
كىرىشەلمىدى چارە تەدبىرگە.

ھاياتتىن ھەممە ئۈمىدىن ئۈزۈپ،
تەسلىم بولۇشنى تۇردى بىلدۈرۈپ.

ئۇشبۇ ئەھۋالنى كۆرۈپلا پەرھاد،
جەڭگە يەڭ تۇردى گويا كى شىرزاد.

«بۇ قانداق دۇشمەن ۋە قانداق جاللات،
ناھەق قان تۆكەر كىرىپ بۇندا چاتى؟!»

چاققانلىق بىلەن ئوق - يانى ئىلىپ،
قاراقچىلارنى ھەسرەتكە سېلىپ.

قاراقچىلاردىن سەككىز ئوننىنى،
ئۆتىپ يىقىتتى ھەم بىر چوڭىنى.

قاچتى قالغىنى ئوڭ ھەم سول بىلەن،
ۋە بەزىلىرى ئوتتۇرا يول بىلەن.

پەرھادنىڭ ئوقى خاتاغا كەتمەي،
قالمىدى پەقەت دۈشمەنگە يەتمەي.

بۇ كەڭ جاھاننى قىلىپ ئاڭا تار،
قاراقچىلارنى قىلدى تار ـ مار.

بۇ سودىگەرلەر ئامان تېپىشتى،
كېلىپ پەرھادقا تەزىم قىلىشتى.

— كېمىمىزدە سەن بولمىساڭ ئەگەر،
نابۇت بولاتتۇق! — دېدى سودىگەر.

— تىرىك قالدۇق بىز ھمايىتىڭدە،
ئەمدى بىز سېنىڭ ئىتائىتىڭدە.

سەن بىر ئەسلىدە سۇلتانزادىسەن،
سەئىد يۈلتۇزلۇق بىر ئازادىسەن.

ئېيتقىن رۇستەمنىڭ ئەۋلادىمۇ سەن؟!
ۋە ياكى باتۇر پالۋانزادىمۇ سەن؟!

ئەجەپ مۇلايىم ئەخلاقىڭ سېنىڭ،
بىزگە نامەلۇم ئەھۋالىڭ سېنىڭ.

سۆزلىرىڭ شېرىن، چىرايىڭ ئوچۇق،
چۈشكەن دىلىڭدىن يۇزۇڭگە يورۇق.

چۈمۈله سىنىڭ ئەپتىڭگە قاراپ،
ئايىغىڭدا قالسا چەكمەيدۇ ئازاپ.

پەرھاد ئاڭلىدى ئۇلار سۆزىنى،
خىجىللىقىدىن تەر باستى يۈزىنى.

دېدى:
— ئاتىلار مەن بىچارە بەس،
بۇنچە ماختاشقا مەن لايىق ئەمەس.

مەن بىر مۇساپىر يالغۇز بىناۋا،
كۆڭلۈم پەرىشان دەردىم بىداۋا.

قايسى گۈلشەننىڭ گۈلى ئىكەنىنى،
ئىشقى پىراقتا بۇلبۇل ئىكەنىنى.

ھېچبىر سىرىنى ئېيتمىدى پەقەت،
ئەسلى ـ نەسلىدىن چەكمىدى ھەسرەت.

نەچچە كۈن يۈردى كېمە ئىچىدە،
توختىمايى ئەسلا كۈندۈز ـ كېچىدە.

كېمىمۇ بىرىپ قىرغاققا يەتتى،
تىجارەتچىلەر ھەر ياققا كەتتى.

يالغۇزلا شاپۇر قالدى ئايرىلىپ،
پەرھاد قېشىدىن كەتمەي قايرىلىپ.

دېدى:
— مەن سادىق يولدىشىڭ بولاي!
تۇر دېسەڭ تۇراي، ئۆل دېسەڭ ئۆلەي!

ئۆيدە خادىمىڭ، يولدا ھەمراھىڭ،
بولاي ھەممە ۋاق دەردكە دەرمانىڭ.

ئۆز دىنىمنىڭ ھۆرمىتى ساڭا،
قەسەمياد قىلاي ئىشەنگىن ماڭا.

سايامەت قىلىپ كۆپ يەرنى كۆرگەن،
بىر ئەر يىگىتمەن كۆپنى كۆچۈرگەن.

ئاسمانغا چىقماق بولسا تىلەكىڭ،
ھازىر قىلۇرمەن بارلىق كېرەكىڭ.

جۇشقۇنلار يۈرەك، قاندۇراي تىلەك،
ۋۇجۇدۇمدا يوق دوستلۇقتىن بىلەك.

بولسا دىلىڭدا سۆيگىدىن ئەسەر،
ئاتەش نەپەسىم ئۆنى ھەم كېسەر.

پەرھاد ۋە شاپۇر جانۇ ـ دىل بىلەن،
دوست بولۇشتىلەر چىن ئەقىل بىلەن.

پەرھادمۇ ئېيتتى ئىشتىكىنىنى،
«جاھانىمما» دا كۆرۈنگىنىنى.

شابۇر دېدى:
ئۇ، شەھرىيار يېرى،
بىلەمسىز دوستۇم بۇندىن بەك نېرى.

مېھنىبانۇدا ئۇنىڭ خانلىقى،
تىلىكى دۆلەت ئاۋادانلىقى.

چۆل تاغنى كېسىپ چىقىرىپ ئېرىق،
شەھرىيار يېرىن قىلىشتۇر تېرىق.

چۈنكى بۇ جايدا بەكمۇ نۇرغۇن بوز،
بىكارلا يانقان ئېچىلماي ھۇنۇز.

ھوسۇل بېرىشكە ياراشلىق ئىدى،
پەقەت سۇغىلا قاراشلىق ئىدى.

تاغنىڭ ئارقىسى گويا بىر دېڭىز،
ئالدىدا سۇدىن يوق ئىدى بىر ئىز.

باي دىيارنىڭ ئورنىنى بۇرۇن،
پايانسىز سۇلەر قىلىشقان ئورۇن.

چۈنكى مۇزاتنى توسايتتى چۆل تاغ،
قانمىغان سۇغا شېرىن تۇرغان باغ.

تەپچىرەپ تاغدىن سىرغىپ ئۆتكەن سۇ،
تاغنىڭ ئۇستىگە چۈشكەندەك قىراۋ.

دەپتى بولمايتتى سۇ تەشنالىقى،
هورغا باغلانسا ئاشنالىقى.

مېهنىنبانۇ شۇڭا چىقاردى پەرمان،
ئىشلەيدۇ خەلق بۇ تاغدا هامان.

لېكىن بۇ ئىشلەش هەممىسى بىكار،
چۈنكى ئۇ تاغقا قىلمايدۇ تىغ كار.

قىرالچە[1]نىڭ بارلىق پەرمانى،
ئىچىدىكى شەرت دەرتكە دەرمانى.

تاغنى كىم كېسىپ كەلتۈرسىلەر سۇ،
شەرىنغا كۆيۈ بولغۇسىدۇر ئۇ.

يەنى ئۇ شەرىن سىڭلىسى ئۇنىڭ،
ئېھتىمال تىلىكىڭ شۇدۇر هەم سېنىڭ.

قۇتلۇق ئوردىدۇر ئولتۇراق جايى،
دۇرى مەر مەردىن تەختى - سارايى.

قۇدرەت ئىلاهى قىلسا ئىنايەت،
ئۇشبۇ تىلەكىڭ بولۇر ئىجابەت.

دېدى، پەرهادنى باشلىدى شۇيان،
باردى يول يۈرۈپ بىر نەچچە زامان.

---

① قىرال — پادىشاه، قىرالچە - ئايال پادىشاه

پەرھاد پەريادى ھەددىدىن ئاشتى،
شىرىنگە كېلىپ ئاخىر تۇتاشتى.

قېنى نەمشىھەت سېنىڭ پەريادىڭ؟!
قايسى شىرىنغا باغلاندى يادىڭ؟!

شىرىن

مېھنىبانۇدۇر شەھرىيار شاھى،
بار ئىدى ئۇنىڭ شىرىن دەپ ماھى.

بۇ مەلىكىلەر بىر تۇغقان ئىدى،
ئەزەلدىن بەختكە يولۇققان ئىدى.

مېھنىبانۇغا مىراس ئىدى شاھ،
ئىشقىدىن شىرىن چېكەردىلەر ئاھ!...

ئىسمى ـ جىسمىغا چىرايلىق ياققان،
بەخت ـ تەلەي ھەم ئۇنىڭ كۆزدە باققان.

خالىغان چاغدا ئېچىلار گۈلدەك،
پەسىھ سۆزىدە خۇددى بۇلبۇلدەك.

ئەركە ئۆستۈرگەن مەسئۇد تەخت ئۈنى،
قىزغىنىپ باققان ئەركىن بەخت ئۈنى.

نەپىس كىيىمگە بولمايتتى مەغرۇر،
شانۇ ـ شەۋكەتكە كۆلمەيتتى مەسرۇر.

ئالدىيالمايتتى يىپەك تاۋارلار،
سولدۇرالمايتتى غەملىك ناۋالار.

ئەيشى - ساپاغا بېرىلگەن ئەمەس،
جەمشىت تەختىگە ئېگىلگەن ئەمەس.

رۇستەمدەكلەرنى پەسەنت قىلمايتتى،
شاھى ئىراننى كۆزگە ئىلمايتتى.

ئۇ بىر ئاھۇ كىم شىكار بولمىغان،
ئۆزىنى قۇشقا ھەم ئالدۇرمىغان.

غۇنچە سۇرەتلىك ئول پەرى - پەيكەر،
قېشى كامانىدۇر كىرپىكى خەنجەر.

چىشى دۇردانە، شەھلادۇر كۆزى،
لىۋى دۇرلالە، ئانارىدۇر يۈزى.

ئوچۇق پېشانە، چاچلىرى سىيا،
تەختى شاھانە يۇرتلىرى كۇچا.

شەھرىن تۇغۇلغان كۇندىن ئىلگىرى،
ماختىنار ئىكەن جەننەت ھۇرلىرى.

دۇنياغا شەھرىن كۆز ئاچقان كۇنى،
«تەۋەررۇك» دەپتۇ ھەممىسى ئۇنى.

تەبرىكلەشكە «بارماي» دەپ قۇرۇق،
ھەسەن - ھۇسەننى يوللاپتۇ ئۇپۇق.

قىلار لېنتا دەپ چېچىغا ئۇنى،
ماختىنىپتۇ ئۇ، بارچىغا بۇنى.

ئەرزىمەپتۇ ئۇ پەرى چەھرىگە،
تاشلاپتۇ ئۇنى ئاسمان قەھرىگە.

شۇنىڭغا ئۇيۇق بولۇپ بەك خىجىل،
رەڭ ئاپتۇ سېرىق، گاھىدا قىزىل.

بوينىغا تىزىپ قىلسۇن، دەپ مارجان،
تەقدىم قىلىپتۇ يۇلتۇزنى ئاسمان.

قوبۇل بولمىغاچ ھېچبىر يۇلتۇزى،
چىقماپتۇ شۇندىن بۇيان كۈندۈزى.

خىجىللىق يېتىپ ھۆسنىدىن كۈنگە،
توختىيالماستىن كېتىپتۇ تۇنگە.

پەرى قىزلىرى ئۈيۈلۈپ شۇڭان،
ئەلنىڭ كۆزىدىن بولۇپتۇ پىنھان.

قېشىغا قەلەم ھەم سەپەر ئىدى،
جامالىدىن ئاي بەھرىۋەر ئىدى.

سوئال قويۇپتۇ شېرىنگە ئۇ ئاي،
دەپتۇ:
— كىم زىبا، كىم گۈزەل چىراي؟!

شېرىن دەپتۇ:
— سەن يۇز - كۆزۈڭگە باق!
نېچۈن بىر يەر كۆك، بىر يېرىڭ ئاپئاق؟!

تەڭ كېلەلمەستىن شېرىن يۇزىگە،
خىجالەت بوپتۇ ئېيتقان سۆزىگە.

ئاي قىلىپ شۇڭا يۇزىگە گىرىم،
بولۇپتۇ پۈتۈن بەزىدە يېرىم.

خوتەن مۇلكىدىن پەرھادتەك شۇڭقار،
كېلىپ ئۇ قىزغا بولۇپتۇ شىكار.

× ×

پەرھاد چۆل تاغقا قويدىلەر قەدەم،
گۈل چەكتى تاشقا قولدا تېغ - قەلەم.

تاغلارنى ئويدى رەسىم سىزدى ھەم،
كۆچۈرۈپ دىلدا ئىشقى دەرد - ئەلەم.

ئۇنىڭ كۆڭلىدە بىر سۆيگۈ زاھىر،
تاغنى كېسىشكە قوللىرى ماھىر.

غەيرىتىگە ئەل بولدى ھەيران،
كۆيدى شېرىنمۇ ھەم غايىبانە.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

نىگارىم، ساڭا دىل پەريات ئەپغانىم ئەسەر بەرمەس،
ماڭا بادى سابا ئول سەرۋەرى گۈل روھىدىن خەۋەر بەرمەس.

ئېچىلماس غۇنچە بەختىم كۆرمىسەم ئول راۋانىم مەن،
چېچەكلەر ئاتسىمۇ غۇنچە شاخ - ياپراقلار ئەسەر بەرمەس.

دۇتار بولدى ئېلىپ قەددىم سېنىڭ ئىشقىڭدا ئەي دىلبەر،
بۇ تاغدا مەدىكار بولمىغىچە ھېچ نەرسە نەزەر بەرمەس.

ئۆزۈم شاھزادەخان ئەردىم، ئىلىمدە مۇتىۋەر ئەردىم،
مۇشەققەت چەكمىگۈچە ھېچقانداق يەر شېكەر بەرمەس.

ئاققۇزدۇم كۆزدىن يېشىمنى، يەتكۈزدۇم كۆككە ئاھىمنى،
ئەگەر بەرمىسە مۇرادىمنى، بۇ تەن جانىمغا يەر بەرمەس.

مېنىڭ تاش كەسكىنىم خۇددى قىزىلچا تەرگىنىم ئوخشاش،
قۇلى تاش كەسمىگۈچە خوجايىن ئەسلا كەمەر بەرمەس.

دىلىڭنىڭ رەنجىدىن ھەرگىز شىكايەت قىلما ئەي پەرھاد،
سېنىڭ ئىشىڭ ئەرزىمىگۈچە ئۇستازىڭ ھۇنەر بەرمەس.

پەرھادنىڭ چۆل تاغنى كېسىشى

— تاغنى مەن كېسىپ ئاچاي سۇ! — دېدى،
— خەلقتىن جاپا ئازايسۇن! — دېدى.

بۇ زور خۇشخەۋەر شېرىنغا يەتتى،
ھاشارچىلاردىن غەم ـ ئەلەم كەتتى.

تاغنى كېسىشكە كىرىشتى پەرھاد،
تاغۇ ـ تاشلاردىن چىقاردى پەريات.

ئىشقىنىڭ بۇ بىر چىن ئىپادىسى،
بەلكى پەرھادنىڭ ئەقلى چارىسى.

بەلكى شېرىننىڭ ئەسلى غايىسى،
ياكى تەقدىرنىڭ كۇچ ـ ئىرادىسى.

شېرىننىڭ غەزىلى:

ئۇزۇن زاماندىن سۇسىز بۇ تۇپراق،
كۆكەرتىش قىيىن بەرگىدىن ياپراق.

سۇ كەلتۈرۈشتە ئۆتكەن سۇلتانلار،
مۇشەققەت تارتىپ ئاجىز قالغانلار.

تىلەپ مەن ھەقتىن يۇرت ئاۋاتلىقى،
ئىشلەتتىم بۇندا دۆلەت خانلىقى.

ئۇچ يىلدۇر ئىشلەپ تالغانتى خەلق،
يۇرتلاردا ئېغىر بولغانتى سېلىق.

ئاھ!... بۇگۈن تەڭرى بەرمىش تىلەكنى،
كەلتۈرگەنمىش بىر كۆچلۈك بىلەكنى.

سایاهەت قىلىپ بۇندا كەلگەنمىش،
ئۆز خاھىشىچە تاشلار قازغانمىش.

مەيۈس قەلبىمنى «قويماي!» دەپ غەمدە،
ئۇچ يىللىق ئىشنى قىلمىش بىرەمدە.

قانداق باھادىر، قانداق قەھرىمان؟!
كۆرسەم ئىنايەت قىلسام بۇ زامان.

بۇ يۈرتقا شەكسىز كېلۈر سائادەت،
شېرىن تىلىكى بولسا ئىجاۋەت.

پەرھاد ئىشتىپ شېرىن سۆزىنى،
پۈركىدى هايا ئۇنىڭ يۈزىنى.

× × ×

چىقتى پەرھادنى كۆرگىلى شېرىن،
كەلدى يېنىغا شىكاردىن كېيىن.

شامال پەردىنى ئالدى يۈزىدىن،
ئوتلار چاقنىدى پەرھاد كۆزىدىن.

دېدى ئۇ:
— ئەينەك ماڭا كۆرسەتكەن،
جېنىمنى ئېلىپ ئونقا سەكرەتكەن.

غۇربەتكە سېلىپ ئاۋارە قىلغان،
يۈرتۇمدىن ئايرىپ بىچارە قىلغان.

دەشتۇ ـ باياۋان، دەريا كەزدۇرگەن،
بېشىمغا تۇرلۈك بالا كەلتۈرگەن.

ئەسلى ـ نەسلىمدىن بىگانە قىلغان،
مۇلكىمدىن ئايرىپ دۇئانە قىلغان.

ھەممىنى قىلغان ئۆزى مانا شۇ،
ئەقلىمنى ئالغان كۆزى مانا شۇ!...

— دېدى يېقىلدى، ھوشىدىن كەتتى،
شېرىن پەرھادقا بۇلارنى ئېيتتى.

— ئەي شەمئى جامال ئادەمنى بىھۇش،
نە ئۈچۈن سېنىڭ پاك دىلىڭ مەيۇس.

باغرىڭ ئېزىلىپ، ئاغزىڭ قۇرۇپتۇ،
گۈلدەك چىرايىڭ دەردتىن سولۇپتۇ.

سۆزلە ماڭا سەن دەردۇ ـ ئەلىمىڭ،
دىلدا بارىنى ئېيتقىن نە غېمىڭ؟!

بەردىمۇ ساڭا بىگانە زەھەر؟!
سەۋەپ نېمەدۇر بەرگىن بىر خەۋەر!

جادۇگەر ساڭا سېھرى قىلدىمۇ؟!
ياكى ئەقلىڭگە ھىلى قىلدىمۇ؟!

بۇگۈن شېرىنگە بولدى خۇشلۇق يار،
خۇشاللىق ئىچىرە يۇرىكى ئوينار.

شېرىننىڭ غەزىلى:

ناتۇان سۆزلىگىن يۈرتۇ - دىيارىڭ قايسىدۇر؟!
مەملىكىتىڭ پادىشاھى ناملىرىڭ قايسىدۇر؟!

شاھىمۇ سەن، ئالىممۇ سەن، زاھىدمۇ سەن تالىپمۇ سەن،
بۇ جاھاننىڭ ئىشلىرىدىن كەسپى - كارىڭ قايسىدۇر؟!

يۈزلىرىڭ شاھزادىدەك، ئەمما ئۆزۈڭ ۋەيرانسەن،
سېنى كۆلپەتتىن خالاس ئەيلەر قارارىڭ قايسىدۇر؟!

نە سەۋەبتىن بۇ كەبى پېغان ئارا غەمخانىسەن؟!
سېنى غەم دەريالىغا سالغان نىگارىڭ قايسىدۇر؟!

قايسى گۈلشەننىڭ گۈلى، ئىشقى ئوتىدا يانىسەن،
سېنى بۇ كويلارغا سالغان دىل خۇمارىڭ قايسىدۇر.

× ×

پەرھاد ھالىنى ئەيلىدى بايان،
ئۇنىڭ كىملىكى بولدى ھەم ئايان.

شېرىن دېدى:

— ئەي بىگانە يىگىت،
دۇنيا يۈزىدە يىگانە يىگىت.

ئەجەپ مۇشەققەت ئىستەر ۋۇجۇدۇڭ،
تاغلارنى پارە ئەيلەر ئۇمۇدۇڭ.

ئوخشمايدۇرسەن ھېچبىر كىشىگە،
ئىشىك ئوخشىماس ئىنسان ئىشىگە.

مېنىڭ كۆڭلۈمنى خۇرسەن ئەيلىگىن،
يۈرتۈمنى باغۇ - چىمەن ئەيلىگىن.

قېنى سەن دىل ئەسا، ساندۇقىڭنى ئاچ،
يىگىت بېشىغا تىللا گۆھەر چاچ!

خىزمىتىڭ ھەققى بۇ تىللا ئەمەس،
قانچە خەزىنە بەرسەم ئەرزىمەس.

سەۋرى قامىتىڭ بىلەن باراۋەر،
ئايىغىڭغا مەن تۆكسەم ياقۇت - زەر.

قىلدى جۇرئىتىڭ قەلبىمنى شىكار،
قىلۇرمەن ساڭا جېنىمنى نىسار.

پەرھاد لاپ قىلىپ شېرىنغا باقتى،
ۋاپادىن دىلغا نۇر چىراغ ياقتى.

ئاتلاندى شۇئان تاغ كېسىش ئۈچۈن،
شېرىن كۆڭلىنى شاد ئېتىش ئۈچۈن.

كۆچلۈك زەرپ بىلەن ئۇردىلەر مېتىن،
لەرزىگە كەلدى ئاسمانۇ - زېمىن.

لاينى كەسكەندەك پەرھادنىڭ تىغى،
كەسكەندە تاغنى چىقتىلەر يېغى.

پۈتۈن خالايىق بۇ ئىشقا قاراپ،
پەرھاد قودرىتىن قىلدى ئېتىراپ.

بۇ مەيدان ئارا خالايىقمۇ ھەم،
كېلىپ پەرھادقا بولدىلەر ھەمدەم.

يازغىن نىمشېھىت تۇرمىغىن قاراپ،
ئەجداد ئەجرىنى سۆزلە ۋاراقىراپ.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

ئەرزىمنى ئېيتاي بادى ساباغا،
يەتكۈز سالامىم ئول ئاشناغا.

تارتتىم مۇشەققەت، چەكتىم رىيازەت،
ھالىمنى ئېيتقىن ئۇ، بۇزاپاغا.

بولغايمۇ ھاسىل، قازسام بۇ تاغنى،
يەتكۈزسەم ئاھىم ئەرشى ئەلاغا.

تاشلاپ دىيارىم، تەرك ئەيلىدىم تاج،
قويدۇم بېشىمنى بىر سەجدىگاغا.

ئوتۇڭدا كۆيسەم، كۆيۈڭدا ئۆلسەم،
تېخى كۆمۈلسەم تەھتە سىراغا.

سۆيگۈ نىگارىم، پەسلى باھارىم،
ئەندى قارارىم سەككىز سىراغا.

ئەي ھۆسنى شاھى، پەرھادنىڭ ئاھى،
كۆيۈڭدە ئۆرلەر، سۈبى ساماغا.

بەختىم قارادۇر، باغرىم يارادۇر،
ئەرزىم تولادۇر ئول رەھنماھغا.

ئىشقى يولىنى، غۇربەت چۆلىنى،
كېزىپ كېلىپمەن بۇ شەھرىيارغا.

ھۆسنى بازارى، قەلبىم شىكارى،
بولغۇم مازارى، بۇ كوھسارغا.

× × ×

پەرھاد تىرىشتى بىر نەچچە زامان،
ئاقىۋەت سۈنى ئەيلىدى راۋان.

ئېقىپتۇ ئەلنىڭ ئابى ھاياتى،
تۈگىمەس تەرىپ ـ تەۋسىپ سىپاتى.

قىرىق قەرىلىك شارقىراتما ھەم،
ئاجايىپ شاۋقۇن سېلىپتۇ بۇدەم.

كەسكەن يەردىن سۇ سىرغىپ ئۆتۈپتۇ،
نامىنى خەلق «كەپلەش» قويۇپتۇ.

كەلدى بىزگىچە شۇ نام يادىكار،
مەڭگۈگە ساقلا ئەي پەرۋەردىگار.

× × ×

بۇ ۋاقىت ئىچىدە شېرىن ژە پەرھاد،
ئىشقىدىن دائىم قىلدىلەر «ئاھ! ... داد ...»

سۆيگىدىن دائىم بولۇپ بىئارام،
راھەتنى ئۆزىگە قىلدىلەر ھارام.

— شېرىنسىز دەۋران سۈرمەسمەن! — دېدى،
— ئۇنىڭسىز ئۇمۇر كۆرمەسمەن! — دېدى.

تۇرالماس ئىدى يۇرىكى كۆيۈپ،
يىغلىغانسېرى شېرىننى سۆيۈپ.

پەرھاد كۆزىدىن ياش تۆكۈلگەن چاغ،
تاقەت قىلالماي يىغلىۋەتتى تاغ ...

ياشلار قۇرۇپتۇ تاغ توختىماپتۇ،
«يىغلىغان تاغ» دەپ خەلقلەر ئاتاپتۇ.

ھېچ توختىماستىن يىغلاپ ئۇ ھامان،
بىر ئېرىق سۇنى قىلماقتا راۋان.

شېرىن دەيدۇ:
— گەر پەرھاد بولمىسا،
گۈلدەك ئېچىلىپ بۇندا تۇرمىسا.

تاجۇ ـ دۆلىتىم ھەممىسى قۇربان،
قەسەم پەرھادقا پىدادۇر بۇجان ...

ئېچىلسۇن دائىم نىمشېھىت گۈلى،
تىنماي سايرىسۇن ئەركىن بۇلبۇلى.

پەرھادنىڭ مىڭ ئۆي قېزىشى

روھىي باغلىنىش بۇ يەرگە يەتتى،
ۋەدىگە ۋاپا ۋاقتىمۇ يەتتى.

شۇ چاغدا ئىران خىسراۋى كېلىپ،
ئاشىق پەرھادقا بولدىلەر رەقىپ.

پەرھادقا بالا ـ قازا يۈزلەندى،
مېھنىبانۇنىڭ كۆڭلى ئۈزگەردى.

تارالدى خىسراۋ پىتنە ـ ئىغۋاسى،
مېھنىبانۇنىڭ ياندى ئىخلاسى.

بۇرۇنقى قىلغان شەرتى بۇزۇلدى،
ئۇنىڭغا يېڭى بىر شەرت قوشۇلدى.

— مىڭ ئۆينى بىنا قىلسۇن ئۇ، تاشتىن،
پەرھادنىڭ ئىشقى ئۆتسۇن سىناشتىن.

گۈزەل نەقىشلەر ئىشلەنسۇن ئاڭا،
ئىككىنچى بۇنداق بولمىسۇن ھېنا.

مىڭ بۆلۈم ئۆيگە يۈز مىڭ سۈپەت نەقىش،
سىزىپ شېرىنغا ئۇنى قىلسۇن بەخش.

ئۇ، ئۆيگە قاراپ بۇلبۇل سايرىسۇن،
ئۇنى كۆرگەنلەر كۆڭلى ياير-سۇن.

سازەندىلەرنىڭ مۇقام ناۋاسى،
شائىر قەلەمكەش قەلەم ساداسى.

قوشاقچىلارنىڭ توقىغانلىرى،
ئۆلىمالارنىڭ ئوقىغانلىرى.

ھەممە يوللانسۇن شۇ ئۆيگە پەقەت،
چەتكە چەكمىسۇن ھەتتا بىر نوقەت①.

دەۋرانلار سۈرگەي مەرىپەت بۇندا،
ئەخلاق، پەزىلەت ھەربىكەت شۇندا.

سەيلىگاھ ئەتكەي ئەھلى زامانە،
ئېتىراپ قىلغاي پۈتكۈل جاھانە.

بۇندا گۈللەنسۇن چېچەكلەپ سەنئەت،
زۇھۇرغا كەلسۇن بارلىق تەبىئەت.

خەلقلەر ئارا بارچە سەنئەتكار،
سەنئەتتىن بۇندا ئەيلىسۇن ئىزھار.

بولمىغاي سىرتىدا بۇنداق ئىمارەت،
ئالەم قەسىرى بولسۇن خىجالەت.

نۇرلەر چېچىلسۇن ئىلمۇ - ئىرپاندىن،
ئاشسۇن رۇھىي پەرەڭ، شامۇ، ئىراندىن.

---

① نوقەت — چېكىت

پەرھادنىڭ غەزىلى:

قازىمەن مىڭ ئۆينى ژادىغا قاراپ،
كېلىدۇ شېرىن ھالىمنى سوراپ.

بۇ پەلەك قىلدى خارۇ - زار مېنى،
خىسراۋ ئالدىدا قېنىمنى شوراپ.

تالىدۇ بىلەك، كۆيىدۇ يۈرەك،
تىلىكىم ژىسال، جىگىرىم كاۋاپ.

مەن ئۇچۇن گويا بۇ دەم جەھەننەم،
پۇرقەت ئىچىدە ئەيلىدى ئازاپ.

يار ئايىغىدىن ئۆرلىسە توزان،
سەپسەم سۇ قىلىپ يېشىم تامچىلاپ.

ھىجران چۆلىگە كۆزۈم تۇكسە ياش،
ھەيران قالىدۇ بۇلۇتلار قاراپ.

ئىشقىم ئوتىدىن ياقىمەن چىراغ،
تۇندە تاغ ئىچى بولماس دەپ خاراپ.

چاقنىغان ئوتلار بېرەلمەس چىداش،
ئاھىم ئوتىدىن چىقسا بىر سىراپ.

باغرىم ئەيلىسەم پەردەئى ئىسمەت،
يارنىڭ بېشىغا چۈشمىسە ئاپتاپ.

بادىدىن يېتەر دەپ زاتىغا زەخمەت،
قەلبىمنى يېرىپ قىلسام مەن ھىجاپ.

يۈرىكىم ئېلىپ ئەيلىسەم ئاياق،
قېنىمتى قىلىپ بەرسەم مەن شاراپ.

كەلدى رەقىپتىن بېشىمغا كۈلپەت،
دىللىرىم غەشتۇر يۈتمەن زەردەپ.

ئەتراپتا دۈشمەن پايلاپ پەرھادنى،
تاشلار تۈۋىده ئولتۇرار ماراپ.

ئۇشبۇ تاغ ئارا تەندىن كەتسە باش،
بەختى - تەلىيىم يوقتۇر ئىز تىراپ.

× × ×

شېرىن ئىشقىدا پەرھاد يەتتە يىل،
ئىشلىدى پەرھاد ئايانماي دېدىل.

بارچە ھۈنەرگە پىدا قىلىپ جان،
ئىستىداتىنى قىلدى نامايان.

بىرى - بىرىگە شېرىن ۋە پەرھاد،
تەلپۈنۈپ دائىم چېكەردىلەر دات.

سۆيگىدىن ھەر دەم بولدى بىئارام،
ئەيلەپ راھەتنى ئۆزىگە ھارام.

ئىشلەپ جاپادا شۇنچە يىل پەرھاد،
بىر كەم مىڭ ئۆينى ئەيلىدى بۇنياد.

زادى دۇنياغا باقساڭ نمشبهمت،
تولماس ئۇ، بىرسى ئۆزۈلمەس ئۇمىت.

خىسراۋنىڭ ئۇرۇش باشلىشى

گەپ ئەمدى يانا بىر ئۆيدە قالدى،
بۇ ئىش خىسراۋنى بەك غەمگە سالدى.

ئاتەش غەزىپى باشقا ئۆرلىدى،
پەرھادنى قەستلەپ ئورا كولىدى.

لەشكەرنى باشلاپ شەھرىيار تامان،
كەلدى ئۇ خىسراۋ نىيىتى يامان.

پايتەختنى ئۇ، قامال ئەيلىدى،
بېسىم ئىشلىتىپ بۇزدى پەيلىنى.

ئۆزىمۇ چۈشتى جەڭ مەيدانىغا،
بويالدى تۆپراق ئادەم قېنىغا.

قىلدىلەر خىسراۋ پەرھاد بىلەن جەڭ،
لېكىن ئۇنىڭغا كېلەلمىدى تەڭ.

خىسراۋنى پەرھاد تۇتتى كەمەردىن،
سىلكىپ ئۇنى دەس كۆتەردى يەردىن.

خىسراۋنىڭ كۆزى چىقتى چاناقتىن،
تەۋبە قىلماقچى ئاچچىق ساۋاقتىن.

چىقتى مەيداندىن ئېيتىپ ئۇ ئۆزرە،
تىلىمۇ تۇزۇك كەلمەيتتى سۆزگە.

سەردارنى ئۇ قىچقىردى شۇندا،
چۈشۈردى جەڭگە ئۆزى ئورنىغا.

ئۇمۇد گۈرزىنى ئوينىتىپ سەردار،
پەرھادقا ھۇجۇم قىلدى بىقرار.

پەرھادمۇ ئاڭا تۇردى تاقابىل،
ھىلە ـ مىكىرىدىن بولمىدى غاپىل.

پەرھاد قولىدا تاش كېسەرمېتىن،
دېدى دىلىدا: «بولغايمەن ئەمىن.»

دېدى ئۇ سەردار:
— خەنجەر ئۇرارمەن.
ئىنسان قېنىغا شۇنداق خۇمارمەن.

قويمايمەن بۇگۈن ئامان بېشىڭنى،
ئاققۇزۇپ سۈدەك قانۇ ـ يېشىڭنى.

سەردار قېلىچنى چاپتى پەرھادقا،
پەرھاد قالقىنى ياندۇردى ئارتقا.

پەرھاد ئايلاندۇرۇپ ئۇردى مېتىننى،
سەردار يېقىلدى، خىسراۋ ئېچىندى.

كۆرۈپ خىسراۋدا قالمىدى تاقەت،
دېدىكى:
— بىزنى باستى پالاكەت.

ھەممە پەرھادقا، قارشى ئاتلانسۇن،
ئۇ، پارە ـ پارە قىلىپ تاشلانسۇن!

پەرھاد تاغ ئىچرە يوشۇردى ئۆزىن،
خىسراۋ لەشكىرى باستى يەر يۈزىن.

يالغۇزلا شاپۇر پەرھادقا ھەمدەم،
دېدى:
ـ جان پىدا سەن ئۈچۈن بۇ دەم.

خىسراۋ لەشكىرى ياغدۇردى ئوقنى،
قانغا بويىدى يەرۇ ـ ئوپۇقنى.

مېھنىبانۇمۇ چارىسىز قالدى،
سېپىل ئىچىگە ئۆزىنى ئالدى.

ئەتتى تۆت ياندىن دەرۋازىنى چىڭ،
خىسراۋ بۇ ئىشقا قىلالمىدى غىڭ.

لەشكىرىنى ئۇ، باشلاپ قوزغۇلۇپ،
پەرھادنى قىستاپ كەلدى باستۇرۇپ.

پەرھادنى ئوقتىن توسۇپ پاناگاھ،
ئوق تەگدى شاپۇرجان بەردى «ئاھ! ۋاھ!...»

پەرھاد دوستىدىن ئايرىلىپ قالدى،
خەنجىرىنى ياۋ ھېشىغا سالدى.

پەرھادنىڭ خىسراۋ قولىغا چۈشۈپ قالغىنى

تاشلاپ پەرھادقا ھەر ياندىن كەمەند،
قىلدىلەر ئۇنى ھەر تەرەپتىن بەنت.

كەلتۇردى خىسراۋ بارىگاھىغا،
باغلاپ چەمبەرچاس تەختى ئالدىغا.

قويدى ئول خىسراۋ تەخت ئۈستىگە پاي①،
ئاشىق جېنىغا سالماق ئۇچۇن ۋاي.

پاسىبانلاردىن خىسراۋ، بەھرىمەن،
پەرھاد ئىلكىدە زەنجىرۋ ـ كىشەن.

خىسراۋ دېدىكى:
— سورايمەن سوئال!
بەرمىسەڭ جاۋاب جېنىڭغا ئۇۋال.

دېدى:
— قايدىنسەن مەجنۇنى گۈمراھ؟!
— مەجنۇن قەيەردە ۋەتەندىن ئاگاھ!...

---

① پاي — ئاياق، قەدەم

دېدى:
— بىلگىنكى ئىشق كەسىپ ئەمەستۇر!
— ئىشق كەسىپ بولسا شۇ ماڭا بەستۇر!

دېدى:
— قايتقىن سەن بۇ بىر ھەۋەستىن!
— ئاشىقلار قورقماس، رەقىپتىن، قەستىن!

— كۆڭلۈڭدىن چىقار ئىشق بالاغۇ!
— تېنىمدە جانەك يوشۇرۇندۇر ئۇ!

— بۇ سۆيگۈ سەندە پىنھان قاچاندىن؟!
— روھىم تېنىمگە كىرگەن زاماندىن!...

— كەچ بۇ ئىشقىدىن بىرەي ژىلايەت،
— كۆڭلۈمگە بۇ سۆز يانتۇر ناھايەت.

— كەچكىن بۇ يولدىن ئالتۇن بېرەيمەن،
— زەرنى تۆپراققا تەڭ ئەيلىمەيمەن.

— سالسامچۇ سېنى قارا زىندانغا؟!
— زىندان تەسلىمدۇر ئالى ژىرادانغا!...

— قەتلى قىلمەن سېنى مەن زادى،
— شۇ ئىدى مېنىڭ جېنىم مىرادى.

— بەند قىلىنسۇن! — دەپ قىلدىلەر ھۆكۈم،
قىلدى پەرھادنى زىندانغا ھۆكۈم.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

بۇلۇپا زالىم پەلەك ھالىمنى يامان ئەيلىدىڭ،
يۈتقۇزۇپ خونا بىلەر رەڭگىمنى سامان ئەيلىدىڭ.

يەتمەيىن ۋەسلى نىگارغا مەن كېتەر بولدۇم نىتەي،
كۆزلىرىمدىن ئاققۇزۇپ ياش بەھرى ئۇممان ئەيلىدىڭ.

يۇرت - دىيارىمدىن جۇدا قىلدىڭ رەقىبلەر ئالدىدا،
باشلىرىمغا ياغدۇرۇپ تاش باغرىمنى سەن قان ئەيلىدىڭ.

سۇندۇرۇپ شېخىمنى تۆكتۈڭ ياپرىغىم بولدى خازان،
سەن گۈزەل ياشلىق بېغىمنى بۇندا ۋەيران ئەيلىدىڭ.

قوش ماڭا دەردى پىراق، رەقىبكە بەردىڭ مىڭ ياراق،
ناقاق سېلىپ قول - ئاياققا جايىمنى زىندان ئەيلىدىڭ.

بەھرام ۋە خاقاننىڭ خىسراۋ قوشۇنلىرىنى مەغلۇپ قىلىشى

بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپتىلەر خاقان،
جەڭ تەييارلىغىن قىلدىلەر چاققان.

يەنى پەرھادنىڭ بەھرام تاغىسى،
خوتەندە ئىدى ھەرەم ئاغىسى.

باشلاپ كەلدى ئۇ خاقان لەشكىرىن،
قوغلاپ چىقاردى خىسراۋ ئەسكىرىن.

خانی ـ ماننی قىلدىلەر ژەيران،
بار سىپاھننى سۈردىلەر ھەريان.

تۆت تەرەپتىن جەڭگە ئات سالدى،
رەقىبلەر بەنت بولۇپ بىردەك قامالدى.

تەبىلبازلار جەڭ نەرەسىن تارتار،
تىرە ئەندازلا ساغداق ئوقىنى ئاتار.

چەۋەندازلارمۇ نەيزىسىن ئالدى،
سەرۋازلار قىلىچىن راس ئىشقا سالدى.

گۈرزىۋازلەرمۇ سەپراس قىلىنىدى،
مەنچاناقلارمۇ ئىشقا سىلىنىدى.

ئەزرائىلنىڭ قىزىپ بازىرى،
خىسراۋ تەرەپنىڭ ئاشتى قازىرى.

كاسات بولدىلەر جاننىڭ باھاسى،
ماتەم ـ مۇسىبەت غەمنىڭ غەۋغاسى.

قانلار دەريادەك مەۋج ئۇراردى،
تەنلەردىن ئېگىز پەشتاق قوپاردى.

چەكتى رەقىبلەر ژاي دات ـ نادامەت،
يەنى قىرىق كۈن بولدى قىيامەت.

پەرھاد قۇتۇلۇپ چىقتى زىندانىدىن،
قىلىچ ئۇردى ئۆز، ياۋغا ھەر ياندىن.

ئۇنىڭ لەشكىرىن قوغلاپ ھەريانغا،
قويدى خىسراۋنى ھەسرەت پىغاندا.

كەيخىسراۋ قاچتى چۆمۈپ مۇڭ ـ زارغا،
قالدۇردى جاسۇس بۇ شەھرىيارغا.

ئۇنىڭ ئەلىمى بولدى زىيادە،
يىراق يوللاردا قالدى پىيادە.

تاغۇ ـ چۆللەردە يۈردى يىگانە،
بەلخ شەھىرىدە بولدى دۇئانە.

سانتى دۇبۇلغا جوبىە ساقىنى،
نانغا تېگىشتى ئوق ـ ياراغنى.

مەرۋە چۆلىدە ئۇنى رودىپاي،
بوينىغا مىنىپ قىلىۋالدى تاي.

شىرازدا بۇشۇم خىسراۋنى كۆلال،
بوينىغا ئېسىپ سانقۇزدى ساپال.

كەرەمەن دېگەن بىر شەھەردە ئۇ،
سەررايلارغا توشۇپ بەردى سۇ.

× × ×

پەرھاد مىڭ ئۆيگە بولۇپ پاسىبان،
قالدى شۇ جاينى قىلىپ ئۇ، ماكان.

كەيخسراۋنىڭ ھىلە بىلەن پەرھادنى تۇتۇپ كېلىش ئۇچۇن ئۇستا جادۇگەر ئەۋەتكىنى

كەيخسراۋ بولغاچ بۇ جەڭدە مەغلۇپ،
جادۇگەرلەردىن ئىزلىدى مەتلۇپ.

دەرھال ۋە جىددىي ئىشقا كىرىشتى،
جاھان ئىزلىدى چەندان تىرىشتى.

تاپتى ياسىمىن ئاتلىق دەللىنى،
پەرھادقا پىنھان قۇردى پەللىنى.

قەدىم ئەييارلار ئەۋلادىدۇر ئۇ،
ھەتتا ئۇلارنىڭ جاللادىدۇر ئۇ.

زال① زەرىنىڭ ئۆگەي ھامىسى،
دەللە مۇختالىنىڭ كىچىك ھامىسى.

شەبرەڭ رۇمىنىڭ ئەھلى قاياشى،
بادى رەپتارىنىڭ ئوغرى ئاداشى.

رۇمىنىڭ ئەييارى مۇختار بىلەن،
مىسىردا بولغان ئۇزاق يىل ھەمدەم.

بابىلدا سېھىر مەكتىپىن ئاچقان،
شام شاھزادىسىن ئوغرىلاپ قاچقان.

---

① زال — شاھنامىدا تەسۋىرلەنگەن رۇستەمنىڭ دادىسى.

بۇ قېرى مەككار شاگىرتى شەيتان،
بەلكى شەيتاننى قىلانتى سەرسان.

ھەر سائەتتە ئۇ، تۆت خىل بولاردى،
ئەجدىھالارغا داملەر قۇزاردى.

زاھىد بولاردى پېشانىسىدىن،
مىڭ خىل ھىلىلەر نىشانىسىدىن.

قېرىتار قىزنى جادى بىلەن تېز،
يۈز ياشلىق مومانىنى كۆرسىتەتتى قىز.

مىكرىدىن تۈلكىنى قىلغان بىئارام،
بازارنى بۆلغاپ ئەيلىگەن ھارام.

ئەپسۇن دېمىدىن ئۆرلەركەن تۈتۈن،
تۈگمەننىڭ نۇرىدىن چىقاركەن پۈتۈن.

باغۇ - بوستاننى بىر دەمدە چۆللۈك،
جادىدىن چۆللىنى قىلاردى گۈللۈك.

ئەندىشىگە سالغان رۇمۇ - پەرەڭنى،
ساماداً سۇمرۇغ، سۇدا لەھەڭنى.

مانا بۇ دەللە تەييارلىق بىلەن،
يۈز مىڭ سۇپەتتە ئەييارلىق بىلەن.

بۇۋى بەرنادەك كۆرسىتىپ ئۆزىن،
پەردە كەلەمدە ئوراپ باش - كۆزىن.

پەرھاد قېشىغا باردىلەر يېتىپ،
ھەر بىر قەدەمدە ئون سەجدە قىلىپ.

پۈتىدا مەيسە، بېشىدا لېچەك،
قولىدا ھاسا، دوك ـ دۆمچەك.

كۆزىدە قان ياش، ئاغزىدا خۇدا،
پەرھادنى ئالداپ ئوقۇيدۇ دۇئا.

ھىلىگەرلىكىن ئىشقا ئاشۇرۇپ،
مۇناپىقلىقىن ئەلدىن يوشۇرۇپ.

پەرھادنى كۆرۈپ «ئاھ!...» ئۇرۇپ كەتتى،
ئاھۇ ـ پەريادى ئەرشىگە يەتتى.

«ئاھ! ئۇرۇپ دېدى:
— ئاھ! شېرىن قىزىم.
ياش ئۆلۈپ كەتتىڭ باسمايىن ئىزىم.

ئېرەم باغىنىڭ غۇنچىسى ئىدىڭ،
جەننەت قىزىنىڭ تۇنجىسى ئىدىڭ.

بەرسۇن خۇدايىم جەننەتتۇ رىزۋان،
خىزمىتىڭ قىلسۇن ھۇر ـ ئىلە غىلمان.

جاھان قەسىرىدە تاجدار ئىدىڭ،
جانان قەلبىدە قەلبى ئەسرارىڭ.

كوڭلۇڭ راھىتى، كۆزۈڭ قاراغى،
ئىشقىڭ سۇلتانى ئۆمرۈڭ چىراغى.

خاقانىڭ ئوغلى ئاشىقىڭ ئىدى،
ساڭا جان پىدا سادىقىڭ ئىدى.

مەڭ ئۆي ياسىدى ساڭا ئۇ تاشتىن،
ئىشىكىدا كۆزى قۇرۇماي ياشتىن.

نە ئۇچۇن ئاڭا باقمىدىڭ بالام،
ژاپادارلىقنى تاپمىدىڭ بالام.

ئۆلگەن خەۋىرىڭ ئاڭلىسا ئەگەر،
شەكسىز جېنىغا يەتكۈسى خەتەر.

ئاڭلانسا بۇ سۆز پۈتۈن جاھانغا،
يانا خەۋىرى يەتسە خاقانغا.

«پەرھاد قېنى؟!ـ» دەپ كەلسە خوتەندىن،
دېسە: «قايىدۇر؟!» مەشۇقى شېرىن.

قېنى رەقىبى خىسراۋ سەتەمكار؟!
قېنى شېرىنىڭ يۇرتى شەھرىيار؟!

سۆزلەشكە بىزگە ئىمكان بولۇرمۇ؟!
قىلغان پۇشايمان دەرمان بولۇرمۇ؟!

غەزەپتىن ئالسا خەنجەر قولىغا،
ھېچ باقمايىن ئۆڭ ھەم سولىغا.

خانۇ ـ مانمنى ئەيلىسە ۋەيران،
ئاققۇزسا قاندىن دەريايى ـ ئۇممان.

شەھرىمنى قىلسا دەشتۇ ـ باياۋان،
ئىنسان ئورنىنى جاي ئەتسە قاۋان.

مۇنداق خجىللىق يەتمەستىن بۇرۇن،
قەۋزە ئىچىدە ئالسامدىم ئورۇن».

پەرھادنىڭ دۇنيادىن كېتىشى

كىم بىلسۇن ئۇنىڭ مەككارلىقىنى،
پەرىجە ئىچرە نە بارلىقىنى.

ئىشىتىپ پەرھاد جادۇگەر سۆزىن،
تاشنىڭ ئۈستىگە تاشلىدى ئۆزىن.

دېدى شۇئاندا:

— بۇ قانداق مەپھۇم،
ئارتۇق ئۆرتىمە ئىش بولدى مەلۇم.

ئاشىق قېنىنى ئىچىشتىن تويغىن،
مەن بىچارىنى ھالىمغا قويغىن.

جېنىمنى ئالدىڭ، مەقسىدىڭ شۇدۇر،
ئۆلۈڭ تېنىمدىن ئىستىكىڭ شۇدۇر.

بېشىمنى يەنچى ئەي چەرخى زەركار،
ھاياتلىق ئەمدى بولمايدۇ دەركار.

كۆزۈمنى ئويغىن بالايى سەرسان،
چۈنكى شېرىندىن ئايرىلدى بۇ جان.

كەسكىن تىلىمنى ئەي تىغىم دەرھال،
ئەمدى سۆزلەشكە قالمىدى ماجال.

كوكۈلۈمنى بۇئان مىڭ پارە ئەيلە،
تېز كەتمىكىمگە ھەم چارە ئەيلە!...

توختا! يۈرەكنى يېرىپ چىققان ئاھ!...
قىلغىن ئۆزۈڭگە جېنىمنى ھەمرا.

ئەي مېھتىن ئەسۋاپ ئوقيا شەمشىرىم،
ئىشتا، غازاتتا بولغان ھەمرىيىم.

ئاسمانغا بېشى تاقاشقان ئەي تاغ،
ئەرزىمنى ساڭا ئېيتىمەن بۇ چاغ.

مەندەك غېرىپقا چوڭ پانا ئىدىڭ،
غەمكىن كۆڭۈلگە سەن ھېيتكا ئىدىڭ.

گۈزەل باغرىڭدا ياشىيالماس بولدۇم،
پىراق ئوتىنى باسالماس بولدۇم.

گۈناھلىرىمنى كەچۈرگىن بۇدەم ،
ھەممىدىن يامان ئىكەن دەرد ـ ئەلەم.

ئەي بادى ـ سابا ئەرزىمنى ئاڭلا!...
خوتەن مۈلكىگە يەتكەندە تاڭلا.

سۆزله شۇ چاغدا غۇربەت ئۆلۈمنى،
خسراۋدىن يەتكەن قانتىق زۇلۇمنى.

ئانام ئىشتىسە يىغلار: «قوزام!...» دەپ،
جانغا ئوت سالغان: «يالغۇز بالام!...» دەپ.

بەھرام دىلاۋەر تاغام ئىرانغا،
بېرىپ خسراۋنى تويغازسۇن جانغا.

خالىسا ئۇندىن ئالسۇن ئىنتىقام،
خالىسا تەقدىر دەپ يانسۇن تاغام.

كاشكى شەھرىنىم قېشىمدا بولسا،
جان بەرەر چاغدا يېنىمدا بولسا.

دىدىلەر:
— قازا مەن ئۈچۈن تەقدىر،
قارشى تۇرالماس ھېچقانداق تەدبىر!...

مۇدھىش كۈنلەرنىڭ قايسى بىرىدە،
تاشتىن ئۆي قېزىپ تۇرغان يېرىدە.

يەتتىلەر قازا پەرھاد جېنىغا،
شۇ ھامان كەتتى يەرنىڭ قارنىغا.

ناھەق خىيانەت ئاڭا يۇز تۇتتى،
ئاھ!... دەرىخ پەرھاد ئالەمدىن ئۆتتى.

تەرەھوم قىلدى يەر بىلەن ساما،
ھەسرەتكە چۆمدى تاغ ھەم سۇ ھاۋا.

جاھان مۇسىبەت ماتەمدار بولدى،
مۇزات داۋالغۇپ قان ياشقا تولدى!...

زالىم پەلەكتىن نىمشېھىتقا ھەم،
يەتتى ئەمەسمۇ ئازاپ دەرد ـ ئەلەم.

ياسىمىن جادۇگەرنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى

ئاندىن ياسىمىن شەھەرگە ېھرىپ،
ناله ـ زار بىلەن ئوردىغا كىرىپ.

شېرىن ئالدىدا قىلدى ياقا چاك،
ئۆزىن ماتەمدە كۆرسەتتى غەمناك.

دېدى ئۆزىنى:
— بۇڭى بەرنامەن،
ئالەم ئارادا مەشھۇر دانامەن.

كەلتۈردۈم سىزگە مەن بىر شۇم خەۋەر،
شورلۇق ئاغزىمغا سىز ئۇرۇڭ خەنجەر.

ئىزھار ئەيلىدى پەرھاد ماتىمىن ،
ئاھ!... ئورۇپ يىغلاپ جادۇ ياسىمىن.

— سولدى مەلىكەم ۋىسالىڭ گۈلى،
ئۆلدى ئاھ!... چېكىپ ېبغىڭ بۇلبۇلى.

يەتتە يىل تارتقان جەۋرى ۋە مېھنەت،
تاغ كېسىپ قىلغان باتۇرلۇق ھىممەت.

ھەممىسى بۇگۈن بولۇپتۇ بەربات ،
مۇرادىغا يەتمەي كۆز يۇمدى پەرھاد.

ئۇنىڭ دەردىدە يىغلاپ مەلىكەم،
يۇتمىغىن زەرداپ ئاھ!... ئۇرۇپ بۇدەم.

يىغلىغان بىلەن ئۆلگەن تىرىلمەس،
غەمنى ئاشۇرار زادى كېمەيتمەس.

ئۆلگەننى چىقار كۆڭلۈڭدىن شۇ تاپ،
ئېچىلغىن يېڭى بەزمەڭنى باشلاپ.

بىلگىن ئۇخسىراڭ ئۆزى ئىكەن خان،
جاھانغا داڭقى پۇر كەتكەن سۇلتان.

ئىشقىڭ ئوتىدا ئۆرتىنەر ھامان،
بولغىن ئۇنىڭغا مەھبۇب مېھرىبان.

قىزىلگۈل بىلەن بولبۇل تېپىشار،
ھەشقىپىچەكتەك بەلكى يېپىشار.

بوستانغا كېرەك سەرۋى ئازادە،
شاھلار تەختىگە لايىق شاھزادا.

سەن ئاڭا لايىق بۇلبۇلغا گۈلدەك،
ساڭا يارىشار نازلىنىپ كۈلمەك.

— ئاھ! — ... دېدى شېرىن ھۇشىدىن كەتتى، مېھنىبانۇغا بۇ خەۋەر يەتتى.

شەھرىيار خانى دېدى:
— ئەي دەللە!
بۇزماقچىمۇ سەن بۇ يەردە پەللە؟!

ياسىمەن دەللە ئۆزۈڭنى ئەمەسمۇ؟!
سەن جادۇگەرنى كىشى بىلمەسمۇ؟!

پەرھادنى ئالداپ گوللىغان ئۆزۈڭ،
ئۇنىڭغا ئۆلۈم يوللىغان ئۆزۈڭ.

مېھنىبانىڭ قەھرى جۇش ئۇرۇپ،
قېرى دەللىنىڭ چېچىنى يۇلۇپ.

بېشىنى تەندىن جۇدا قىلىشقا،
بۇيرۇق چۈشۈردى شۇئان جاللاتقا.

پەرمانىنى جاللات ئىشتىپ شۇئان،
دەللىنى سۆرەپ ماڭدى شۇزامان.

ئەيھاي! قازانىڭ قېلىچى شۇئان،
جانغا تىكىلگەچ بەرمىدى ئامان.

قىلاي، دەپ جادۇ تۇرغاندا دەللە،
بېشى تېنىدىن چۈشتى داق يەرگە.

تۇراتتى شېرىن يىراقتا قاراپ،
— پەرھاد قېنىسەن؟! — دەيتتى ئۇ يىغلاپ.

شېرىنىڭ ئۆلۈمى

شېرىن هامانىم يىغلىدى غەمدە،
«پەرهات!...» دەپ توۋلاپ هەسرەت ـ ئەلەمدە.

تۆكۈپ كۆزىدىن ئونچە هەم مارجان،
— پىدا يولۇڭدا — دەيتتى — شېرىنجان.

لازىم ئەمەستۇر ماڭا بۇ هايات،
يارىنىڭ ۋەسلىگە يېتىشكەيمەن پات.

دەردىمنى هېچبىر كىشى بىلمەيدۇ،
بۇ دۇنيا ماڭا بېقىپ كۈلمەيدۇ.

رەهىم قىل يارەب ماڭا سەن بۈدەم،
پەرهاد قېشىغا قويغايمەن قەدەم.

قېنى ئەزرائىل مېنى سوراقلا،
ئۆمۈر دەپتىرىم تېزراق ۋاراقلا.

قوشقىن ئاپىرىپ پەرهادىمغا تېز،
قالسۇن سۆيگۈمدىن مەڭگۈ ئوتلۇق ئىز.

يىغلايتتى شېرىن، ئۆكسۈيتتى هامان،
قارا كۆزىدىن ئاقار ئىدى قان.

مېهنىبانۇنىڭ ئىچى ئاغرىدى،
ياقتى شېرىنغا ئوتلۇق باغرىنى.

شۇئان ھېرىشقا پەرھاد قەۋرىگە،
بەردى ئىجازەت يېتىپ دەردىگە.

پىراق ئوتىدا كۆيگەن شۇ يۈرەك،
ئانىنى ئۆزىنى سولدى ياش پورەك.

يا ئىچمىدى ئۇ بىر يۇتۇم زەھەر،
ياكى سالمىدى ئۆزىگە خەنجەر.

لېكىن «پەرھاد!...» دەپ يىغلاپ ياش تۆكۈپ،
ئاققان يېشىغا غەرق بولۇپ چۆكۈپ.

«ئاھ!...» ئۇرۇپ قاخشاپ ئاخىر بەردى جان،
چۆمدى ھەسرەتكە مېھنىبانۇ خان.

يىغلاشتى بىردەك بارچە تۇغقانلار،
يۇرتداش، قېرىنداش، يىگىت ـ چوكانلار.

ھاياتتىن شېرىن بولغاچقا پىنھان،
كەلدى لەرزىگە يەر بىلەن ئاسمان.

ئەلنىڭ كۆزىدىن ياش تۆكۈلگەن چاغ،
تاقەت قىلالماي يىغلىۋەتتى تاغ.

ياشلار قۇرۇپتۇ تاغ توختىماپتۇ،
«يىغلاڭغۇ تاغ» دەپ خەلەر ئاتاپتۇ.

شۇندىن بۇيان ئۇ يىغلايدۇ ھامان،
بىر ئېرىقتەك سۇ ئاقىدۇ راۋان.

نمشبهت نىلەر كەچۈردى بېشىڭ،
بەھرى ئۇممانەڭ ئاقىدۇ يېشىڭ.

خاتىمە

مانا قىسسىنىڭ ئۆتمۈشى بۇنداق،
مىڭ ئۆي ۋەكەپلەش تاغ ھامان شۇنداق.

ئەنە ئۇ، مىڭ ئۆي، ئەنە شۇ چۆلتاغ،
ئەنە شېرىنجان ئويىنىغان چاربېغ.

ئەنە ئۇ كەپلەش يىغلىغان تاغ ھەم،
بولمىدى يىغلاپ كۆڭلى خاتىرجەم.

باشقا جايلارنىڭ بارمۇ مىڭ ئۆيى،
ياكى تاغ كېسىپ ئۆتكۈزگەن سۇيى.

باشقا جايلارنىڭ تاغ ھەم چۆلىدە،
دەريا، جەزىرە ۋەيا كۆلىدە.

بۇنچە تەرتىپلىك بارمىدۇ ئەسەر؟!
ۋە كېمىگە تەتبىق بىر سەپەر.

بارمۇ يە، يانا ۋەقەگە لايىق،
بارمۇ مۇشۇنداق سۇ ئاقار سايلىق؟!

كۆرسەتسە بۇنداق ئۆتمۈشنى ھايات،
باشقا جايلاردا دەپ يېزىش ئۈيات.

جىنايەت ئۇ، بىر دەلىلسىز دەۋا،
ھەقتىن كۆز يۇمۇش ئېغىر بىر ئىغۋا.

پەرھاد ۋە شېرىن قىسسىسى پەقەت،
بىر قېتىم ئۆتكەن بولمىغان قەۋەت.

بۇ ۋەقەلەر راس بۇ يەردە ئۆتكەن،
ئۆچمەس ئەسەرلەر يارىتىپ كەتكەن.

بۇنىڭدىن نەچچە يۈز يىل مۇقەددەم،
ئورتا ئاسىيادا ئۆتكەن بىر ئادەم.

ئىسمىدۇر ئۇنىڭ زەپەر خارەزمى،
يازغان بۇ ھەقتە مىڭ مىسرا نەزمى.

باستۇرغان ئىكەن شەھىرى قازاندا،
شاھلارنىڭ ئۆتكەن دەۋرى - زاماندا.

دەپتۇ پەرھادنى:
شەھىرى خوتەندىن،
شېرىننى كۆچار باغى چىمەندىن.

تېخى نەۋائى بىر كىتاب يازغان،
ئۇ زات «خەمسە»دە خوتەننى قازغان.

تېگى - تەكتىنى سۈرۈشتۈرمىگەن،
شېرىننى ئەرمەن قىزىدۇر دېگەن.

ئوقۇساڭ ئەگەر ئەرمەن تارىخىن،
ھېچبىر يېرىدە دېمىگەن شېئىرىن.

باشقا جايلارغا بۇ زات ھەم باققان،
بۇرۇنقىلارنىڭ ئېقىمىدا ئاققان.

يەنە بەزىلەر يازدى قىسسەنى،
باشقا جايلارغا بۆلدى ھېسسەنى.

بۇرۇنقىلاردا بولدى بىر ئېزىش،
مەشھۇر جايلارغا تاقاپلا يېزىش.

مۇئەللىپلەرنىڭ بۇ ھەم بىر يولى،
ئىچىگە قاراپ ئېگىلگەن قولى.

ھەقىقەت بۇنى رەت قىپ تاشلايدۇ،
توغرا يول بىلەن ئەلنى باشلايدۇ.

يەنە بەزىلەر مىڭ ئۆي يېزىشتىن،
پەرھاددەك بولۇپ مىڭ ئۆي قېزىشتىن.

ئەيلىدى ھەزەر، چەكمىدى نۇقەت،
قولىغا قەلەم ئالمىدى پەقەت.

مەن ھەم مىڭ ئۆينىڭ سۆيۈملۈك يارى،
شۇنىڭچۇن قىلدىم قەلەمنى جارى.

ئايىماي قەلەم يازمەن داستان،
چۆل تاغنى قىلىپ باغ بىلەن بوستان.

ئەسەر ژە قىسسە قىلىندى تەدبىق،
ھەقىقەت بۇنى ئەيلىدى تەستىق.

تارىخىي داستان يېزىلدى بۇنداق،
بۇ ھەقتە سىزنىڭ پىكرىڭىز قانداق؟!

بۇنىڭغۇ ھېچكىم ئىنكار ئېتەلمەس،
شېرىننى ئەرمەن قىزى دېيەلمەس.

پەرھاد ھەققىدە گەپمۇ ساتالماس،
چەت ئەللىك ئۇ دەپ تۆھمەت قىلالماس.

تارىم بويىدا ياشىغان ئۇلار،
بۇرۇن مىڭ ئۆيۈم، مېنىڭ پەرھادىم،
مېنىڭ شېرىنىم، مېنىڭ سەييادىم.

مېنىڭ كۆچارىم، مېنىڭ خوتەنىم،
مېنىڭ شاھيارىم، مېنىڭ ۋەتىنىم.

ھازىرمۇ مىڭ ئۆي تېخى يېپ - يېڭى،
ئەمدى ئانقاندەك سۇبھىدىن تېڭى.

بولمايدۇ ئونمىڭ يىلدىمۇ كونا،
نەمۇنە قىلار كەلگۈسى دۇنيا.

ھازىر خىسراۋنى ھېچكىم بىلمەيدۇ،
تىغى جاللاتدىن غەممۇ قىلمايدۇ.

مېهنىبانۇنى ئۇنتۇلۇپ كەتكەن،
شاھلارنىڭ زۇلمى خەلقىمگە يەتكەن.

ئۇلارنىڭ قىلغان پەرمان ـ يارلىقى،
خىيالىي بىرگەپ بولدى بارلىقى.

لېكىن پەرھادنىڭ ئىشقى داستانى،
تاغدىن ياسىغان باغۇ ـ بوستانى.

سولمايدۇ ئۇندا ئېچىلغان گۈلى،
تىنمايدۇ ئەسلا سايراپ بۇلبۇلى.

قالدى قىسسىسى ئەلنىڭ ئاغزىدا،
يېزىلدى داستان تارىخ ماغزىدا.

بۇنىڭدىن يەتمىش نەچچە يىل بۇرۇن،
«ئەجنەبى» قىلغان بۇ يەرنى ئورۇن.

ئىنگلىز، نېمىس «سايامەتچىسى»
بەلكى ھەر ئىشتا «پاراسەتچى» سى.

كېلىپ بۇندا بەش ـ ئالتە يىل ياتقان،
نۇرغۇن ئۆيلەرنى بۇزۇپ يوقاتقان.

نۇرغۇن ئۆيلەرنىڭ چېقىپ زىننىتىن،
ۋەيران قىلغان ئەجداد مېھنىتىن.

بەزى رەسىمنىڭ كۆزلىرىن ئويۇپ،
ئېلىپ كېتىشكەن ھەتتا قومۇرۇپ.

ئۇلار سەنئەتتىن لەززەت تېتىشتى ،
خەزىنىمىزنى بۇلاپ كېتىشتى.

قالغىنى تېخى بار يانا ھازىر ،
تۇنۇگۈنكى ئىشتەك تۇرۇپتۇ زاھىر .

يەنى كونىرىماس بۇ بىر گۈلىستان ،
ھەر ئۆيگە كىرسەك باشقىچە بوستان.

گۈزاھ مېھرىگە شېرىنىنىڭ بۇ ئان ،
گۈزاھ ئەجرىگە پەرھادنىڭ ھامان.

نەمشېھىت ئېيتار ئۇلگە ئەجدادىم ،
روناق تاپقۇسى ئېزىز ئەۋلادىم.

بىر مىڭ توققۇزيۈز ئاتمىش يەتتىدە ،
ئالتىنچى ئايدا ئەۋۋەلقى ھەپتىدە.

جۇمە كۈندە ئەيلىدىم تامام ،
سۆيۈپ يادلىسۇن خەلقىم ۋەسسالام .

لەيلى - مەجنۇن

(ئوپېرا)

لەيلى — مەجنۇن[1]

6 پەردە ..... كۆرۈنۈشلۈك ئوپېرا

(1 . پەردە 1 . كۆرۈنۈش، سەھنىدە ئوردا مەكتىپى ئوقۇغۇچىلار لىق، پەردە ئېچىلىدۇ.)

دامۇللام: نەچچە ژاقىتتىن بېرى شاھ قىزى لەيلى بىمار ئىدى.
نازۇك بەدىنىدە ھارارەت بىسيار ئىدى.
(دامۇللام لەيلىنى كۆرۈستىپ)
كەلدى بۇ دەم شىپا تېپىپ پەرىزاد،
ئۇنىڭ شەربېتىگە بۇگۈن سىزلەرنى قىلدىم ئازاد.

ئوقۇغۇچىلار: (چوقۇرۇشۇپ)
مەرھابا دامۇللام ... مەرھابا.

لەيلى: (بىردىنلا مەجنۇننى كۆرۈپ)
كىم ئۇ بۇرۇن مەن مەكتەپتە كۆرمىگەن،
بۇ بالىلار ئىچىدە زابان سۈرمىگەن.
رۇخسارىنى ساماندەك سېرىغ ئەيلەپ،
ئۆمۈر گۈلىنى خازاندەك دەرىغ ئەيلەپ.
نېمە ئۈچۈن ئۇ بىچارە تۇرىدۇ مەھزۇن،
ۋە ياكى ھوشى يوق بولغانمۇ مەجنۇن.
قايسى پەلەكنىڭ نۇرلۇق ئاپتابى،
قانداق سەدەپنىڭ دۇررى نايابى.

---

① لەيلى — مەجنۇن ئىسلىدە 6 پەردە ...كۆرۈنۈشلۈك ئوپېرا بولۇپ، پەقەت بىرىنچى پەردىسىنىڭ بىر قىسمى، 5 ـ 6 ـ پەردىلىرىلا ساقلىنىپ قالغان، قالغان پەردىلىرى ئېچىلمىدى ...

ئەجىبا شۇنداق بىر سەرۋرى ئازاد،
نە ئۇچۇن غەمكىن، نە ئۇچۇن ناشاد.
قاچاندىن بېرى بولدى مەكتەپكە تەسلىم،
نېمىلەردىن ئۇنىڭغا بولۇندى تەلىم.
گاھى ئۇنىڭ ژۇجۇدى يېقىلىشقا مايىل،
نېمە ئۇچۇندۇر گاھى ئەقلى زايىل.

كېنىزەك: قەيىسىتۇر ئىسمى يەنى ئامىر شاھزادىسى،
بەلكى بىر گۈلىستاننىڭ سەرۋى ئازادىسى،
سىز بىتاپ كۆنلەردە ئۇ مەكتەپكە كەلدى.
ئۇستاد ئۆگەتكەندىن دەرسنى ئارتۇق بىلدى،
ئۇنىڭ ساپ كۆڭۈللىكىدىن ھەممە خىجىل بولغاندەك.
ئوقۇيدۇ، ئۇ، دەرسنى بۇرۇن كۆرۈپ قويغاندەك،
بۇگۈن سىزنىڭ شەرىپىڭىزگە بولدۇق بىز ئازاد،
بىز ھەممىمىز خۇشال ئۇ، نە ئۇچۇن ناشاد.
بىلمەيمەن مەلىكەم ئۇنىڭ كەيپىياتىغا نېمە بولدى؟!
نېمە ئۇچۇن ئۇنىڭ دىلى غەشلىككە تولدى؟!

لەيلى: ئېھتىمال ئۇ بىرەر سەۋەب بىلەن پىكىردىن ئازغاندۇر،
كۆڭۈل سەھىپىسىگە غەمكىنلىك خېتىنى يازغاندۇر.
مەيلى ... كېرەل يوق، ھەرياقتا بىرىپ قىلىڭلار تاماشا.

قىزلار: مەرھابا ... مەلىكەم ئەركىن شاد ياشا! .....

لەيلى: نېمە بولدۇم مەن ئىچىمدە ئوت لاۋۇلدايدۇ،
يۈرەك بۇگۈن باشقىچە بىرمۇقامغا ئوينايدۇ.

بىر قىز: جاھان كۆزۈمگە كۆرۈندى قاپقاراڭغۇ.
ژوجۇدۇمغا لەرزە چۈشتى نېمە ئەھۋال بۇ،

لەيلى: يوشۇرۇشقا ئامال يوق بولدى سىر ئاشكارە.
قىلىڭلار كېنىزەكلىرىم بۇ غەمگە ئەمدى بىر چارە،
بەختىم قارا تەلىيىم مەنھۇس،
يۈرەكتە سادا قەلبىمدۇر مەيۇس.

كېنىزەك. 2: كېرەك يوق مەلىكەم تۇرغايسىزبۇ ئان،
تېزلىك بىلەن ئۆيىڭىزگە بولغايسىز راۋان.
تاكى بولمىسۇن خەلقلەر بۇ ئىشتىن ئاگاھ،
قوپمىسۇن ئەرەبلەر ئىچىدە ئەجەللىك غوۋغا.

لەيلى: مەن بايقى ئاھۇ كۆزلۈك تەرەپكە باراي،
ئۇنىڭ ئۆزىدىن بىر ئەھۋال سوراي.
(مەجنۇنىنىڭ قېشىغا يېقىنلايدۇ.)
ئەي يىگىت بۇگۈن ساڭا نېمە بولدى؟!
ساپ ۋۇجۇدۇڭ نېمە ئۈچۈن غەمگە تولدى؟!
ساۋاقداشلاردەك شاد ـ خۇرام ئەمەسسەن،
باغ سايا‌ھىتىگە ھېچ بىر سۆز دېمەسسەن.
قارا شاھزادىلەرگە خاس باغ بۇ،
زارلىنىش ۋاقتى ئەمەس خۇشال پۇرسەت چاغ بۇ.
ئەي يىگىت كۆڭلۈڭ ساپ ۋۇجۇدۇڭ ئېرىق،
سەۋەپ نېمە چىرايىڭ كەھرىۋادەك سېرىق.
كىمدىن ساڭا بۇنداق ئېچىنىشلىق ئەلەم يەتتى؟!
سۆزلە كىم سېنىڭ ئەقلى ھوشىڭنى ئېلىپ كەتتى؟!
نېمە ئۈچۈن بۇنداق ئاھ بىلەن زارلايسەن؟!
ئازادە تەبىئىتىڭنى ئېچىنىشلىق خورلايسەن؟!

مەجنۇن: ئەي جېنىمغا كۆيۈك ئوتنى سالغان،
بىر قاراش بىلەن كۆڭلۈمنى ئالغان.
جامالىڭدىن قەلبىمگە چېقىندۇرۇپ بەرق،
مۇھەببەت دەريا‌سىغا مېنى قىلدىڭ غەرق.
زۇلپىڭنى كۆرسىتىپ قارا‌يمنى كەتكۈزدۈڭ،
ۋۇجۇدۇمغا ئوتنى يېقىپ مېنى بۇ ئەھۋالغا يەتكۈزدۈڭ.
بۇ، ئوتنى ئۆزۈڭ سېلىپ ئۆزۈڭ يوشۇرىسەن،
بىلمەس كىشى بولۇپ سەۋدايىمنى ئاشۇرۇسەن.
تېنىپ سەن بۇ ئىشتىن ئوت ئۈستىگە ياغ قۇيىسەن،

كۆيگەن ژوجۇدۇڭمغا داغ ئۇستىگە داغ قۇيمسەن.
يېتەر ئەمدى ماڭا قىلغىنىڭ شۇنچىلىك،
سۆزلە سەنمۇ كۆڭۈل قانغۇچىلىك.

لەيلى: ئەي مەن ئۇچۇن بىباھا مەجنۇن،
ئىشقى داغى بىلەن ئادا مەجنۇن.
ئەمدى ساڭا مەن جېنىمنى بېرىشىم كېرەك،
بەلكى دىن بىرلە ئىمانىمنىمۇ بېرىشىم كېرەك.
دۇنيا باشقىلار ئۇچۇن بولسا بوستان،
ماڭا سەنسىز ئىرۇر خۇددى قەبرىستان.
(غەزەل ... ئاھاڭىدا)

مەجنۇن: كۆز ئوقىدا ئەي پەرى جانىنى ئالارسەن،
ئىشقىڭدا كۆيگەنىمدىن ئەھۋال سورارسەن.
يېشىمنىڭ توپانلىرى ئىلكىگە ئالدى،
غەرق بولمىسۇن يانا دەپ ئوتنى سالارسەن.
ھىجران قار تۇنىدە ئاي بولمىسا،
قۇياشتەك نۇرۇڭ بىلەن كۇندۇز قىلارسەن.
ئاجىز تېنىمدىن ئالدىڭ ئايرىپ جېنىمنى،
روھسىز تېنىمنى تاشلاپ نېمە قىلارسەن.
سېنىڭ قەستىڭ يۇرەكنى يۇز پارە قىلماق،
ھالىمغا رەھمە قىلماي قايدا يۇرەرسەن.
سەندەك پەرى سۇيەتكە جېنىم تەسەددۇق،
ئاخىر بۇ ئوتتا دىلبەر سەنمۇ كۆيەرسەن.
سۆيگۇ ئوتىنىڭ سەندە ئالالىسى يوق،
جېنىڭغا تەسىر ئەتسە ئاندىن بىلەرسەن.
قەيىستۇر ئېتىم مېنىڭ يارىنىڭ مەجنۇنى،
سەبرى قىلسام بۇ يولدا بىر كۇن سۆيەرسەن.
(ناخشا تۇگەيدۇ، مەجنۇن يەنە سۆزلەيدۇ.)

سەنسىز دۇنيادا خانىمانىم بولمىسۇن،
تەن ئارا جىسىمدا ھەم جانىمانىم بولمىسۇن.

سەبرسىزلىك بىلەن كۆتىدۇ يۈرەك،
ماڭا سېنىڭ جاۋابىڭ كېرەك.

بۇ دۇر ئاخىرغىچە ۋەدە مەندىن،
قېنى قانداق سادا چىقىدۇ سەندىن.

لەيلى: نېمە بولساڭ شۇ بولسۇن مېنىڭ ھالىم،
سەندىن ئايرىلىشقا يوقتۇر ماجالىم.

مەجنۇن: سەنسىزمۇ ماڭا جاھان كېرەكمەس،
بەلكى تەن بىلەن جانمۇ كېرەكمەس.

سەندىن ئۆزگىنىڭ ھەمىسى بىكار،
ئاخىرەتكىچە بۇ، ۋەدەم يادىكار.

سۆزۈم چىندۇر پەقەت يالغىنى يوق،
دىلىم سەندىن باشقىغا باغلانغىنى يوق.

سېنىڭ ئىشقىڭ مەڭگۈلۈك ماڭا شۇ بەس،
سۆزۈمنىڭ ئاخىرى شۇ جىق سۆز كېرەكمەس.

(ئاھ دەپ مەجنۇن ھوشىدىن كېتىدۇ)

لەيلى: ئاھ! ... دەرىخ نېمە ئۈچۈن بۇنىڭغا تەنە ئۇرىسەن،
بەلكى جېنىغا زامىن بولىسەن.

ھەرقانچە قىلسامۇ كۆڭۈل قويمايدۇ،
كۆزۈم جامالىغا قاراپ تويمايدۇ.

قىز. 1 : ئەگەر تاپساق بىرەر كىشىسىنى بۇنداق ھەم،
يەتكۈزۈپ بولايلى بۇنىڭغا ھەمدەم.

(غەزەل ... ئاھاڭىدا)

لەيلى: ئايرىدى بۇ كاج پەلەك،
جەبرىئىلە بۇ جاناندىن.
غەم يېمەيدۇ ھېچقاچان،
مىڭ نالە ھەم ئەپغاندىن.

چىقمىسا كۆكسىمدىن ئوت،
كۆيمەس ئىدى بۇ ماھۇەش .
بىرەر خەۋەر بولغايمۇ ئەمدى،
ئاشىقى دىلدارىدىن.

ئىشقىنى ئەلدىن پىنھان،
ئەيلەپ يۈرەردىم دائىما.
ئېچىلدى ئەمدى سىرىم،
دىدەئى گىريانىدىن.

شەمئىگە پەرۋانىدەك،
جېنىڭ تەسەددۇق ئەيلىسەڭ.
لەيلى تاپقايسەن خەۋەر،
بۇ غۇنچەئى خەندانىدىن.

(مەجنۇن ھوشىغا كېلىدۇ)

مەجنۇن: (غەزەل ... ئاھاڭىدا)
نەخۇش كۆنلەر ئىدى مەن،
ھەمراز ئىدىم جانان بىلەن.

نېمىتى ۋەسلىن كۆرۈپ،
نازىن چېكەردىم جان بىلەن.

كۆرمىگەندى گۈلشىنىم،
ئەيشى خازانىنىڭ دەردىنى.
بولمىغاندى كۈندۈزۈم،
كېچە شەپ ھىجران بىلەن.

ئول پەردىن دوستلىرىم،
چەرخى جۇدا قىلدى مېنى .
ئاھ! ... نەقىلارنى بىلمىدىم،
دۇشمىنىم دەۋران بىلەن.

يەتسىمۇ ئاشىق ئاھى،
زارى پەلەككە پايدىسىز،
يېتىشمەكلىك بەك مۇشكۈل،
ۋەسلىگە ئەپغان بىلەن.

بۇ جۇدالىقتىن ماڭا،
ۋەسلى مۇيەسسەر بولمىسا،
كېتىمەن غۇنچەم ئېچىلماي،
دۇنيادىن ئارمان بىلەن.

ساڭا مەجنۇن تەلىيىڭ،
يولتۇزى بار بولسىدى.
بىللە بولغايدىڭ مۇبارەك،
ئول ماھى تابان بىلەن.
(سەھنىگە مەجنۇننىڭ دادىسىنىڭ ۋەزىرى كىرىدۇ، لەيلى

ئۆزىنى يوشۇرىدۇ.)

ۋەزىر: نېمە ھادىسە يۈز بەردى سىزگە ئەي شاھزادە،
ئاللا قىلسۇن سىزنى ھەممە غەمدىن ئازادە.
بېشىڭىزدىن بالالەرنى تېزراق كەتكۈزسۇن،
سائادەتلىك مەھەلدە مەقسەتلەرگە يەتكۈزسۇن.
ئاتىڭىز ئېھسان شاھ، سىز ئۇچۇن قانتتىق غەمدە،
ئانىڭىزنىڭ كۆزى قان ياشقا تولدى بۇ دەمدە.
(ۋەزىر سەھنىدىكىلەرگە، يوشۇرۇنغان لەيلىگە قاراپ)
ئەقلى ھۇشى بىر - بىرىگە بولغاندەك ئەسىر،
ياكى جىنلاردىن بۇنىڭغا يەتكەنمۇ تەسىر.

مەجنۇن: (غەزەل ... ئاھاڭىدا)
يۈرەكتە ئىشقى كۆپتۇر،
بۇ سۆيگۈ بىرلە مەغرۇرمەن.
مېنى غەمكىن كۆرۈپ قاچماق،
بۇ يولدا يانا مەئىزۇرمەن.

ياقامنى چاك ئېتىپ ھەردەم،
پىغانۇ نالىلەر قىلسام.
مۇھەببەت دەشتىدە سەيياد،
تۇرىدۇ ئەسىردۇرمەن.

باياۋان چۆللەرنى ئىزلەڭ،
قايتىشنى تەلەپ قىلماڭ!
بالا - مېھنەت سارايىدا،
ئۆزۈپ يۈرگەنگە مەسۇرمەن.

بۇ يولدىن قايتمىغايمەن،
نەسىھەت بىرلە ئەي دوستلار.

ئاداشتۇرماق مېنى يولدىن،
ئىشقى سۇلتانىغا مەۋرىمەن.
(بۇ پەردىنىڭ ئاخىرى شۇ يەردە ئۇزۇلىدۇ)

5 - پەردە

(سەھنە كۆرۈنۈشى: ئوتتۇرىدىن ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچى بۆلۈم، نەۋپىل شاھنىڭ مېھمانخانىسى ، نەۋپىل ئۆز قىزىنى مەجنۇنغا توي قىلىپ ئېلىپ بېرمەكچى. بۇ يەردە شۇنىڭ تەييارلىقى، ئىككىنچى پەردە بىلەن كۆرۈنىدۇ. يەنە بىر بۆلۈم، لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ بۆلۈمى. ئۇ، لەيلىنى ئىبنى سالامغا توي قىلىپ بېرمەكچى بولۇپ توي تەييارلىقى بىلەن، بۇمۇ ئىككىنچى پەردە بىلەن كۆرۈنىدۇ. بىرلا ۋاقىتتا، سەھنىدە ئىككى بۆلۈم كۆرۈنىدۇ. لېكىن بىر تەرەپتىكى پەردىنىڭ دەسلەپكى ئېچىلىشىدا، نەۋپىل شاھ مېھمانخانىسىدا ئېھسان شاھنى مېھمان قىلىپ ئولتۇرغان ھالدا پەردە ئېچىلىدۇ.)

نەۋپىل: قېنى سازچىلار ئۇدۇ تارىنى سازلىسۇن.
قەيسىنىڭ مۇقامىدىن باشلىسۇن.
(ساتارچى بوۋاي كىرىدۇ)
(غەزەل ... مۇقام ئاھاڭىدا)
جان بەرمىكى ئىشقىغا، ئىشقى ئاپىتى جاندۇر،
جانغا ئاپەت بولمىقى مەشھۇر جاندۇر.
پايدىسىنى ئىستىمە سەۋدايى ئىشقىدا ھەرگىز،
كىم ھاسىلى سەۋدايى غەم ئىشقى زىياندۇر.

ياخشى كۆرۈنەر ھەر چاغ مەھبۇبلارنىڭ سۈرىتى،
ياخشى نەزەر قىلغاندا ئاقىۋىتى ياماندۇر.
ئىشقى ئىچىدە ئازاپنىڭ بارلىقىنى شۇندىن بىل!
كىم ئاشىقدۇر ئۇنىڭكى ئىچى ئاھۇ پىغاندۇر.
(شۇ چاغدا، سەككىز نەپەر شاھ كېنىزەكلىرى كىرىپ ئۇسسۇل ئويناپ بېرىدۇ)

نەۋپىل شاھ: قەيسىنىڭ جەڭدە قىلغان ئىشى تېخى ئەستىن كەتمەيدۇ،
ئويلاپ پىكرىم ئۇنىڭكى ماھىيىتىگە يەتمەيدۇ.
ئېھسان شاھ: ھامان ئۇ، ئەقىلدىن ئازغان مەجنۇن.
ھەر خىل سۆزلەر بىلەن بولغاندۇر غەمكىن.
نەۋپىل شاھ: مەجنۇن ئەمەس كامىلدۇر ئەقلى،
ھەقىقەتكە مۇڭاپىق پىكرى نەقلى.
بىراق غالىبىيىتىمىزدىن بولسا ئاگاھ،
گاھى نالە قىلىدۇ، گاھى چېكىدۇ ئاھ.
مەغلۇبىيىتىمىزدىن گەر تاپسا خەۋەر،
دۇشمەنگە يار بولۇپ تۇتىدۇ تىغى تەبەر.
بىزلەردىن بىرەر كىشى بولسا مەقتۇل،
شۇكرى ئەيلىمەككە بولىدۇ مەشغۇل.
گەر كۆرسە ئۇ ياقتا بىراۋنى ئۆلگەن،
يىغلاپ نالە ـ زارىغا ئەتراپنى كۆمگەن.
جەڭنىڭ ئىككىنچى كۈنى ئالدىمغا كەلدى،
ئۇرۇشماي قايتىشنى مەندىن تىلىدى.
بۇنىڭ سەۋەبىنى بىز قىلساق تەپتىش،
لەيلىنىڭ ھاياتىغا چۈشۈپتۇر تەشۋىش.
پەتھى ـ نۇسرەت يانا بىزگە بولغاندا يار،
ھامان شاھ ئۇ تەرەپكە بولدى پەرمان بەردار.
لەيلىنى ئۇ دارغا ئاسماقچى بولدى،
شۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشتىن قايتماقچى بولدى.
شۇنىڭ ئۈچۈن تاشلاپ بۇ ئۇرۇشنى،
مەسلىھەت بىلەن باشلىدۇق بۇ ئىشنى.
يەنى قەيسكە قىزىمنى بەرمەكچىمەن،
بۇ مەسلىھەتنى ئۆزلىرىگە سالماقچىمەن.
ئېھسان شاھ: پەرزەنت داغدا مەن بىچارە مەجرۇھ،
ھەر بىر قەدەملىرىگە تەقدىم قىلاي روھ.

جېنىم بەدەنلىرى شىپاسى بولسۇن،
بېشىم قەدەملىرى پىداسى بولسۇن.
مېنىڭ بۇ ھەقتە خىجالىتىم بار،
شۇكرى ئېيتىشقا نە ھالىم بار.
ئەگەر بۇ ئىش ئۆزلىرىگە بولسا مەقپۇل،
مېڭ جان دېلىم بىلەن بولسەن ماقۇل.
نېمىنى خالىسىلا شۇنى قىلسۇنلار،
مېنى بۇ ھەقتە سۆز سىز بىلسۇنلار.

نەۋپىل شاھ: (ۋەزىرگە قاراپ)
ئاناق بولسا بۇگۈندىن باشلاپ تۇتۇش قىلىش كېرەك،
يەتتە كېچە ـ كۈندۈز توي ـ تاماشا قىلىش كېرەك،
باي ـ كەمبەغەللەرمۇ قالماي كەلسۇن،
ھەممىلەر بۇ تويدىن نىسۋىدار بولسۇن،
دوست ـ دۇشمەنلەرنىڭ بولمىسۇن سۆزى،
قانچە قېتىم كەلسە ئۇيالمىسۇن ئۆزى.

ۋەزىر: دەرھال ئورۇنداي خوپ! (چىقىپ كېتىدۇ)
ئىككىنچى پەردە ئېچىلىدۇ، لەيلىنىڭ ئۆيى، ئۇ كېسەل ھالدا چىراغقا قاراپ سۆزلەپ يانقان.
تۇن كېچە، كارۋات يېنىدا چىراغ، لەيلىنىڭ ئانىسى كىرىپ كېلىدۇ. قىزىغا قاراپ كىرىپ چىقىپ تۇرغان ھالدا پەردە ئېچىلىدۇ.

2 ـ كۆرۈنۈش

لەيلى: (چىراغقا قاراپ) ئەي كۆزى ئوچۇق باغرى داغلانغان،
پۇتۇن ۋۇجۇدى قارا ئەزالىرى باغلانغان.
كەل بولماي ھەم نەپەس، سەن ـ مەن،
سىرى ئەسرارىڭنى ماڭا ئەيلە روشەن.

ئاخشامدىن تالڭ ئاتقۇچە نە ئۇچۇن كۆيمەك،
دۆتلەر بىلەن دەمبەدەم بىللە ھەم ئۆلمەك.
نەدۇر جېنىڭ ئەي جاپاكەش،
سېنىڭ ئابى ھاياتىڭ بولاركەن ئاتەش.
قانداق سەھرى قىلىسەن ئەي سەھرى ئەڭگىز،
سېنىڭ ئوتۇڭ بولىدىكەن سۇيۇڭدىنمۇ تېز.
مەن بىچارە، سەن مەندىن بولمىغىن غاپىل،
مەندە بار تېخى دەردكە تولغان دىل.
مەن ھەم ساڭا ئوخشاش دائىم ۋاپادا،
بەلكىم ئاندىن نەچچە مەرتىۋە ئارتۇق بالادا.
بىراق يالغۇز سەن كېچىدە كۆيسەن ئەيىپار،
لېكىن مەن كېچە - كۈندۈز بۇ ئىشقا گىرىپتار.
ئۆلۈم كېرەك ماڭا يار بولسام دەمساز،
بېشىم كېسىلسىمۇ مەن دائىم سۆزلەيمەن راز.
مەن سۆزلىسەم ساڭا ئەي غەمى دىل،
سەندە تېخى چارە يوق نە ھاسىل.
ھەر يەردە دەردىمنى ئەيلەيمەن پاش،
بولمىدى ماڭا بۇ يولدا يولداش.
بۇندىن زىيادە قېشىڭدا تۇرمىغايمەن دەم،
تاكى قاچمىغايسەن بۇ يەردىن سەن ھەم.

2 - غەزەل «ناۋا داستان ئاھاڭى»

ئىشقى دەردكە گىرىپتار بولغان ئۇچۇن رازىمەن،
نە بالادۇر ئۇنىڭ دەردىدە بىمارىمەن.
دىل دېمەكتىن قىسىلىپ تەن ھەركىتى توختىدى،
غەم ئۆيى ئەتراپىدا بىر سۇرىتى دېڭانىمەن.

تاقىتىم يوق كىمگە ئېيتاي غەملى دىلىنىڭ شەرھىنى،
ئاتا ـ ئانام ئالدىدا كىملەرگىدۇ ئەغيارىمەن.
ئەقلى سەبرى بىرلە تەن كەد خۇداغا شۈكرىكىم،
قارا زىندانەڭ بو ئۆيدە بىر گۇناھكار خارىمەن.
ئەرزىنى ھىجران بىلەن نەقىش خىيالىنى يار ئېتىپ،
«لەيلى» دەپ جېنىنى بەرگەن بىر يىگىتنىڭ يارىمەن.

(سەھنە ئۇچ مىنۇت قاراڭغۇلىشىپ يەنە يۇرۇيدۇ. قارا چىراغمۇ يوق. تاڭ يورۇيدۇ. بۇ چاغدا لەيلىنىڭ بىر تۇققىنى شۇم خەۋەر ئېلىپ كىرىدۇ.)

زۇبەيدە: غەم يىمىگەيسەن ئەي گۈلى سەمەنبەر،
زۇلپۇڭ چاچار ئول ئۆزىدىن ئۆزى ئەنبەر.
ئەرتە بەدىنىڭ سەخت تاپىدۇ.
بەختىڭ ئېچىلىپ مۇرادىڭ ھاسىل بولىدۇ.
بەخت ئىبنى سالامكى ئەرەب ئىچرە مەشھۇر،
خۇداغا شۈكرىكىم ئۇ سېنىڭ جۇپتۇڭ بولۇر.
سۆيۈنچە بەر ئەرتە تويۇڭ بولىدۇ.
گۈلۈڭ ئېچىلىپ بەختىڭ كۈلىدۇ.
بۇنداق تەلەي ئاسانلىقچە قولغا كەلمەس،
خۇدايىمۇ بۇنى ھەركىمگە بەرمەس.
مەن سېنى يوقلاشقا كەلگەن ئىدىم.
سۆيۈنچىلىك خۇشخەۋەرنى ساڭا دېدىم.

لەيلى: ئەي مېنىڭ ھالىمغا ئىستىگەن چارە،
مەخپىي سىرلىرىم ئالدىڭدا ئاشكارە،
سەندىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قۇلىغىم،
كۆيۈشكە باشلىدى مېنىڭ دىماغىم.
يائاللا مەجنۇندۇر بىرلا ماڭا يار،
ئۇنىڭسىز بۇ كەڭ جاھان بۇلار ماڭا تار.

بۇ شۇم خەۋەر بىلەن يۈرەكنى يارا قىلدىڭ.
ۋۇجۇدۇمنى ئورتەپ دىلىمنى پارە قىلدىڭ.

(زۇبەيدە بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ تاماشىبىنلارغا قاراپ قويۇپ، بىر خىل ھەربكەت بىلەن سەھنىدىن چىقىپ كېتىدۇ.)

12 - غەزەل «پەنجىگاھ» ئاھاڭىدا.

لەيلى: بېشىمغا بالا ياغدى قايدا يۈرسەن مەجنۇن،
كەل قۇنقاز مېنى غەمدىن چۆلدە ياتمايىن مەھزۇن،
دەرد سەندە ۋە ھەم مەندە، بىرلا جان ئىككى تەندە،
تەقدىرى ئەزەل شۇنداق بولغانسەن ماڭا مەپتۇن.

ئاگاھ بول ئېزىز جانىم زەبۇن بولدى مېنىڭ ھالىم.
ساڭا رەقىب بولمىشدۇر بەخت ئىبنى سالام مەلئۇن.
سەن كەلمىسەڭ پۈرسەتتە، مەن ئۆلىمەن ھەسرەتتە،
مېنىڭ دەردىم مۇشەققەتلىك، تەنلىرىم بولغۇسى مەدخۇن.

بەخت ئىبنى سالام كەلمىش، ئاتامۇ مەقبۇل كۆرمىش،
ئەرتە بۇندا توي بولمىش، دوست - دۇشمەن بارى كەلمىش.
ئەھۋالىم بۇدۇر بىلگىن، پۈرسەت كەتمىسۇن كەلگىن،
لەيلىدىن خەۋەر ئالغىن دەشتتە يۈرمەيىن مەھزۇن.
(لەيلىنىڭ ئانىسى كىرىدۇ. لەيلىنىڭ يېنىدىكىلەرگە قاراپ»

ئانىسى: ئەمدى بۇ ئۆيگە كىرمىسۇن كىشى،
پاراكەندە بولىدۇ توي ئىشى. ((چىقىپ كېتىدۇ.)

لەيلى: ئاھ ... شۇم تەلىيىم.
(لەيلى بىھوش بولىدۇ. بىر كۆرۈنۈش تۈگەيدۇ، ئاۋازلىق بۆلۈم.
بۇنىڭدا مەجنۇن يالغۇز غەزەل ئوقۇپ ئولتۇرغان ھالدا پەردە

ئېچىلىدۇ.)

13 ـ غەزەل چالغۇ ئاھاڭلىرىنىڭ بىرى

مەجنۇن: ئاھ ... كىم بىردەم پەلەك رەھىمچە دەۋران قىلمىدى،
ۋەسلى دەرمانلار دەپتى دەردى ھىجران قىلمىدى.
يار ئۇچۇن مىڭ دەردى دىل چەك بۇھەم بىر دەردىكىم،
بىلدى مېنىڭ دەردىمنى بىر دەردكە دەرمان قىلمىدى،
ئىشق يولىن ئىزدىسەڭ بولغىن ھەمىشە رەھنمدىل،
بىر ھىملىك يولىنى «غەغخورخاقان» قىلمىدى.
ئىشقىنىڭ زىنداننى دىل مەيداننىدن ئايرىماس،
كىمكى بىرلەھزە مەجنۇن مۇلكىدە دەۋران قىلمىدى.
ئىشقى سىرىن قىلمىدى ئانچە بۇ مەجنۇن ئاشكار،
بۇ مۇبارەك ئىشنى ھەر كىم تاپتى پىنھان قىلمىدى.

(شۇ چاغدا چوڭ ـ كىچىك سەككىز نەپەر ئەر ـ ئايال نەۋپىلىنىڭ قىزىنى گىلەمگە ئوراپ ئېلىپ كىرىپ، قىز ۋە قەيسىنىڭ يۈزىگە بىردىن ياغلىق يېپىپ قويىدۇ. ئىككى خوتۇن ئىككى يىگىت بىلەن قىز ۋە يىگىتنىڭ يۈزىنى ئاچىدۇ)

1 ـ خوتۇن: ئەمىسە مەلىكەم ئەرتە ـ سەھەر قوپقايلا،
كۆيوۈنىڭ ئەمرى ـ پەيمانلىرىنى ياخشى تۇتقايلا .
دوستلار شاد، دۈشمەنلەر غەمدە خار بولسۇن،
بۇۋى پاتىمەم تاڭلا قىيامەتتە يار بولسۇن.
ئۆي ئىچىدە بولمىسۇن جېدەل ـ ماجرا.
قۇدىلەرنىڭ دىللىرى بولمىسۇن يارا.
قىز دېگەن ئەرگە خاس، كېسەلگە تۇتۇپ،
ئەرسىز ئولتۇرۇش قىزلارغا ئېيىپ.

(خوتۇنلار مۇبارەكلىشىپ چىقىپ كېتىدۇ. قىز بىلەن مەجنۇن بىر - بىرىگە باقماستىن يەرگە قاراپ ئولتۇرۇشىدۇ. نەۋپىل دېرىزىدىن مارايدۇ.)

قىز: ئەي دۇنيادا ئېتى يېگانە،
ئىشقى ئىچرە ھەر زامان بېگانە.
ئول لەيلى ئىشقىدا ناتىۋانسەن،
ئۇنىڭ ئوتىدا دۇنياغا داستانسەن.
كۆڭلۈڭنى ئۇنىڭدىن سوۋۇتمىقىڭ بولماس،
ئۇنىڭ ھاياتلىقىدا يار تۇتمىقىڭ بولماس.
باغلاندى پايەمىزگە ئەقىل ئىپلاسى،
ھەر ئىككىمىزدا بولغاچ ئاتا رىزاسى.
سەن بولساڭ ئىشق ئەھلىنىڭ سەردارى،
ئاپتاپ يەڭلىغ بىر قىزنىڭ دىلدارى.
ساڭا ئوخشاش مېنىڭمۇ يۈرىكىم داغلانغان،
ئىشقى رىشتىسى بىر دەردەمەنگە باغلانغان،
دەردىم ئىچىمدە ئوت، ئاڭا تاقىتىم يوق.
مەنمۇ تېخى ھىجراندا تۇرغىدەك ھالىتىم يوق.
ئىشقى ئوتى ۋۇجۇدۇمدا ئالغان ئورۇن،
لېكىن بىزنىڭ ئىشقىمىز ئەلدىن يوشۇرۇن،
ئويلاڭ بۇگۈن كېچە ئۇنىڭ ھالى نە بولۇر،
شەكسىز ئۇمۇرگۈلى خازان بولۇر.
مالامەتكە قويماستىن مېنى ئەل ئىچىدە،
چىقىپ ئۆز يولۇڭغا كەتسەڭ بۇگۈن كېچىدە.
ھەر كىم بۇ خەۋەر ئاڭلاپ ئىشتىسە،
يالغۇزلا سېنى مالامەت ئەتسە.
بۇنداق مالامەتكە خاللاقۇل ئالەم،
يارىڭنىڭ جامالىنى قىلغاي مۇسەللەم.

مەجنۇن: ئەي قەلبى ئىشقى ئوتىغا پەيۋەندە،
قىل ئەلۋەتتە ئاشىقىڭنى خۇرسەندە،
يارىڭغا ۋاپا قىلىش شۇئارىڭ بولسۇن،
بۇنداق دىيانىتىڭگە ئاللا مەدەتكار بولسۇن.
بۇلبۇل يەڭلىغ بۇ قەپەزدە تۇرغىنىمدا،
قانداق ئۆزرە ئېيتىشنى ئويلىغىنىمدا،
بۇ مەرھەمەت سەندىن بولدى زاھىر،
بۇنىڭ شۇكرانىسىغا نېمە دەي ئاخىر.
مەنمۇ كەتمەكچى ئىدىم ئۇشبۇ سائەتتە،
بىراق سىزنى قالمىسۇن دېدىم خىجالەتتە.
مەن كەتتىم، ئەمىسە خۇش قېلىڭ،
بۇ ئەھۋالنى بىر مەن بىلەي، بىر سىز بىلىڭ.

(دەپ مەجنۇن چىقىپ كېتىدۇ. بۇ بىر بۆلۈمدە پەردە يېپىلىپ يەنە بىر بۆلۈمنىڭ پەردىسى ئېچىلىدۇ. بۇنىڭدا لەيلى كېسەل هالدا غەزەل ئوقۇپ قايغۇلىنىپ خاپا هالدا تۇرغان بولىدۇ.)

14 - غەزەل «قانچىلەر» ئاهاڭىدا

لەيلى: ئېچىلماي كۆڭلۈم مېنىڭ باغرىمدا تاقەت قالمىدى،
قىلمىدى مېنى خۇشال گىرياندىن ئازاد قىلمىدى.
غەم يۈكى ئاستىدا ئەرزىم باستى بەك غەمنىڭ قېنى،
بۇ چىمەندە كۆڭلۈمنى بىرلەھزە خەندان قىلمىدى.

شۇكرىكىم بەردى پەلەك مەقسەتنى ئۈمىد بىلەن،
سۆيگىنى مىجىت ئىدى ئاندىن پۈشايمان قىلمىدى.
سەبرى يوقتۇر خەلقى ئالەم ئالدىدا ۋىسال ئۈچۈن،
قايسى بىر مۇشكۈلنى ئاللا ئۆزى ئاسان قىلمىدى.

ئىشقى بازاردا يار ئۇچۇن جېنىمنى بەرسەك ئەرزىگەي،
لەيلى جان بەرمەك بىلەن جانانغا نۇخسان قىلمىدى.
(ناخشىنى تۇگىتىپ قولىغا خەنجەر ئالىدۇ. ئاچچىقى بىلەن سۆزلەيدۇ.)

لەيلى: ئاتام مېنى ئىبنى سالامغا توي قىلدى،
لېكىن بۇ ئىشنى ماڭا ھەم ئۆزىگە قىلدى.
ئەغيار بىلەن نومۇسۇمنى بولغىمايمەن،
بۇ يولدا ئۆلۈمدىن بويۇن تولغىمايمەن.
ئەگەر ئىبنى سالام ماڭا ئۇزاتسا قول،
بوغۇزىغا ئۇراي بۇ تېغىم بىلەن بىر يول.
گەر بولمىسا بۇ ئىشقى سەر ئەنجام،
ئۆز جانىمگە بۇ تېغنى ئۇراي بىرلام.
يەنى بۇ يولدا ئۆزۈمنى قۇربان ئېتەي،
ۋاپادارلىق بىلەن دۇنيادىن كېتەي.

(يىغلامسىراپ خەنجەرنى يوشۇرىدۇ. شۇ چاغدابىر نەچچە ئەر ـ ئايالار ئىبنى سالامنى ئېلىپ كىرىپ ئادەت بويىچە مۇبارەكلەپ قويۇپ چىقىپ كېتىدۇ. لەيلى بىلەن ئىبنى سالام يالغۇز قالىدۇ.)

ئىبنى سالام: ماڭا بېقىڭ ئەي نازىنىن گۈلۈم بى باھار،
لەيلى: مەجنۇندىن باشقىغا باقماسمەن ئەي ئەزدىھار.
ئىبنى سالام: ئۇ، بىر تەلۈە كىشىدىن سىزگە نېمە لەززەت ھە؟!
لەيلى: ئاسىي بولسەن ئاغزىڭغا كەلگەننى سۆزلىمە.
ئىبنى سالام: يوق بىر ئادەمنىڭ ئارمانىنى يەپ نېمە ھالاۋەت بار؟
لەيلى: قانداق باھانىلەر بىلەن مەندىن كۆتكەن ئۈمىدىڭ بار.
ئىبنى سالام: ياقمايدىغۇ مېنىڭ ھېچبىر سۆزۈم.
لەيلى: مەجنۇندىن باشقىسىغا قارىسام كور بولسۇن كۆزۈم.
ئىبنى سالام: مېنىڭ ئەمرىمدە تۇرۇپ مەجنۇندىن سۆز ئېچىش ئۇيات.
لەيلى: مەجنۇن بولمىسا ماڭا كېرەك ئەمەس ھايات.
ئىبنى سالام: ئەر بولغاندىن كېيىن، نېمە قىلسام ئىختىيار مەندە.

لەيلى: دۇشمەنگە قول تۇنقۇزمايمەن جېنىم بار تەندە.
ئىبنى سالام: هە ... هە ... نېمە دېدىڭىز ماڭا بىر قارالڭ.
(دەپ لەيلى تەرەپكە قاراپ ماڭىدۇ. ئاڭغىچە لەيلى خەنجەرنى يوشۇرغان يېرىدىن ئېلىشقا تەييارلىنىدۇ. بۇنى كۆرۈپ ئىبنى سالام ئۆچ قەدەم ئارقىغا چېكىنىدۇ، تىترەپ تۇرۇپ)
هە ... هە ... هە ... مېنىڭ ... مېنىڭ ... خاپىغان كېسىلىم بار ئىدى. شۇ ... تۇ ... تۇ ... تۇتۇپ قالدى.
(دەپ يەقلىپ هوشىدىن كېتىدۇ. لەيلى بىر ئاز تۇرۇپ ئىبنى سالامنىڭ قېشىغا كېلىدۇ. جېنىنىڭ بار - يوقلىقىنى كۆرۈپ بېقىپ سۆزلەيدۇ.)
لەيلى: بەلكى ئۇنىڭ تېنىدا جاندىن ئەسەر يوق،
خۇداغا شۈكرىكىم قىزىشىدىن خەۋەر يوق.
بۇنداق پۇرسەت هەمىشە كەلمەس،
ئويلاپمۇ كىشى قولىغا هېچ كەلتۈرەلمەس.
مەجنۇنغا ئادەت چۆل دەشتىلەردە يۈرۈش،
لايىقمۇ ماڭا بۇ ئۆيدە ئولتۇرۇش.
كېچىش كېرەك بۇنداق ئۆي - ماكاندىن،
بەلكىم كېچىش كېرەك يار ئۈچۈن جاندىن.
مەنمۇ چۆل - بايا ۋانلارغا قويغايمەن قەدەم،
كاشكى بولغايمەن يارىمگە هەمدەم.
(دەپ خەنجەرنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كېتىدۇ. پەردە چۈشىدۇ)

6 - پەردە

سەھنە كۆرۈنۈشى:

(لەيلىنىڭ ئۆيى. لەيلى كېسەل، ئورۇن تۆتۈپ ياتقان. مەجنۇننىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۇلگەنلىكىنى ئاڭلاپ بۇنىڭغا مەيۇسلىنىپ، ئۆزىنىڭ ئانىسىغا بۇ ھەقتە ۋەسىيەت قىلىۋېتىپ جان بېرىدۇ)

لەيلى: ئاھ كاج پەلەك زۇلمىڭ ھەجەپ ھەددىدىن ئاشتى،
يارىنىڭ ئەلەملىك كۆڭلى غەم - دەرد بىلەن تاشتى.
ئاھ بىچارە مەجنۇن بولدۇڭ ناۋاسىز،
يەنە بولدۇڭ ئاتا - ئاناسىز.
كېچە - كۈندۈز زىكرى پىكرىڭ مېنىڭ ئېتىم،
ئاتا - ئانادىن ئايرىلىپ بولۇپسەن يېتىم.
ئەي كاج پەلەك، جېنىمغا قانچە سەتەم قىلدىڭ،
كۆڭلۈمگە دەردۇ غەملەرنى نېسىپ ئەلەم قىلدىڭ.
يارىمنىڭ مېھرىبان ئاتا - ئانىسى ئۆلدى،
بۇ ماتەم ئەسلىدە ماڭىلا بولدى،
ئۇنىڭ ئاھى - ئوتى ھەددىدىن ئاشتى،
جىسمىمغا ئۇنىڭ ھارارىتى تۇتاشتى.
ئەمدى مەن قوماچتەك قازاندا قورۇلاي،
سامانداك بولۇپ شامالدا سورۇلاي.
ئەي دەردلىك دىلىمنىڭ داۋاسى ئانام،
ئەلەملىك كۆڭلۈمنىڭ نۇر - زىياسى ئانام،
ئەي جېنىمنى ماڭا پىدا ئەيلىگەن ئانام.
ئۆمرىمنى ماڭا ئاتا ئەيلىگەن ئانام.
(ئانىسى قىزىغا يېقىن بېرىپ ئولتۇرىدۇ)

لەيلى: رەنج ئەلىمىمنى ئۆزۈڭگە ئالدىڭ،

ئاقۇەت دەرد ـ ئەلەمگە قالدىڭ.
ئاھ ... نە قىلاي يۈزۈم خازانغا توشتى،
خازان شامىلى جىسمىمنى گۆرۈستانغا قوشتى.
مەن كېتىمەن ئانا سىز ھايات قالۇرسىز،
ئەھۋالىمنى سىزدىن يوشۇرغىنىم پايدىسىز.
بۇرۇن سىز ماڭا قىلغان نەسىھەت،
ئەمدى مەن قىلاي سىزگە ۋەسىيەت.
شەك يوقكى غېرىپ زارىم بولغان،
جىسىمدا ھاياتلىق يارىم بولغان.
مەجنۇننىڭ قۇلاقىغا بۇ ئىش يەتكۈسىدۇر،
شەك ـ شۇبھىسىز ھوشىدىن كەتكۈسىدۇر.
ھەسرەت بىلەن تارتىپ پىراق دەردىنى،
كۆرسەتكەي خەلقىقە ئىشقى رەسمىنى.
روھىنى مېنىڭ روھىمغا قانقاي،
تۇپراغىنى تۇپراغىمغا قانقاي.
جانسىز بولۇبان لەيلىنىڭ يارى،
تۇپراق ئۆزرە ياتسا جىسمى زارى.
جان ئانا ئۇنىڭ ئېھترامىنى قىلىڭ.
ئۇنىڭ ئۇرنىنى مېنىڭ يېنىمدا قىلىڭ.
ئاداۋەتنى تاشلاپ مېھرى ـ مۇھەببەتنى سەن قىل،
جان پەردىسىدىن ئۇنىڭغا كېپەن قىل.
يۆگە مېنى تېخى ھەم شۇكېپەنگە،
بىرلا كېپەن بولسۇن ئىككى بەدەنگە.
ئىككىمىزنىڭ روھى بىر ـ بىرىمىزگە پەيۋەندە،
بىر بۆشۈكتە ياتسۇن ئىككى پەرزەندە.
(دەپ لەيلى جان بېرىپ يىقىلىدۇ.)

بانۇم (لەيلىنىڭ ئانىسى) : قىزىم بۇ ئۇخلاش چېغى ئەمەس كۆزۈڭنى ئاچ!
ھېلىقى تاتلىق سۆزلىرىڭ بىلەن گۈھەرنىڭنى چاچ.

يەنى كېچىدىن قالمىدى قاراڭغۇ،
كۆزۈڭنى ئاچ مۇناسىپ ئەمەس ئۇيقۇ.
كۆزۈڭنى ئاچ، ئۇخلاش چېغى كەتتى،
بارچە دەرد - ئەلەم ماڭا يەتتى.
(ئانا بۈگەپنى تۈگىتىپ، قىزىغا سىنچىلاپ قارايدۇ، ئونىڭ ئۆلگەنلىكىنى كۆرۈپ يىغلاپ چاچلىرىنى چۈڭۈپ يۈزىنى تىرمىلاپ بىئارام بولىدۇ. دەرد - ھەسرەت بىلەن تۆۋەندىكى قوشاقنى ئوقۇيدۇ.)
سەندىن ئايرىلىپ قالدىم قىزىم ئاھ ... ۋاي ...
قانداق ئېغىر ئۇيقۇ بۇ بۇتام... ھاي...
كۆزۈڭنى ئاچ جاھان تېخى روشەن،
قىزلارغا كېرەك ھاۋايى گۈلشەن.
قىزلارنىڭ بار باغلارغا مەيلى،
دەل مۇشۇ چاغدا ئۇخلامدۇ لەيلى؟!
مىڭ خىل زىننەتلەر ئۆزىگە تاققان،
مۇنتەزىر بولۇپ يولۇڭغا باققان.
مەرغۇلى سۈمبۈلىڭنى ئاچاي،
ئەلەمگە ئىپار مۇشكىدىن چاچاي.
ئوسمىدىن قىلاي قېشىڭنى رەڭلىك،
يۈزۈ - بېتىڭدە بولسۇن ئۇپا يۇ ئەڭلىك.
چېچىڭنى قىلاي پەردە ئارا،
بولسۇن سىرىڭ مەخپى، ئاشكارا.
ياساپ سېنى ئاپىتى زامانە،
گۈلشەن تەرەپكە ئەيلەي زاۋانە.
مەجنۇن ئىشقى دەپتىرىنى ۋاراغلاپ،
كەلسە بۇ يەرگە سېنى سوراغلاپ.
ئالدىدا نېچۈك ئامال قىلۇرمەن،
سۆزىگە نېمە دەپ جاۋاب بېرۈرمەن.

تاشقىرىدىن كىرسە ئاتاڭ يالاڭباش،
يىرتىپ ياقىسىنى كۆكسىگە ئۇرسا تاش.
پۈتۈن خەلق كۆزىدىن ئاققۇزۇپ سەلى،
ھەممىنىڭ ئاغزىدا ئاھ ... ۋاھ ... لەيلى.
(شۇنداق چاغدا تاشقىرىدا كىشىلەرگە ئىتتار قاۋاپ قارشىلىق قىلغان ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ. بۇلارنى يېڭىپ لەيلىنىڭ قېشىغا مەجنۇن كىرىپ كېلىدۇ. ئۇ لەيلىنىڭ جەسىتىنى كۆرۈپ ئۆزىنى يەرگە ئۇرۇپ يىقىلىپ قويىدۇ.)

مەجنۇن: نېمەدۇر ئەي تۇلۇن ئاي سەپەرگە يالغۇز كەتمەك،
ھەمراھىدىن ئايرىلىپ مەنزىلگە يەتمەك.
ئىشقى رەسمىيىتى شۇنداق بولامدۇ؟
يارىنى تاشلاپ يالغۇز كېتەمدۇ؟
جان بېرىش ۋاقتىدا يېنىڭدا بولسام ئىدىم،
پەرۋانە بولۇپ بېشىڭدىن ئايلىنار ئىدىم.
سەن كۆز يۇمغاندا مەنمۇ كۆز يۇمسام،
ئىشقى دەردىدىن بىراقلا قۇتۇلسام.
ئەي پەلەك، جان بېغىنى بىر ئاز كېيىنگە سۈرسەڭ بولماسمىدى،
ياكى يارىم بىلەن مېنىمۇ بىللە ئېلىپ كەتسەڭ بولماسمىدى.
مەن لەيلىنىڭ خەستە غېرىبى مەھزۇن ئەمەسمۇ؟!
بالا دەشتىدە يۇرگەن مەجنۇن ئەمەسمۇ؟!
ياردىن ئايرىلسام مېنىڭ ھاياتىم تۈگەر،
يارغا قوشۇلۇش ئۇشبۇ پۇرسەت يېتەر.
يارنى دېسەڭ بۇ پۇرسەتنى كېيىنگە سۈرمە،
بۇندىن ئارتۇق بەخت ئىقبالىنىمۇ راۋا كۆرمە.
ئەمدى مېنىڭ جىسمىمغا جان كىرەكمەس،
ياردىن ئايرىلىپ جاھان كېرەكمەس.
پەلەك ۋاپادار يارىمدىن قىلدىڭ جۇدا،

جانۇ ـ تېنىمنى ياردىم ئۇچۇن قىلاي مەن پىدا.
لەيلى ئۇچۇن جان بىلەن تېنىم قۇربان،
لەيلى ئۇچۇن بىر ئەمەس مىڭ جېنىم قۇربان.
(ئاھ ... دەپ ئۆزىگە خەنجەر سېلىپ، لەيلىنىڭ جەسىتى ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلايدۇ. شۇ چاغدا مەجنۇنىڭ بىر تۇققانلىرى دوستى زەئىد كىرىپ كېلىدۇ.)

زۇبەيدە: (مۇسىبەت ئاھاڭىدا)
كەتتىلەر جاھاندىن بۇ ئىككى غەمناك،
مەئسۇم ئىدىلەر ھەم ئىشقىدا پاك.
بۇلارنىڭ ھاياتىدا ئىشقى قاتىل،
قىلمىدى بۇلارنى بىر نەپەس خۇشدىل.
پىراق دەردىدە بۇلار تۆيۈپ جاندىن،
ئارمان بىلەن ئۆتتىلەر جاھاندىن.
قوشۇلۇپتۇ روھى ئىشقى بىلەن ھەم،
پېچايلى بۇ ئىككىسىگە بىر كېپەن ھەم.
بىر تاۋۇتقا سالىلى ئىككىسىنى،
جانسىز كېلىن بىلەن ئۆلۈك يىگىتنى.

بانۇ: ھەرنىكىم زۇبەيدە بۇ ھەقتە دېدى،
خۇددى شۇلار قىزىمنىڭ ئۆمىدى ئىدى.

1 ـ كىشى: ئەلۋەتتە ۋەسىيەتنى قىلىلى يات،
ھەممىمىز بۇ ئىشتا بولىمىز دىلشات.
بىر قەۋرىدە ياتسۇن ئىككى دىلئارام،
قەۋرە پوست بولسۇن ئىككىسى قوشماق بادام.
(شۇ چاغدا شۇ يەردە تۇرغانلار ھالقىسمان بولۇپ جەسەتنىڭ يۇزىگە ئاق پەردە ياپىدۇ. ئوتتۇرىغا ئېلىپ مەيۈس ھالدا قايغۇ بىلەن مۇسىبەت شېئىرىنى ئوقۇيدۇ.)

مۇسىبەت شېئىرى

بۇ ئالەمدە كۆڭۈلنىڭ تىنمايي چەككىنى ئەمدۇر،
مۇھەببەت دەشتىنى سەيرى ئەيلىگەن ئۇ، باشقا ئالەمدۇر.
بۇلار ئىشقى يولىدا بىر - بىرىگە جان پىدا قىلغان،
ۋاپا دۇنياسىدا ھەر بىرى ئىنسانلىق بىر ئادەمدۇر.
ھاياتلىقتا كۆڭۈلدىن سەن دىيانەتنى يىراق تۇتما،
دىيانەتسىز كىشىگە، ۋاپاسىزلىق دىلدا مەھكەمدۇر.
مۇرانتا يەتمىدى بۇلار لەھەتكە ئەسىر بولدى،
ئىسپاتى ئىشقى بىر لەيلى - مەجنۇنگە مۇسەللەمدۇر.
(پەردە چۈشىدۇ)

1945 — 1947 - يىللىرى، ئاقسۇ - غۇلجا

سایاهەت ئۇچۇن باشلىدى هەۋەس،
بولدى ئارامگاھ بۇ جاي بىر نەپەس.

قىزىلدىن جەنۇپ يىگىرمە يول بار،
تىككىنا، ئېگىز، چوڭقۇر داۋان، تار.

داۋاندىن چوڭقۇر ۋادىغا يۇرمەك،
خۇددى ئاسماندىن يەرگە چۈشكەندەك.

پۇتلار ئېگىلىپ، بەللەر مۇكچىيەر،
بۇ ئېسىل يۇرتقا كۆزلەر تەلپۈنەر.

داۋاندىن چۈشسەڭ كۆرۈنگەن ماكان،
سول ياندا لەھەت، دەھشەتلىك زىندان.

تاغنىڭ تەكتىگە قېزىلغاندۇر ئۇ،
زالىم كۆڭلىدە سۇرلۇك قاراڭغۇ.

كىرىپ قالسا گەر ئاسماننىڭ ئايى،
بولۇر قاپقارا نۇرلۇق چىرايى.

ئاڭلىماس ئىكەن كىشى زارىنى،
كۆرەلمەس ئىكەن نۇر دىدارىنى.

قالمايدۇ قۇۋۋەت قىمىرلاشقىلى،
ئاڭلىنار ئاران پىچىرلاشقىنى.

پەرىزات سۈپەت يارنىڭ جامالى،
شىكەر لەۋلىرى قۇندۇزدەك خالى.